

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA
VE UZLAŞTIRMACININ ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Fikret GÜNAY

Enstitü Anabilim Dalı: KAMU HUKUKU

Enstitü Bilim Dalı: KAMU HUKUKU

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İsmail DURSUN

ARALIK 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA
VE UZLAŞTIRMACININ ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Fikret GÜNAY

Enstitü Anabilim Dalı: KAMU HUKUKU
Enstitü Bilim Dalı: KAMU HUKUKU

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İsmail DURSUN

ARALIK 2019

T.C
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK CEZA HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA
VE UZLAŞTIRMACININ ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Fikret GÜNAY (137211056)

Enstitü Anabilim Dalı: KAMU HUKUKU
Enstitü Bilim Dalı: KAMU HUKUKU

Bu tez 04/12/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi İsmail DURSUN	☒ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Can CANPOLAT	☒ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Yusuf YAŞAR	☒ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma Kurumu

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 142 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 03.12.2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı danışmanım tarafından şahsıma iletilen Turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %26'dır.

Uygulanan filtrelemeler: 1. Kaynakça hariç, 2. Alıntılar hariç, 3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı SOYADI : Fikret GÜNAY

Öğrenci Numarası : 137211056

Ana Bilim Dalı : Kamu Hukuku

Programı : Kamu Hukuku

Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İsmail DURSUN

03/12/2019

ÖNSÖZ

Ceza muhakemesi hukukunda gerçekleştirilen reformların başında yer alan alternatif çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırma müessesesinin özünde mağduriyeti giderme, faille mağdur arasında barış sağlama, faile sebebiyet verdiği zararı giderme imkânı sağladığı bilinmektedir. Dünya genelinde ceza adaleti bağlamında suç mağdurlarının yararlarını koruma amacı güden duyarlılığın gitgide güçlendiği bilinmektedir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de mağdurlara yönelik gösterilen özen bugüne kadar çok sınırlı kalmıştır. Amerika ve Avrupa’da suç mağdurlarının korunması, haklarının geliştirilmesine yönelik önemli gelişmeler söz konusudur. Uzlaştırma mağdurun suçtan doğan zararını mümkün olan en kısa zaman diliminde gidererek önemli bir işlev görme potansiyeline sahiptir.

Bilindiği üzere Ceza Adaletinin hedefleri arasında fail-mağdur çekişmesini çözmek ve aynı zamanda adaleti tecelli ettirmek yer alır. Zararın giderilmesi, faaille mağdur arasında çekişmeyi giderecek olup ayrıca işlediği suçun sorumluluğunu üstlenen failin işlediği suçun neticelerini gidererek toplumla bütünleşmesi söz konusudur. Uyuşmazlığa konu suçun ceza yargılaması yoluna gidilmeden uzlaştırma yöntemiyle sonuçlandırılması ceza mahkemelerinin iş yükünü azaltacak, aynı zamanda taraflar açısından da etkin katılımlarının söz konusu olduğu süreçte adaletin daha hızlı gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Ayrıca yargılama masrafları da önemli oranda azalmaktadır.

Amerika Birleşik Devletinde ilk kez uygulanan uzlaştırma müessesesi hızla Avrupa kıtasına da yayılmıştır. Ülkemizin de üyesi olduğu, Avrupa Konseyi tarafından da benimsenerek 19 sayılı tavsiye kararıyla Uluslararası hukukta kendisine yer edinmiştir. Bu kararda özetle uzlaştırmının, geniş kapsamlı, esnek, sorun çözücü ve katılımcı bir yöntem olarak tanımlandığı anlaşılmaktadır.

Ülkemizde, bir uyuşmazlık çözüm yolu olarak uzlaştırma kurumunun 01/06/2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK’nun 253/255 maddeleri ile 5237 sayılı TCK’nun 73-8. maddesinde düzenlemesiyle uygulamaya dâhil edildiği anlaşılmaktadır. Yapılan değişiklik ile Türk Ceza Kanununun 73/8. fıkrası madde kapsamından çıkarılmıştır. Böylece uzlaştırma kurumunun sadece muhakeme hukukunda yer alması amaçlanmıştır. Uzlaştırmaya ilişkin 26.7.2007 tarihli CMK’ya göre Uzlaşmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik kabul edilmiştir. Uzlaştırma Kurumundan beklenen faydanın alınamaması ve uygulamada birçok sorunun varlığının fark edilmesi üzerine

24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında önemli değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklik ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Cezada Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurulmuştur. Ayrıca değişiklik doğrultusunda Ceza Muhakemesinde uzlaştırma yönetmeliği 5 Ağustos 2017 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu çalışma süresince benden desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Dr. Öğr.Üyesi İsmail DURSUN'a şükranlarımı sunarım.

Fikret GÜNAY

Eylül, 2019

İÇİNDEKİLER

BEYAN BELGESİ.....	i
KISALTMALAR	ix
TABLO LİSTESİ.....	xi
ÖZET	xii
SUMMARY	xiii
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

UZLAŞTIRMA KAVRAMI VE GENEL BİLGİLER.....	4
1.1 Onarıcı Adalet Anlayışı	4
1.1.1 Genel Olarak Onarıcı Adalet	4
1.1.2 Onarıcı Adalet Uygulamaları.....	5
1.1.3 Onarıcı Adaletin Türk Ceza Hukukundaki Etkisi.....	7
1.2. Uzlaştırma Kavramı.....	8
1.3. Uzlaştırma Kavramının Hukuki Niteliği	12
1.4. Uzlaştırma Kurumunun Tarihsel Gelişimi.....	15
1.4.1. Genel Bakış.....	15
1.4.2. İslam Hukukunda Uzlaştırma	18
1.4.3. Uluslararası Hukuktaki Gelişmeler	19
1.5. Karşılaştırmalı Hukukta Uzlaştırma Kurumuna Genel Bakış.....	22
1.5.1. Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Uzlaştırma	23
1.5.2. Kanada Hukukunda Uzlaştırma.....	24
1.5.3. İngiltere Hukukunda Uzlaştırma	26
1.5.4. Avusturya Hukukunda Uzlaştırma	27
1.5.5. Fransa Hukukunda Uzlaştırma	28
1.5.6. Almanya Hukukunda Uzlaştırma	31
1.5.7. İtalya Hukukunda Uzlaştırma	32
1.5.8. Hollanda Hukukunda Uzlaştırma	34
1.5.9. İspanya Hukukunda Uzlaştırma.....	35
1.6. Uzlaştırma Kurumunun Varlık Sebebi ve Benzer Kurumlarla İlişkisi	36
1.6.1. Uzlaştırma Kurumunun Varlık Sebebi	36
1.6.2. Uzlaştırma Kurumunun Mevzuatımızdaki Yeri ve Uygulama Şekli.....	38
1.6.3. Uzlaştırma Kurumunun Diğer Kurumlarla Benzerlik ve Farklılıkları	43
1.6.3.1.Şikayetin Geri Alınması(Vazgeçme) ve Uzlaştırma	44
1.6.3.2.ÖnÖdeme ve Uzlaştırma	46

1.6.3.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi ve Uzlaştırma	48
1.6.3.4. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uzlaştırma	50
1.6.3.5. Seri Muhakeme Usulü ve Uzlaştırma	52
1.6.3.6. Basit Yargılama ve Uzlaştırma	54
1.6.3.7. Arabuluculuk ve Uzlaştırma	55
1.6.4. Uzlaştırma Kurumunun Amacı ve Kapsamı	56

BÖLÜM 2

UZLAŞTIRMANIN ESASLARI	59
2.1. Uzlaştırmanın Temel İlkeleri	59
2.1.1. Uzlaştırmanın Tarafların Özgür İradesine Dayanması	59
2.1.2. Tarafların Temel Haklarının Korunması	60
2.1.3. Taraflar ile Yasal Temsilcilerinin Ceza Muhakemesi Kanununun Sağladığı Güvencelere Sahip Olması	61
2.1.4. Taraflara Tercüman Atanması	61
2.1.5. Tarafların Yeterince Bilgilendirilmeleri	61
2.1.6. Tarafların Özel Durumlarının Göz Önünde Bulundurulması	62
2.1.7. Müzakerelerdeki Bilgi ve Belgeler Konusunda Gizlilik	62
2.1.8. Uzlaştırmayı Sağlayacak Uygun Tedbirlerin Alınması	63
2.2. Uzlaştırmaya İlişkin Genel Hükümler	64
2.3. Uzlaştırmanın Şartları	69
2.3.1. Taraflara İlişkin Şartlar	69
2.3.2. Suça İlişkin Şartlar	70
2.3.2.1. Muhakeme Şartları	70
2.3.2.1.1. Şikayet	71
2.3.2.1.2. İzin	72
2.3.2.1.3. Kusur Yeteneği	72
2.3.2.1.4. Dokunulmazlığın Bulunmaması	72
2.3.2.1.5. Suçun Zaman Aşımına Uğramamış Olması	73
2.3.2.1.6. Askerlik Hizmetinin Yapılmış Olması	73
2.3.2.2. Suça İlişkin Yeterli Delilin Bulunması	73
2.3.2.3. Suçun Uzlaştırma Kapsamında Olması	74
2.3.2.4. Uzlaştırma Kapsamındaki Suçlar	75
2.3.2.4.1. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Özel Olarak Sayılan Suçlar	76
2.3.2.4.1.1. Kasten Yaralama (Üçüncü Fıkra Hariç, Madde 86; Madde 88)	76
2.3.2.4.1.2. Taksirle Yaralama (Madde 89)	77

2.3.2.4.1.3. Tehdit (Madde 106, Birinci Fıkra).....	77
2.3.2.4.1.4. Konut Dokunulmazlığının İhlali (Madde 116/1 ve 2. Fıkra)	77
2.3.2.4.1.5. İş ve Çalışma Hürriyetinin ihlali:	78
2.3.2.4.1.6. Hırsızlık(TCK 141).....	79
2.3.2.4.1.7. Mala Zarar Verme (TCK 151/1)	79
2.3.2.4.1.8. Güveni Kötüye Kullanma (TCK 155)	80
2.3.2.4.1.9. Dolandırıcılık(TCK 157/1).....	80
2.3.2.4.1.10. Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK 165)...	80
2.3.2.4.1.11. Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması (Madde 234)	81
2.3.2.4.1.12. Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması (Dördüncü Fıkra Hariç, Madde 239) Suçları ..	81
2.3.2.4.2. Özel Kanunlarda Düzenlenen Suçlar	81
2.3.2.4.2.1. 2004 Sayılı İcra İflas Kanunu	82
2.3.2.4.2.2. 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu	82
2.3.2.4.2.3. 941 Sayılı Çek Kanunu.....	82
2.3.2.4.2.4. 6769 Sayılı Sinaî Mülkiyet Kanunu.....	82
2.3.2.4.2.5. 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehini Kanunu	82
2.3.2.4.2.6. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu.....	83
2.3.2.4.2.7. Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin 5042 Sayılı Kanun.....	83
2.3.2.4.2.8. 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattılması Hakkında Kanun	83
2.3.2.4.2.9. 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu	83
2.3.2.4.3. Suça Sürüklenen Çocuklar Bakımından Uzlaştırmaya Tabi Suçlar ..	83
2.3.2.5. Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar	87
2.3.2.6. Uzlaştırma Kapsamındaki Bir Suçun Kapsamda Olmayan Bir Suç ile Birlikte İşlenmesi	87

BÖLÜM 3

UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ, EĞİTİMİ VE UYMASI GEREKEN ETİK KURALLAR.....89

3.1. Uzlaştırmacının Niteliği ve Eğitimi.....89

3.2. Uzlaştırmacının Uyması Gereken Etik Kurallar90

3.2.1. Bağımsızlık.....91

3.2.2. Tarafsızlık.....92

3.2.3. Görevini Özenle Yerine Getirme Yükümlülüğü93

3.2.4. Taraflara Nazik Ve Saygılı Davranma Yükümlülüğü94

3.2.5. Ön Yargılı Olmama Yükümlülüğü	94
3.2.6. Eşitliliği Gözetme Yükümlülüğü.....	94
3.2.7. Taraflarla Menfaat Çatışmanın Olmaması Yükümlülüğü	94
3.2.8. Uzlaştırmacının Aynı Olayda Vekil Veya Müdafii Olarak Görev Üstlenmeme Yükümlülüğü	95
3.2.9. Gizlilik Yükümlülüğü.....	95
3.2.10. Menfaat Temin Etmeme Yükümlülüğü	96
3.2.11. Görevinin Saygınlığını Ve Adalete Olan Güveni Koruma Yükümlülüğü	96
3.3. Uzlaştırmacının Reddi	97
3.4. Uzlaştırmanın Sonuçları.....	98
3.4.1. Soruşturma Evresinde.....	98
3.4.2. Kovuşturma Evresinde	99
3.4.3. Uzlaştırmanın Soruşturma ve Kovuşturma Evrelerindeki Ortak Sonuçları ...	100
SONUÇ	103
KAYNAKÇA.....	119
ÖZGEÇMİŞ	125

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACMK	: Alman Ceza Muhakemesi Kanunu
İCMUK	: İspanya Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
AD	: Adalet Dergisi
ADR	: Alternative Dispute Resolution Act
AMKYUK	: 353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu
AGE	: Adı geçen eser
AY	: Anayasa
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAYİHY	: Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik
C.	: Cilt
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUY	: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği
Çev.	: Çeviren
D	: Danıştay
DİDDGK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
dn.	: dipnot
HD	: Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

HHFD	: Hacettepe Hukuk Fakóltesi Dergisi
İHAM	: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi
İHAS	: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
Karş.	: Karşılaştırınız
m.	: madde
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
Sa.	: Sayı
s.K.	: Sayılı Kanun
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medenî Kanunu
vd.	: Ve devamı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Uzlaştırma Kurumunun Diğer Kurumlardan Farkı	112
--	-----

ÖZET

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

TezinBaşlığı: Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırmacının Önemi	
TezinYazarı: Fikret GÜNEY	Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İsmail DURSUN
KabulTarihi: 94/12/2019	SayfaSayısı: 11 (ön kısım) + 125 (tez)
Anabilim Dalı: Kamu Hukuku Bilim Dalı: Kamu Hukuku	
Dünya genelindeki hızlı gelişmeler, zamanla yarış ve bireysel çıkarların ön plana çıkmış olmaları nedeniyle mağdur hakları ve mağdurun ceza yargılaması sırasında korunması ihtiyacı bütün olarak dünya ülkelerini alternatif çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırma kurumunu oluşturma ve geliştirme ihtiyacıyla karşı karşıya bırakmıştır. Birleşmiş milletler ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 20. yüzyılın sonlarından itibaren uzlaştırma kurumunun uygulanmasını tavsiye etmiş ve bu kavramla bağlantılı temel esasları belirlemiştir. Ülkemizde de dünyadaki bu gelişmeler doğrultusunda 5237 sayılı Türk Ceza Kanununu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi kanunu 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe konularak uygulamaya başlanmıştır. Zaman içerisinde aksaklıklar, değişikliklerle giderilmiş, aynı zamanda uzlaşma kapsamına dahil olan suçların sayısı arttırılmıştır. Ülkemizdeki ceza yargılamasına özgü sorunlar bütün olarak değerlendirildiğinde; Uzlaştırma Kurumunun uygulama başarısının son derece önem arz ettiği anlaşılmaktadır. Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma Kurumu adlı Tez çalışmamızda uzlaştırma kurumuna ilişkin genel bilgiler, uzlaştırma kavramı ve hukuki niteliği irdelenmiş olup, Uzlaştırmacının Esasları, Uzlaştırmaya ilişkin genel hükümler ele alınmış, Uzlaştırmacının şartları değerlendirilmiştir. Uzlaştırmacının nitelikleri- Eğitimi ve Uyması gereken Etik Kurallar ele alınmış ve çözüm odaklı önerilerde bulunulmuştur. Hukuk sistemimizde gittikçe uygulama alanı bulan Uzlaştırma kurumu, orijinal yapısına uygun uygulanmamasından dolayı faydasının toplum tarafından yeterince fark edilememesine dikkat çekilmiştir.	
AnahtarKelimeler: Uzlaştırma, Türk Ceza Hukuku, Uzlaştırmacı	

SUMMARY

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: The Importance of the Reconciliation and the Reconciler in Turkish Criminal Law	
Thesis Author: Fikret GÜNEY	Advisor: Dr. Öğr. Üyesi İsmail DURSUN
Date of Acceptance: 04/12/2019	Number of Pages: 11(pre text) + 125 (main body)
Department: Public Law	Field of Study: Public Law
Because of the rapid developments throughout the world, race and individual interests have come to the forefront, the rights of the victim and the need to protect the victim during the criminal proceedings have left the world countries as a whole and the need to establish and develop the mediation institution, which is one of the alternative solution methods. The United Nations and the Committee of Ministers of the Council of Europe have recommended the implementation of the mediation institution from the end of the 20th century and set out the basic principles associated with this concept. In line with these developments in our country, the Turkish Penal Code no. 5237 and the Code of Criminal Procedure no. Over time, the problems have been remedied and the number of crimes included in the scope of reconciliation has been increased. When the problems specific to the criminal proceedings in our country are evaluated as a whole; It is understood that the implementation success of the Conciliation Authority is of utmost importance. In the thesis study of the Mediation Institution in Turkish Criminal Law, the general information about the mediation institution, the concept of mediation and its legal quality are examined, the principles of mediation, the general provisions of mediation are discussed and the conditions of mediation are evaluated. Mediator qualifications - Training and Ethical Rules to be followed were discussed and solution oriented suggestions were made. Reconciliation institution, which is increasingly applied in our legal system, has been pointed out that the benefit cannot be realized sufficiently by the society due to the fact that it is not implemented in accordance with its original structure.	
Keywords: Mediation, Turkish Criminal Law, Mediator	

GİRİŞ

Hukuk Devletinde önceden belirlenmiş yargılama kurallarına göre, ihtilafların çözüme ulaştırılması esas olmakla birlikte devlet yargısının tüm ihtilafların çözümünü üstlenmesi durumunda mahkemelerin baş edemeyeceği düzeyde bir yükün altında girmesine, davaların istenen sürede neticelenmesi, ayrıca yargılama masraflarının da karşılanamaz boyutlara çıkmasına sebebiyet verecektir. En önemlisi de yargılama neticesinde ortaya çıkan kararların tarafları yeterince tatmin edememesi söz konusu olabilmektedir¹.

Dünya genelindeki gelişmelere paralel olarak ülkemizdeki ceza muhakemesi hukukunda yapılan reformlar ile alternatif çözüm yöntemi olarak uzlaştırma kurumu ihdas edilmiştir. Böylece faille mağdur/suçtan zarar görenin aktif olarak dahil olduğu yeni ve farklı bir çözüm yöntemi amaçlanmıştır. Onarıcı adalet kapsamında olan uzlaştırma kurumu ile fail ile mağdur arasındaki anlaşmazlık Ceza Muhakemesi dışına çıkarılmış, fail ile mağdur/suçtan zarar görenin karşılıklı anlayış içerisinde uzlaştırmacı vasıtasıyla uzlaştırmaların sağlanarak geleneksel Ceza Muhakemesine alternatif oluşturulmak istenmiştir².

Tüm ihtilafların çözümü yargıdan beklenilmesi ağır bir iş yükü yanı sıra davaların normal sürede neticelendirilememesine sebebiyet vermekte olup, bu sıkıntıların aşılabilmesi için temel yasalarda birtakım değişiklikler yapma yoluna gidilmiş, buna rağmen yeterli çözüm sağlanamamıştır³. Sorunların en aza indirilebilmesi için dünyadaki gelişmelere uygun yeni kurumlara ihtiyaç vardır. Alternatif çözüm yöntemleri bu açıdan son derece değerli ve önemlidir, bu aynı zamanda devletin yargılama yetkisinden bir boyutuyla kısmen vazgeçmesi yetkisine alternatif oluşmasına imkan sağlaması anlamına gelir. Bilindiği üzere devlet yargısının en önemli alternatifi tahkim olmakla birlikte uzlaştırmanın da alternatif yargılama olarak değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. En genel anlamıyla yargılama dışındaki nizaların alternatif çözüm yolu olarak tarif edilen uyuşmazlık çözüm yolunun var olan yargı sistemiyle rekabet içerisine girdiği görülmektedir. Kuşkusuz devlet yargısının mutlak egemenliğine hiçbir şeyin alternatif olması mümkün değildir. Ayrıca yargı erkinin devlet ve vatandaş arasındaki ihtilafları çözüme kavuşturma hususunda sahip olduğu mükellefiyete alternatif çözüm söz konusu

¹ Ildır Gülgün, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Hak Arama Özgürlüğü, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s. 385.

² Özbek, Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s.838.

³ Galma Jahıç/Yeşiladalı. Burcu, Onarıcı Adalet: Yeni bir yaklaşım, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaştırma Uygulamaları, İstanbul 2008, s. 449.

olamaz. Yargı erkinin yargılama hakkı ve yetkisi üzerindeki egemenliğine zarar vermeyecek nitelikte olan uzlaştırma kurumunun faydalı sonuçlar doğuracağı, yaratacağı artı zaman sayesinde mahkemelerin adalet dağıtma faaliyetlerini çok daha etkin bir şekilde yerine getirmesine katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemine gitmek yargılamaktan kaçmak manasına gelmez. Sadece basit ve kamu düzenini az oranda ilgilendiren nizaların büyüyerek birer nitelikli adli probleme dönüşmelerini engellemek amacıyla kısa yoldan nihai çözüme ulaştırılması hedeflenmektedir. Onarıcı Adalet kavramı suç teşkil eden eylemden doğan zararın giderilmesi noktasında geleneksel ceza adaleti sisteminin alternatif mahiyetinde gelişen aynı zamanda geleneksel adalet sistemini tamamlayan manayı ifade eder. Ceza adaletinin yerine getirilmesi sürecinde şüpheli/sanığın haklarını koruduğu gibi mağdurun haklarının korunması ve mağdurun zararının karşılanması temel hedeftir. İşlediği suçtan dolayı yargı erki tarafından sanığın cezalandırılması yerine mağdurun/ suçtan zarar görenin zararının giderilmesine öncelik tanınmaktadır. Suçtan etkilenen kişilerin doğrudan katılımını sağlayarak suçtan dolayı meydana gelen haksızlığın giderilmesini amaçlayan suç olgusuna mağdur/suçtan zarar gören merkezli bakan, taraflar arasındaki uyuşmazlığı geleceğe yönelik çözmeyi amaçlayan bir yaklaşım yönteminin adı onarıcı adalettir. Onarıcı adalet mağdur ile fail arasında dengeleyici bir yol üstlenerek toplumun huzuruna hizmet eder ve böylece klasik yargılamaya alternatif olarak suç teşkil eden eylemlere verilecek tepki hususunda yeni bir model olarak ortaya çıkmaktadır⁴.

Uzlaştırma kurumu özellikle son yüzyılda mağdur/suçtan zarar görene gösterilen duyarlılığın neticesi olarak oluşmuştur. Alternatif çözüm yolu olarak görülen bu sistemde işlenen suç ile ortaya çıkan mağdur zararının fail tarafından giderilmesi suretiyle barışın tesisi amaçlanmıştır. Mahkemelerin aşırı iş yükü, davaların uzaması, adaletin gecikmesi, uzlaştırma kurumuna duyulan ihtiyacın temelini oluşturmaktadır. Ülkemizde de belirtilen sebeplerle uzlaştırma kurumu 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu 253/255. maddeleriyle, 5237 sayılı TCK'nun 73/8. maddesindeki düzenleme ile 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Daha sonraki yasal değişiklikler ile uzlaştırmaya ilişkin TCK'nun 73. maddesinin 8. fıkrası madde kapsamından çıkarılmış, böylece sadece CMK kapsamında yer alması sağlanmıştır. Ayrıca uzlaştırmaya ilişkin kanun maddelerinin uygulanmasına yönelik usul ve yöntemlerin belirlenmesi amacıyla 26/07/2007 tarihinde

⁴ Sezer, Ahmet, Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara 2010

ceza muhakemeleri kanununa göre uzlaştırmanın uygulanmasına ilişkin yönetmelik yayınlanmıştır.

Uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi ve uzlaştırma kurumundan beklenen verimin arttırılabilmesi amacıyla 6763 sayılı yasa resmi gazetede yayınlanarak yrrlēe konulmuştur. Yapılan deēiřiklikle Adalet Bakanlıēı Ceza İşleri Genel Mdrlē Bünyesinde cezada Alternatif Czmler Daire Bařkanlıēı kurulmuştur. Aynı yasada 6 ay içerisinde ynetmeliēin ıkarılacaēı ve uzlaştırmacı listelerinin oluřturulacaēı düzenlenmiş olup 5 aēustos 2017 tarihinde yayınlanarak uygulamaya girmiştir. Bu çalışmada uzlaştırma kurumunun genel olarak tanımı, amacı yapısı mevzuatımızdaki düzenleme şekli, hukuktaki yeri, kuruma yönelik fayda ve beklentiler ile uygulamadaki orijinalliēine uygun olmayan, uygulamadan kaynaklı aksaklıkların giderilmesi hususlarına ışık tutulmuş nacizane önerilerde bulunulmuştur.

Birinci bölümde uzlaştırma kavramı ve genel bilgiler, özellikle onarıcı adalet anlayışının tanımı, tarihsel gelişimi, uygulamaları ve Türk ceza hukukumuzdaki etkileri deēerlendirildikten sonra onarıcı adalet sistemine dahil olan uzlaştırma kurumunun hukuksal niteliēi, islam hukukunda ve uluslararası hukuktaki gelişmelere yer verilmiştir. Daha sonra karşılaştırmalı hukukta uzlaştırma kurumu deēerlendirilmiř varlık sebebi ve benzer kurumlara ilişkisi irdelenmiştir.

İkinci bölümde uzlaştırma kurumunun temel ilkeleri, uzlaştırma kurumuna ilişkin genel hükümler, uzlaştırmanın şartları, uzlaştırma kapsamında olan ve olmayan suçlara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

nc bölümde uzlaştırma kurumunda en önemli aktörlerden biri olan uzlaştırmacının nitelikleri, eēitimi ve uyması gereken etik kurallar irdelenmiş,

Sonuç kısmında ise Czm odaklı önerilerde bulunulmuştur.

BÖLÜM 1

UZLAŞTIRMA KAVRAMI VE GENEL BİLGİLER

1.1 Onarıcı Adalet Anlayışı

1.1.1 Genel Olarak Onarıcı Adalet

Mağdurun ve mağdur haklarının korunması düşüncesinden hareketle ortaya çıkan, Onarıcı adalet(restorative justice), İngiltere, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Yeni Zelanda ve Avusturya gibi ülkelerin ceza adalet sistemlerinde yaygın kullanıma sahip olan Anglo-Sakson hukuk rejiminin uygulandığı ülkelerde ilk olarak düşünülmüş ve uygulanmıştır. Onarıcı adalet kavramı olarak suçtan etkilenen kişilerin uyuşmazlığın çözümü sürecine katılımı ve özellikle mağdurun uğradığı zararın giderilmesi amacı olarak ifade edilir⁵.

Tarihsel süreç içerisinde adalet sistemlerine baktığımızda, uyuşmazlığın bir başka kişinin araya girmesiyle çözüldüğü, tarafları barıştırdığı görülmektedir. Geleneksel olarak uygulaması olan onarıcı adalet sistemi varlığı göze çarpmaktadır. Uzun süre uygulamaya sahip olan cezalandırıcı adalet anlayışından vazgeçerek onarıcı adalet kavramının artık önem kazanan tarafın mağdur olmasından yola çıkarak 20. Yüzyılın ortalarından itibaren alternatif çözüm yolu olarak uygulanmaya başlamıştır.

Onarıcı adalet ile geleneksel ceza adalet anlayışı ile farklar ortaya konularak onarıcı adaletin amacı, gelişimi, içeriği, kapsamı daha iyi anlaşılması böylece sağlanabilir.

Geleneksel ceza adalet sisteminde suç kanunların ihlali, mağdur egemenlik hakkı nedeniyle devlet, sistemin özneleri ise fail ve kamu iken onarıcı adalet sisteminde suç bir bireye yönelmiş haksızlık, mağdur haksızlığın yöneldiği kişi, sistemin özneleri mağdur, fail, toplum ve kamudur.

Hem suçlu hem de halk bakımından kanunlara uymamanın neticesi ve kamu otoritesinin korunmasında caydırıcı etkiye sahip olduğu düşünülen cezalandırma yöntemi geleneksel ceza adalet sisteminde esas alınmaktadır⁶.

⁵ Çetintürk, Ekrem. Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma. Ankara 2017 S.7

⁶ Baytaz, Abdullah Batuhan , “Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt:71, Sayı:1, s.119.

Geleneksel ceza adalet sistemi kişiler arasındaki uyuşmazlığın giderilmesinde aradaki uyuşmazlığın sonuçlandırılması kısmına odaklanmayan, kamu otoritesinin yoğun olarak hissedildiği, tarafların süreçteki düşüncelerinin büyük oranda dikkate alınmadığı ve failin lekelenmeme hakkının düşünülmeden suçlu olduğu gerçeğinin ön planda tutulduğu bir usule sahiptir. Onarıcı adalet sistemi ise tarafların bir araya geldiği, karşılıklı oturup konuşarak suhulet içerisinde fail ve mağdur uyuşmazlık üzerinde konuştuğu mağdurun menfaatlerinin failin ise sorumluluğunun ortaya konulmasını esas alır. Onarıcı adalet böylece bir tartışma ortamı sağlayarak sorunların giderilmesi gayesi taşımaktadır⁷.

Geleneksel adalet sistemi geride kalan suçun şimdiki zamanda cezalandırılmasını devlet tarafından odağa alırken onarıcı adalet geleceğe yönelik barış sağlama toplumsal yararı odak olarak almaktadır. Onarıcı adalet failin cezalandırılmasından ziyade açıklandığı üzere failin resosyalizasyonunun sağlanmasını toplumsal huzurun tesisini öngörmektedir.

Sonuç olarak toplumsal gelişim içerisinde geleneksel adalet anlayışından sıyrılarak daha mağduru koruyucu önemli olanın mağdurun birincil ihtiyaçlarının tatmin edilmesini esas alan onarıcı adalet anlayışa geçilmiştir.

1.1.2 Onarıcı Adalet Uygulamaları

Onarıcı adalet anlayışının amacından hareketle uygulama olarak “tazminata yönelik müzakere programları, mağdur-fail arabuluculuğu, aile ve grup toplantıları, küçük suçlu projeleri, topluluk kurulları veya mahkemeleri, halka sistemi” gibi yöntemler geliştirilmiştir.

Uygulamaların, adaletin mağduru koruyarak, mağduriyetin giderilerek tatmin edileceği düşüncesiyle kendi içlerinde bir prensip olarak yer almaktadır. Bu uygulamalar ülkeler içerisinde kendi iç hukukundan kaynaklanan bir takım farklılıkları bulunabilmektedir⁸.

Tazminata yönelik müzakere programları, sadece tazminat miktarın belirlenmesi amacıyla mağdurun uğradığı zararın giderilmesi uyuşmazlığın sonuçlandırılması için düzenlenen programlardır⁹.

⁷ Özgenç, Nuri Berkay, ‘Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaştırma Kurumu’ Marmara Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul 2013, s. 6.

⁸ Kaymaz Seydi /Gökcan Hasan Tahsin , Uzlaşma ve Önödeme, 2. Baskı, Ankara 2007, Seçkin Yayınları, , s.59

⁹ Özbek, Mustafa Serdar , “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, Mart 2005, s.141

Topluluk kurulları veya mahkemeleri, devlet yargısının dışına çıkılarak çözümlenmesi amacıyla soruşturma veya kovuşturma aşamasındaki bir ceza uyuşmazlığının ilgili mercilerden alınarak görüş alışverişi benzeri usullere göre çalışan bir topluluk tarafından oluşturulan programlardır.

Aile ve topluluk grup toplantıları tarafsız bir üçüncü kişinin ceza uyuşmazlığını çözümü için katılımın olduğu arabuluculuk benzeri uygulamadır. Yaşı küçükler için fazla uygulaması bulunan program aile bireylerinin, karşı tarafın vekillerin sosyal çalışmacıların katılımının sağlanıp tazmin suretiyle veya küçük çapta bir yaptırım ile küçüğün pişmanlık duymasını sağlamak hedefindedir.

Cezalandırıcı halka programı geniş bir katılımın olduğu yerli bir gelenek olan halka etrafında bulunarak adaletin orjin kabul edilip etrafında oluşan halka da yer alan kişilere eşit uzaklıkta olduğu kabul edilmektedir.¹⁰ Cezalandırma ve iyileştirme halkası olmak üzere iki tür halka bulunmakta bu halkalar muhafızlar tarafında yönetilmekte mağdur eğer gönüllü olarak katılmak isterse iyileştirme halkasına katılır. Katılımcılar tarafında yapılan müzakere sonucunda verilecek kararlar hakimın kararına temel teşkil edecek pozisyonudadır.

Küçük suçlu projeleri ise eğitimli bir kişinin başkanlığında oluşturulacak bir heyette suçun faili mağduru ve yakınlarını toplayarak failin mağdurun zararını görmesini, suçtan duyacağı pişmanlığı beyan etmesi, özrünü yazarak belirtmesi gerekiyorsa tazminat ve hizmet ile uyuşmazlığın sona erdirildiği programlardır¹¹.

Mağdur fail arabuluculuğu/uzlaştırma tanımı Avrupa konseyi arabuluculuk hakkında tavsiye kararında(Concerning Mediation, 1999)tarafsız bir üçüncü kişinin yardımı ile mağdurun ve failin, gönüllü olarak kabul ettikleri takdirde, suç konusu fiilden doğan sorunların çözümlenmesinde aktif olarak katılabildikleri süreç olarak tanımlanmıştır¹².

Uygulamanın pratikte olan varlığı ülkeler arasında iç hukuklar açısından farklılık gösterebilir. Arabulucu marifetiyle bir araya gelen taraflar kendi özgür iradeleri rahat bir ortamda yüz yüze gelerek mağduriyetin giderildiği arabulucunun da buna ilişkin çözüm

¹⁰ Coronas, C. C. (2008). Mağdur-Fail Arabuluculuğu Hizmetlerinde İyi Uygulamalar. G. Jahic ve B. Yeşiladalı (Ed.) içinde, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı (s. 109-202). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.S,127

¹¹ Kaymaz/Gökcan, a.g.e, s.62.

¹² Özbek Mustafa Serdar , Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s. 151

önerileri sunduğu bir onarıcı adalet uygulaması. Tarafların üzerinde mutabık olduğu anlaşmanın hakim kararı üzerinde etkisi ülkelerin iç hukukları bağlamında farklılık taşımaktadır.

1.1.3 Onarıcı Adaletin Türk Ceza Hukukundaki Etkisi

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan onarıcı adalet anlayışı gelişen yeni düşüncelerin etkisiyle mağdurun korunmasının, mağduriyetinin giderilmesinin ceza adalet sistemini birincil konusunu oluşturduğu bilinmektedir. Türk hukukunda da ceza ve ceza muhakemesinin asıl amaçlardan birinin mağdur ve mağdurun korunması ve tatmini olduğu yeni ceza kanunları ile sisteme işlenmeye başlanılmıştır.

Kişiler arasında ortaya çıkan bütün uyuşmazlıkların devletten dolayısıyla mahkemelerden beklenmesi beraberinde güçlükleri getirmiştir. Yargının iş yükünün aşırı bir şekilde artması yargılama sürelerinin uzaması yargılama giderlerinin beraberinde artması onarıcı adaletten ilham alarak alternatif çözüm yolları ortaya konarak uyuşmazlıklar mahkeme dışında çözülerek yargı erkinin üzerindeki yoğunluğun alınması ve yargıda kalitenin artması bir gerçektir.

AUÇ (Alternatif Uyuşmazlık Çözümü)¹³ mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm yöntemleri, ceza uyuşmazlığının klasik yargılama dışına çıkartılması ve mahkeme dışındaki birtakım yöntemlerle çözülmesini ifade etmektedir. Türk hukukun da uyarlamalar yapılarak 24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında önemli değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklik ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Cezada Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurulmuştur.

Gelişen toplum, dinamik hayat içerisinde; onarıcı adaletin etkinliği giderek artarak varlığını uzun süre devam ettireceği söylenebilir. Türk hukukunda diğer batılı devletlerin uygulamalarından bir süre sonra diyebileceğimiz zaman da yavaş yavaş uygulamanın yaygınlaştığını söyleyebiliriz. Kurumların bilinirliği ve kurumsallaşması için zamana ihtiyaç vardır¹⁴.

¹³ Macuncu, Muhsin, “Amerikan Hukuk Sistemlerinde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010 Özel Sayı: 1, Uzlaşma (s. 75-85), s. 85

¹⁴ Özbek, Ankara 2009, s. 84.

1.2. Uzlaştırma Kavramı

Ceza ve Ceza Muhakemesi hukuku kolluk, savcılık, mahkemeler ve infaz kurumları gibi temel birimlerden oluşan ceza adalet sistemi bütünü içerisinde işler. Öncelikli amaç net olarak ortaya konulduktan sonra bu amacı gerçekleştirmek için kurallar ve ilkeler mekanizması geliştirilir. Ceza ve Ceza Muhakemesi hukuku tarihsel süreç içerisinde değişim ve gelişim içerisinde. Cezanın temel amacına yönelik yaklaşımlar tarihsel süreç içerisinde değişim ve gelişime uğramış bazıları etkilerini önemli ölçüde yitirmiştir. Son yıllarda dünya genelinde ceza adalet sisteminin daha çok onarıcı adalet anlayışına önem verdiği görülmektedir. Ülkemizde alternatif çözüm arayışı olarak onarıcı adalet anlayışı ön plana çıkmaya başlamıştır. Zaman içerisindeki toplumsal yapı ve değer yargılarında meydana gelen değişimle paralel olarak ceza ve ceza muhakemesinin temel amacının da gelişme ve değişime uğradığı görülmektedir. Örneğin eski dönemdeki faile haddini bildirme yaklaşımı büyük oranda önemini yitirmiştir. Bilindiği üzere bu yaklaşım ceza adalet sisteminin suç failine acı çektirme odaklı olup haddini bildirici veya ders verici bir anlayışa sahiptir. Bu anlayışla mağdur önemli ölçüde ihmal edilmektedir. Adalet sisteminin bütünüyle işleyişi suçlunun cezalandırılması esasına dayanır, aynı zamanda suç işleyenlerin toplumsal statüsünü kaybettirme, toplumun gözünde itibarsızlaştırma amaçlanmaktadır, Bu suç işleyene işlediği Cezanın yanı sıra suç işleme ihtimali olan kişiye yönelikte gözünü korkutma, inat içerir. Mağdur affetmiş olsa bile bir değeri yoktur, toplumsal düzenin korunması esastır. Aynı zamanda suç işleyen kişinin cezalandırılarak toplumun veya mağdurun intikam ve öç alma duygusunun tatminini de içerir. Yine şüpheli veya sanığın korunmasını esas alan adalet anlayışı 18. yüzyılın ortalarından itibaren etkinlik kazanmış olup bu anlayışla suç sübut bulana kadar şüpheli ya da sanık masum kabul edilmiştir¹⁵.

Faili ıslah etmeyi amaçlayan yaklaşımında, suç işleyen kişinin uyarılması, uslandırılması, ve tedavi edilmesi suretiyle toplumla uyumlu hale gelmesi amaçlanır. Mağdur büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Burada şüpheli ya da sanığın ıslahı için kullanılabilecek metodlar üzerinde yoğunlaşma söz konusudur.

Günümüzde etkili olan yaklaşım ise mağdur odaklı olan onarıcı adalet yaklaşımıdır. Suç failinin yol açtığı hasarların onarılması, olabildiğince mağdurun suç öncesi duruma getirilmesi amaçlanmaktadır. Mağdur temelli suç ve ceza adalet mekanizmasını gerektiren

¹⁵ Özgenç, s. 94.

bu yaklaşımda mağdur/suçtan zarar görenin uğradığı zararın giderilmesi, böylece toplumun barışına, refahına ve huzuruna katkı sağlanması hedeflenmektedir. Hedefin tam olarak gerçekleşebilmesi için aynı zamanda suç sayılan davranışı gerçekleştiren şüpheli veya sanığın da mağdurla birlikte suç muhakemesi sürecine aktif katılımı ön görülmektedir¹⁶.

Onarıcı adalet anlayışının temel özelliklerinden biri fail ile mağdurun içinde bulundukları şartları esas alan, her bir olayı kendine özgü nitelikleri çerçevesinde değerlendiren, suç fiiline yönelik esnek tepki vermeyi esas alır. Ayrıca insanlar arasında eşitliğe ve insan onuruna saygı duyan bir anlayış içerisinde mağdur fail ve toplumun mevcut durumunu iyileştirmeyi hedef alır. Şüpheli veya sanığı damgalayıcı etkiyi ortadan kaldıracak niteliktedir. En önemlisi de geleneksel suç ve adalet anlayışıyla birlikte başvurulabilen alternatif bir yöntemdir. Mağdurun zararını gidermeyi ve adalet beklentilerini en yüksek oranda sağlamayı amaçlayan faile hareketlerinin yanlışlığını ve sonuçlarını anlamasını sağlayan hareketlerin sorumluluğunu üstlenmeyi teşvik eden bu yaklaşım, bütün suçlara ve bütün faillere uygulanabilecek bir alternatif çözüm yöntemidir¹⁷.

Uzlaştırma kelime anlamı olarak uyuşma, mutabakat, sulh olmak, uzlaştırmak ise taraflar arasındaki uyuşmazlıkları ortadan kaldırmak suretiyle barışı sağlama manasına gelir¹⁸. Meydana gelen uyuşmazlıkların barış içinde çözümlenmesi¹⁹, uyuşmak, arada uygunluk hasıl etmek²⁰ amacını taşır. Toplum bilimi açısından ise; bireylerin ya da toplumsal kümelerin, topluma ait değerlerin paylaşılmasında, karşılıklı olarak verilen feragatlerle aralarında bir anlaşmaya varmalarını ifade eder²¹.

Sözcük itibarıyla uzlaştırma; Latince (conciliation); “düşüncede birleşme”, “bir araya getirme” manasına gelen “conciliare” sözcüğünden türemiştir²². Arabuluculuk kavramı ile uzlaştırma kavramı birbirine yakın olmakla birlikte²³, birbirlerini tam karşılamamaktadır. Uzlaştırma kurumunda aracı olan uzlaştırmacı, taraflara çözüm önerisi ve telkinde bulunamaz. Arabulucu ise ; uyuşmazlığın çözümü için aktif rol alır ve taraflara çözüm

¹⁶ Adalet Bakanlığı – UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı), Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaştırma El Kitabı, Ankara 2009, s.11

¹⁷ Özbek, Ankara 2009, s. 21.

¹⁸ <http://tdkterim.gov.tr.BTS>, e.t : 19.11.2015.

¹⁹ Yılmaz, Ejder , Hukuk Sözlüğü, 1. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2003, s. 715.

²⁰ İsmail Parlatır, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, 2. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara, 2009 s. 1759.

²¹ <http://www.buyukturkcesozluk.net/arama.php>, e.t : 19.11.2015.

²² <http://tdkterim.gov.tr.BTS>, e.t :19.11.2015.

²³ Özbek, Ankara 2009, s. 151.

için alternatifler sunar²⁴. Uzlaştırmanın onarıcı adalet olarak tanımlanmasının nedeni, asıl olarak “onarma” fiiliyle mağdur / Suçtan Zarar Gören’in uğradığı zararın giderilmesi, failin ıslahı ve toplumun suçtan arındırılmasıdır. Onarıcı adalet, klasik ceza adaleti anlayışından farklı olarak, adalet kavramına daha olumlu yaklaşmakta, taraflar arasında yapıcı ilişkiler kurmaya çalışmakta ve devlet olarak failin cezalandırılması olgusuna karşı olumsuz bir yaklaşım sergilemektedir²⁵.

Uzlaştırma kurumu, özel önleme işlevi yanı sıra kamu yararını koruma işlevi de söz konusudur. Uzlaştırma ile fail nedamet duyarak, işlediği suçun hukuki sorumluluğunu kabul edip üstlenerek işlediği suçtan meydana gelen tüm sonuçları gidermek suretiyle toplumla yeniden bütünleşme imkanına ulaşmış olur. Fail, mağdur/suçtan zarar görenin zararlarını giderdiği için tatmin suretiyle adaletin tecellisi söz konusu olur. Devlet yaptırım uygulayabilmek açısından yapmak durumunda kalacağı birçok masraftan da kurtulmuş olur²⁶. Uzlaştırma kurumuna ceza hukuku açısından baktığımızda, ceza yargılamasını gerektiren bir uyuşmazlığın mahkeme dışında, fakat “adil” ve mağdurun zararının giderilmesini sağlayacak bir nitelikte halledilmesi anlamına gelmektedir²⁷. Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Kanununda düzenlenen uzlaştırma kurumunun tanımı kanun kapsamında yer almamaktadır, bu eksiklik yönetmelikler ile giderilmeye çalışılmıştır.

Ceza Muhakemeleri Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin 2007 yılında yürürlüğe giren Yönetmeliğin 16. maddesinde uzlaştırma tanımlanmıştır²⁸. 6763 sayılı kanunun geçici 1. maddesi uyarınca 2017 yılında yayınlanan yeni yönetmelik ile söz konusu uzlaştırma, uzlaştırma ve uzlaştırmacı ifadeleri yeniden düzenlenmiştir. Cumhuriyet savcısı ve hâkim yeni düzenlemede aktif değil daha çok denetleyici makamda yer almıştır. Söz konusu yönetmeliğin 4’üncü maddesinde:

Uzlaşma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin kanun ve bu yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını ifade eder.

Uzlaştırma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin kanun ve bu yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak

²⁴ Kaymaz, Seydi /Gökcan, Hasan Tahsin , Uzlaştırma ve Önödeme, 2. Bası, Seçkin Yayın, Ankara 2007,

²⁵ Adalet Bakanlığı – UNDP age. s.11.

²⁶ Sezer, age. s. 6.

²⁷ Yenisey, Feridun , Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2005, s. 247.

²⁸ RG: 26.07.2007, sayı: 26594.

uzlaştırmacı tarafından anlaştırmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini ifade eder.

Uzlaştırmacı: ‘şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından görevlendirilen hukuk öğrenimi görmüş kişiyi veya Cumhuriyet savcısı ya da mahkemenin isteği üzerine baro tarafından görevlendirilen avukatı ifade eder²⁹. şeklinde tanımlanmıştır.

Uzlaştırma kavramına ilişkin yapılan değişik tanımlara baktığımızda aralarında ortak noktaların yer aldığını görmekteyiz. Tanımlardaki ortak noktalar şu şekilde sıralanabilir:

- 1-Uzlaştırma, tarafları barıştırır.
- 2-Uzlaştırma, mağdurun zararının giderilmesi sureti ile adaleti sağlar.
- 3-Uzlaştırma, uyuşmazlığın mahkeme dışında çözülmesini esas alır.
- 4-Uzlaştırma ile adli yargının yükünün hafiflemesi amaçlanır.
- 5-Uzlaştırma ile şüpheli/sanık ve mağdur/suçtan zarar görenin belli menfaatler karşılığında anlaşarak muhakemenin sona erdirilmesini amaçlanır.
- 6-Uzlaştırmının, tarafların davranışlarının kontrollü olmasını sağlayarak, hoşgörü anlayışının yerleşmesine yönelik eğitici niteliği söz konusudur

Yukarıda sayılan özellikler ışığında bir uzlaştırma tanımı yapılacak olursa uzlaştırma; “ Ceza ve Ceza Muhakemesi hukukunda şüpheli/sanığın işlediği eylem karşılığında, sorumluluk bilincine ve hesap verilebilirlik konumuna getirilerek, mağdur ya da Suçtan zarar görenin zararını gidermeyi, sosyal barışı ve hoşgörüyü sağlamayı amaçlayan, klasik suç ve ceza anlayışından farklı olarak, devletin ceza vermesi yerine onarıcı adalet ilkeleri ışığında, nizaları uzlaştırmacı aracılığıyla gidermeyi amaçlayan, çözüm odaklı bir diyalog sürecini esas alan ve bu kapsamda uyuşmazlığın mahkeme dışında çözülmesini hedefleyen bir çağdaş muhakeme anlayışı” olarak tanımlayabiliriz³⁰. Yine uzlaştırmayı bir suç nedeniyle başlatılan ceza soruşturma veya kovuşturması esnasında, Cumhuriyet savcısı ya da davaya bakan mahkeme tarafından uzlaştırmacı olarak görevlendirilen kişinin şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar göreni, hem kendi aralarında ve

²⁹ RG: 5.8.2017, sayı 30145.

³⁰ Eser, Ferda , Ceza Muhakemesinde Uzlaştırmada İzmir Modeli, Yaşar Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2013, s 21-22.

hem de toplum ile uzlaştırmayı amaçlayan ve mağdurun zararının giderilmesine, şüpheli/sanığın da yargılamanın sonuçlarından kurtulmasına yönelik olarak anlaştırmak için bir araya getirilmesiyle uyuşmazlığın yargının dışında bir yolla çözümünü amaçlayan bir süreç olarak tanımlanmıştır³¹.

Müessesenin uzlaşma ya da uzlaştırma ismiyle tanımlanması hususunda doktrinde değişik fikirler bulunmaktadır. CMK’da uzlaştırma ve uzlaştırma kavramı bir arada kullanılmıştır. Bu konuda CMK’da bir terim birliği bulunmamaktadır. Doktrinde savunulan başka bir görüşe göre CMK’daki düzenleme, tarafsız bir uzlaştırmacının şüpheli/sanık ile mağdur/suçtan zarar gören arasındaki uyuşmazlık sürecine katılıp tarafların uzlaştırılması prensiplerine dayalı kurulmuş olduğundan kurumun isminin “uzlaştırma” olması gerekir. Doktrinde savunulan diğer bir görüşe göre ise; uzlaşma kurumunun esas amacı, şüpheli/sanık ile mağdur/suçtan zarar görenin uyuşmazlığın çözümü mevzusunda “uzlaşmaya” varmasıdır. Anlaşma sağlanırsa devlet de soruşturma ve kovuşturma yetkisinden vazgeçmektedir. Dolayısıyla müessesenin isminin “uzlaşma” olması gerektiği savunulmuştur. CMK’daki düzenlemede tarafların uzlaştırılmalarını gerçekleştirmek amacıyla tarafsız bir uzlaştırmacı atanması da öngörülmektedir. Dolayısıyla, müessese CMK’da “uzlaştırma” ismiyle adlandırılmış ve uzlaştırmanın sağlanması için “uzlaştırma” girişiminde bulunulması kabul edilmiştir³².

1.3. Uzlaştırma Kavramının Hukuki Niteliği

Alternatif uyuşmazlık çözümleri (ADR=Alternative Dispute Resolution) özel hukuk ve idare hukuku alanında gelişen ve geniş ölçüde uygulama alanı bulan yöntemlerdir. Uzlaştırma kurumu, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biridir. Bu nedenle uzlaştırma kurumunun özel hukuktan ceza hukukuna yansıdığı ileri sürülmektedir.

Uzlaştırma kurumunun hukuki nitelik itibariyle ceza ve ceza muhakemesi hukukunda nerede yer alması gerektiği konusunda farklı görüşler söz konusudur³³

Bir görüşe göre, ceza ve ceza muhakemesi hukukunda yer alan uzlaştırma kurumu, ceza davalarını devletle kişi arasındaki bir mesele olarak değil, ihtilafı taraflar arasında çözümlenmesi gereken bir süreç olarak görerek, cezai meseleleri medeni hukuk

³¹ Erdem, Mustafa Ruhan /Eser, Ferda /Özşahinli,Pelin Pakize , 100 Soruda Uzlaştırma, 1.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015, s. 19.

³² Özgenç, s. 11.

³³ Kaymaz/Gökcan, age. s. 49.

meselerine dönüştürmüştür³⁴. Ancak muhakeme sùjeleri olan hâkim ve savcılarının gözetim görevleri uzlaştırma görüşmeleri süresince devam etmektedir. Soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında ise hâkimin gözetim görevleri dolayısıyla uzlaştırma ceza hukuk sistematigi içinde yer alır. Dolayısıyla uzlaştırmanın bir özel hukuk kurumu olarak nitelendirilmesi isabetli değildir³⁵.

Uzlaştırmada amaç kamu davası açılmadan soruşturma aşamasında uyuşmazlığın çözümlenmesidir. Cumhuriyet savcısının uzlaştırma kapsamındaki bir suç için bu kuruma başvurmaması iddianamenin iadesi sebebidir. Uzlaştırma prosedürü uygulanmadan kovuşturma aşamasına geçilemeyeceği gibi açılmış bir davada kovuşturmanın sürdürülmesi de mümkün değildir. Uzlaştırma yoluna gidilmeden sanığın cezalandırılması mümkün olmadığından ceza yargılaması bakımından uzlaştırmayı bir “ceza muhakemesi engeli”³⁶ olarak görenler de vardır. Diğer bir görüşe göre ise uzlaştırma devletle şüpheli/sanık ve mağdur/suçtan zarar gören arasındaki “muhakeme” ve “ceza ilişkisini” sona erdirmesi nedeniyle bir maddi ceza hukuku, suç hukuku kurumudur³⁷.

Sonuç olarak; uzlaştırma kurumu, usul ve esaslarının uygulanması bakımından “ceza muhakemesi kurumu” olduğu gibi, ceza ilişkisini sonlandırması nedeniyle aynı zamanda “maddi ceza hukuku kurumu” sayılmalıdır. Bu nedenle uzlaştırmının karma nitelikli bir yapıya sahip olduğu kabul edilmelidir³⁸. Yargıtay da uzlaştırmının bu karma niteliğini kabul etmiştir. Bu kabulün uygulamaya yönelik sonuçları söz konusudur. Örneğin, Yargıtay tarafından uzlaştırmının maddi ceza hukuku yönü de kabul edildiğinden, 1 Haziran 2005 tarihi öncesinde işlenen suçlarla ilgili olarak aynı tarihten önce hüküm verilip temyiz incelemesi için Yargıtay’da bulunan dosyalar, uzlaştırma hükümlerinin uygulanması amacıyla bozulmuştur. Uzlaştırma kurumu sadece muhakeme hukuku kurumu olarak kabul edilseydi, bu yönde bir uygulamanın yapılmaması gerekirdi³⁹. Nitekim zaman bakımından maddi hukuku ilgilendiren düzenlemelerden lehe olan

³⁴ Owen M. Fiss: Against Settlement, s. 1085.

³⁵ Ali İhsan İpek/Engin Parlak, İhtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma, 1. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s. 4.

³⁶ Centel, Nur /Zafer, Hamide , Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2019, s.564.

³⁷ Kaymaz/Gökcan, age. s. 52.

³⁸ Centel/Zafer, age. s. 570.

³⁹ Kaymaz/Gökcan, age. s. 49.

düzenlemenin geçmişe yürürlüğü söz konusu iken, ceza muhakemeleri hukukunda derhal uygulanırlık ilkesi geçerlidir⁴⁰.

Anayasamızdaki düzenleme itibariyle uzlaştırma kurumu yasal dayanağı irdelendiğinde, Anayasamızın 141'inci maddesinin 4'üncü fıkrasında yer alan “davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir”, Anayasamızın 2'inci ve 5'inci maddelerinde “Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı sosyal bir hukuk devletidir.” hükümlerinde vurgulandığı üzere, uzlaştırma kurumu hakkın korunması, en kısa sürede tecellisi, toplum huzuru, milli dayanışma ve sosyal hukuk devleti esaslarına dayandığı görülmektedir⁴¹.

5271 sayılı CMK'nın 253-255. maddelerinde “uzlaştırma” adı altında düzenlenen kurum doktrinde dar anlamda uzlaştırma olarak da ifade edilen fail ile mağdur uzlaştırmasıdır.⁴² Bunların dışında ceza hukuku sistemimizde geniş anlamda uzlaştırmının içerisine alabileceğimiz başka düzenlemelerde mevcuttur. Örneğin, TCK 73'üncü maddesinde düzenlenen şikayet şartı, aynı şekilde TCK 75'inci maddesinde düzenlenen ön ödeme ve TCK 168'inci maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükümleri bunlardan bazılarıdır. Bu düzenlemeleri de geniş çerçevede birer uzlaştırma olarak görebiliriz. Şikayetten vazgeçme de adli makamların bizzat devrede olmadığı, tarafların özgür iradesi ile açıklamış oldukları irade beyanı ile hukuk aleminde bir sonuç ortaya çıkarmasıdır. Ceza sistemimiz bazı suçları niteliği gereği şikayete tabi kılmış ve şikayet yokluğunda kamu davası açmama yolunu benimsemiştir. Ön ödemeyi de bir uzlaştırma olarak görebiliriz, zira bu sistemde bazı suç tiplerinde ön ödeme müessesesi kovuşturma şartı olarak kabul görmüş ve faile kanunda yazılı sınırlarda bir ödeme teklifinde bulunulması failin bunu kabul edip ön ödemeyi yerine getirmesi karşılığında kamu davasının açılmaması yoluna gidilmiştir. Fail ön ödeme teklifini kabul edip belirlenen miktarı maliyeye yatırdığında hakkında kamu davası açılmamaktadır. Aynı şekilde, örneğin, TCK 168'inci maddesinde, malvarlığına karşı işlenen bazı suçlarda failin bizzat pişmanlık göstererek mağdur/suçtan zarar görenin zararını gidermesi durumunda cezasında indirim uygulanmasına ilişkin düzenleme söz konusudur. Zararın kısmen karşılanmış olması ihtimalinde indirim uygulanması mağdurun rızasına tabi tutulmuştur. Dolayısıyla sanığın alması muhtemel ceza miktarında indirim yapılmasını düzenleyen etkin pişmanlık hâllerinde de mağdur ile

⁴⁰ Özgenç, İzzet , Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, 1.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005, s.112.

⁴¹ Eser. age. s. 19.

⁴² Eser. age. s. 19.

sanık arasında bir uzlaşma süreci yaşanmaktadır. Dolayısıyla ceza miktarında indirim yapılmasını gerektiren etkin pişmanlık hâllerini de geniş manada uzlaştırma müessesesi dahilinde değerlendirmek mümkündür⁴³.

1.4. Uzlaştırma Kurumunun Tarihsel Gelişimi

1.4.1. Genel Bakış

İnsan sosyal bir varlık olduğu için tek başına hayatını idame ettiremez. Bu ise insanoğlunun topluluk halinde yaşamaya zorlamaktadır. Toplu halde yaşamının doğal sonucu olarak da insanlar arasında bir takım paylaşım sorunları ve uyuşmazlıklar baş göstermektedir. Bu paylaşım sorunları ve uyuşmazlıkların çözüm yöntemi ve uygulanacak yaptırımlar çeşitli kurumların oluşumuna yol açmıştır. Bunlardan ilki öç alma kurumudur. Bu kurum uygulanırılığı kolay olsa da içerisinde sakıncalar barındırmaktadır. Zira öç alma kurumunda bir kişiye yapılan haksızlık o kişinin mensup olduğu aile hatta topluluğa yapılmış sayılmaktadır. Suç ve cezanın şahsiliği ilkesi henüz genel kabul görmediğinden aidiyet gereği şahsa karşı yapılan saldırılar kişi yanı sıra aile ya da mensubu olduğu topluluğa yapılmış bir saldırı olarak kabul edilir, bu ise çok taraflı çatışmaların olmasına sebebiyet veriyordu. Toplumsal barışı ve huzuru sağlamak çoğu kez imkansız hale getirdiği için bu kurumun günümüzde uygulama yeri ve değeri kalmamıştır⁴⁴. Bilindiği üzere öç almayı gerektiren suça maruz kalan mağdur grubu yaşadığımız çağı yargılama yöntemlerini beklemeden suç işleyene ve kurumuna karşı öç alma saikiyle yeni suçlar işlenmiş zamanla bunun sınırlandırılabilmesi için klan dışı etme (mağdur grubun yaşadığı bölgeden dışlama) kısas, diyet, ödeme gibi yeni kurumların oluşmasına ihtiyaç duyulmuştur⁴⁵.

Klan dışı etmek: (mağdur grubun yaşadığı bölgeden dışlama) suç işleyen kişinin işlemiş olduğu fiil nedeniyle klan denen topluluktan dışlanması, gruptan çıkarılarak bir nevi suçlunun dıştan gelecek tehlikelere açık hale gelmesi ayrıca klan denen topluluğun ise suçluyu içinde barındırmayarak arınması anlamına gelmekteydi ⁴⁶.

⁴³ Özgenç, Nuri Berkay, s. 16.

⁴⁴ İpek/Parlak, age. s. 9.

⁴⁵ Centel,Nur /Hamide Zafer/Çakmut Özlem , Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10.Baskı, Beta, İstanbul, 2019, s.14.

⁴⁶ Öztekin Tosun, Suç Hukuku El Kitabı, Ar Basım, İstanbul 1982, s.6-7,

Kıyas müessesesinde, fail tarafından yapılan saldırıya suç mağduru veya suç mağdurunun mensup olduğu geniş aile tarafından aynen karşılıklıta bulunulması esastı. Bu kurum “*Göze göz dişe diş*” şeklinde özetlenebilir. Hammurabi yasasının 197’nci maddesinde “*hür insanın kemiğini kıranın kemiğinin kırılacağı, adam öldürenin de öldürüleceği*” belirtilmektedir. Romalıların XII Levha Kanunu ve Eski Yunanlılarda Draco kanununda kıyasa yer vermişlerdir⁴⁷.

Kıyas, ceza hukukunda önemli bir aşamayı ifade eder. Zira faile işlemiş olduğu suç nedeniyle verilecek ceza belirlenmiştir. Kutsal kitaplardan önce kıyas kabul edilmiş ise de, Tevrat’ta suçluların cezalandırılmaları bakımından diyet yasaklanmış, “öldürülmeye müstahak olan katilin nefsi için diyet kabul etmeyin, zira mutlaka öldürülecektir” düzenlemesini getirmiştir. İbrani hukuk anlayışında cezaların şahsiliği ilkesi benimsenmiş, failin yakınlarına ceza uygulanmasını yasaklamış ve bu konuda “..babalar çocuklar için, çocuklar babaları için öldürülmeyecektir. Herkes kendi günahı için öldürülecektir.” yasasını benimsemiştir⁴⁸.

Roma Hukuku ve Eski Yunan hukukunda, başlangıçta cezai yaptırımların temeli kıyasa dayanıyordu. Bu esas zamanla terk edilerek “uzlaşma bedeli” esası getirildi. Uzlaşma bedeli yoluyla mağdurun tatmin edilmesi bakımından, mutlak bir uzlaşmayı gerektiriyordu. Diyet bedeli hususunda anlaşmaya varılamaması durumunda kıyas hükümlerinin uygulanması kaçınılmazdı⁴⁹. Uzlaşma (diyet verme), fail ile mağdur arasında ‘bedel’ hususunda anlaşmaya varılması demekti. Mağdurun maruz kaldığı suçtan dolayı karşı tepki göstermemesi için fail tarafından bir bedel verilmekteydi. Bedel mal veya para olabilirdi. Bu kurum da kişisel öç almayı sınırlandırmıştır. Failin mağdurun tatmine yönelik para, hayvan, toprak vs. olarak ödeyeceği bir bedel ile taraflar anlaşmalarında mağdur, kişisel öç alma hakkından vazgeçmiş sayılmaktaydı⁵⁰.

Roma Hukukunda suçlar iki farklı gruba ayrılıyordu, bunlardan birincisi, ‘grup suçlar’ olarak tanımlanan kamu düzenini ilgilendiren ve idam cezasını gerektiren suçlar, ikinci grup ise ‘kişi ve mala karşı işlenen kamu düzenini bozmayan mağdurun zararının giderilmesini yaptırım olarak düzenlendiği suçlardır’. Bu yaptırımlar kıyas yani uzlaşma bedeli yoluyla mağdurun memnun edilmesi esasına dayanmaktaydı. Orta çağda

⁴⁷ Eser, Ferda Ceza Muhakemesinde uzlaşmada izmir modeli Yaşar Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi İzmir 2013 sy.21-22.

⁴⁸ Eser, age. s. 7.

⁴⁹ Özbek M. , age. s. 64.

⁵⁰ Centel/Zafer/Çakmut age. s. 15.

derebeyliklerin ve feodal devletlerin kurulması üzerine mülkilik prensibi önem kazanmıştır. Toplumsal ve ekonomik yapıdaki bu değişiklikler uzlaşma kurumunun işleyişini zorlaştırmıştır. Krallık, uzlaştırma bedelini, ihlal edildiğini düşündüğü kendi hakkı için talep etmesi nedeniyle uzlaşma bedelinin gerçek mağdura ödenmesi iyice ortadan kalkmıştır. Çünkü krala para cezası ödenmesi suretiyle suçtan kurtulmak mümkün hale gelmişti⁵¹.

Uzlaşma kurumu, Uzak Doğuda da kadimden beri bilinen ve uygulanan bir müessesedir. Özellikle Çin’de uzlaştırmının kökleri Konfüçyüs felsefesine dayanır. Uzlaştırma Kurumu sayesinde fail ve mağdur arasında bir sulh yoluna gidilerek toplumsal düzenin sağlanması hedeflenir. Konfüçyüs felsefesine göre; toplumsal menfaat için herkes dava aşamasına gelecek anlaşmazlıktan kaçınmalı, kazanan ya da kaybedenin olmadığı uzlaşmaya (sulha) dayalı bir usulü tercih etmelidir⁵².

Yakın tarihte hukuk akımlarında klasik akıma göre ceza kanununda suçun karşılığı önceden tespit edilir. Bu önceden belirleme hakimın takdir yetkisini sınırlama anlamına gelir. Cezanın temel niteliği kusurun karşılığı olması ödetici, kefalet edici olmasıdır. Suçların ağırlığına ve failin kusuruna göre cezalar sınıflanır ve sadece kanunla konulabilir. Pozitivist akıma göre ise önceden kanunla belirlenmiş cezayla failin ıslah olacağını kabul etmek hastayı muayene etmeden ilaç vererek onun iyileştiğini sanmaktır. Suçun karşılığı olan yaptırımların sosyal savunmayı hedef alması her türlü kefarete düşüncesinden uzak ve somut olayda suçlunun kişiliğine uygun olması gerekir. Yaptırım şeklinin önceden yasayla belirlenmesi yeterli değildir. Ceza hukukunun temelini suçlunun kişiliği teşkil eder. Ceza suçla mücadelede yetersizdir. Yüzyıllardan beri ceza vardır ancak buna rağmen suçlar azalmadığı gibi artmaya devam etmektedir. Dolayısıyla güvenlik tedbirlerine önem ve öncelik verilmelidir. Suç çeşitli sosyal ve şahsi faktörlerin ürünüdür. Doğal bir olaydır yok edilmesi için sebep ve kaynakların tespit edilmesi şarttır⁵³.

Genel olarak suç ve cezanın gelişim sürecini irdelediğimizde, kişisel öç almayı hedefleyen ilkel cezalandırma fikrinden uzaklaşılarak onarıcı adalet anlayışını temel alan sosyal ve hukuk devletiyle birlikte gelişen uzlaştırma kurumunun hukuk sisteminde yerini aldığı söylenebilir.

⁵¹ Centel/Zafer/Çakmut age. s. 15.

⁵² Özbek M. , age. s. 74.

⁵³ Öztürk B./Erdem M.R, uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik tedbirleri hukuku, 13. baskı, Seçkin, Ankara 2013, S.53

1.4.2. İslam Hukukunda Uzlaştırma

Uzlaştırmanın İslam Hukukundaki karşılığı sulhtur. Sulh islam hukukunda iyi, güzel bir sözleşme olarak kabul edilmektedir. Enfal suresi 1 inci ayette “ ...O halde, eğer inanıyorsanız Allah’ın emrine aykırı davranmaktan sakının, aranızı düzeltin, Allah’a ve Resulü’ne itaat edin.⁵⁴” Sulhe yönelik hadislerden “ İnsanların arasını bulmak için hayırlı haber götüren kimse yalancı sayılmaz.”, “İki kişinin arasını bulman, bir sadakadır⁵⁵.” örneklerini gösterebiliriz.

İslam Hukukçuları suçları farklı kıstaslara göre ayrıma tabi tutmuştur. Bu kıstaslardan en yaygın olanı Had-Kıyas-Tazir suçlarıdır.

Had suçlarını dar anlamda tarif etmek gerekirse, Kuranı kerim ve Sünnet tarafından yasaklanmış, Allah haklarına ilişkin cezası belirlenmiş suçları tarif eder. En geniş manada had suçları yedi adettir, bunlar; hırsızlık, yol kesme-silahlı gasp ve soygun, zina, zina iftirası (kazf), şarap içme-sarhoşluk, irtidat ve isyan (bağy) dir⁵⁶.

Kıyas suçları tarif etmek gerekirse cezası Allah ve Peygamberi tarafından belirlenen ve şahıs haklarına yönelik olan suçlardır. Bunlar adam öldürme ve müessir fiilerden ibarettir⁵⁷.

Tazir suçları ise cezası Allah ve Peygamberi tarafından belirlenmemiş, düzenlenmesi devlet başkanına veya hakime bırakılmış suçlardır⁵⁸.

İslam hukukunda cezayı ortadan kaldıran veya azaltan sebepler düzenlenmiştir. mağdurun rızası, af ya da tövbe bunlara örnek verilebilir.

Mağdurun rızası özellikle adam öldürme ve yaralama (kıyas ve diyet) suçlarında önem arz etmektedir. Bu suçlarda mağdurun rızası kıyası ve diyeti ortadan kaldırır. Ancak islam hukukçuları arasında bazı görüş ayrılıkları da bulunmaktadır. Nitekim bazı islam hukukçuları mağdurun rızasının kıyası ortadan kaldıracağını ancak diyeti ortadan kaldırmayacağını kabul etmektedir. Ancak rıza olmasına rağmen bu suçlarda savunulan görüş devlet başkanı ya da hakimin rıza halinde bile gerek görürse tazir cezası verme hakkına sahip olduğudur⁵⁹.

⁵⁴ Feyizli, age. s.189.

⁵⁵ <https://www.hadissitesi.com/hadis/250-nolu-hadis>.

⁵⁶ Özgenç, s. 16.

⁵⁷ <https://www.hadissitesi.com/hadis/250-nolu-hadis>.

⁵⁸ Aydın, Mehmet Akif , Türk Hukuk Tarihi, 4.Baskı, Beta, İstanbul 2001, s.160-161.

⁵⁹ Aydın, age. s. 185.

İslam hukukunda diyet, bir kişinin kasten, taksirle öldürülmesi yada kasten, taksirle yaralanması durumlarında, ölüm durumunda öldürülenin velisine / mirasçılara, yaralanma durumunda ise, mağdura ceza ve kan bedeli olarak ödenen tazminatı ifade eder⁶⁰.

Af kurumunu da geniş manada uzlaştırma kurumu içinde sayabiliriz. İslam hukukunda af genel kural olarak şahıs haklarına yönelik suçlarda kabul görmüş ve uygulanmıştır. Kural olarak Allah haklarına yönelik suçların af ile ortadan kalkmadığı söylenebilir. Bu sebeple had suçları esas itibarıyla af ile düşmez. Kisas ve diyet suçlarında ise af bu iki cezanın ortadan kalkması için yeterlidir. Dikkat edilmesi gereken nokta bu suçlarda af yetkisi devlete, hükümdara ya da hâkime ait değil bizzat mağdura aittir⁶¹.

İslam hukukunda uzlaştırma genel anlamda kabul görmüş ve yukarıda kısaca anlattığımız üzere çeşitli isimler altında uygulanmıştır. Özellikle adam öldürme ve yaralama gibi kisas suçları arasında yer alan suçlarda diyet ve af yöntemleri ile failin kisas hükmünden kurtulması sağlanmıştır. Ancak bu uygulamada özellikle af mağdura tanınan bir hak olup günümüz ceza hukukundakinin aksine devlete ve bu yolla yargı merciine af hakkı tanınmamaktadır. Ayrıca fail işlemiş olduğu suç karşılığında mağdura, ölmüşse yakınlarına diyet adı altında ödemede bulunarak kisas hükümlerinden kurtulabilmektedir.

1.4.3. Uluslararası Hukuktaki Gelişmeler

ABD’de 1940 yılından sonra toplu iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda arabulucu rol almaktadır. Bu vesileyle alternatif çözüm yöntemlerinin hukuk sistemi içerisinde yer almaya başladığını görmekteyiz. 1950’li yıllarda mahkemeler basit suçlar ve aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuğu kullanmıştır. Alternatif uyuşmazlık çözümü ABD’de kavram olarak 1960 yılı sonlarında şekillenmeye başlamıştır. 1980 yılından itibaren ise çok tercihli mahkeme teşkilatları kurulmuştur. 1990 yılında İdari Uyuşmazlık Çözüm Kanunu ile ADR kanunlaşmıştır. 1998 yılında ise ADR Kanunu (*Alternative Dispute Resolution Act*) kabul edilmiş ve her bir federal bölge mahkemesine, kendi ADR programlarını uygulama yetkisi verilmiştir ⁶².

Ulusal mahkemelerin iş yoğunluğunun artması ve yargılamaların makul sürede bitirilememesi sonucu, hem ulusal alternatif çözüm yolları ve hem de uluslararası

⁶⁰ Bardakoğlu, Ali, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1994, C:9, s.473.

⁶¹ Aydın, age. s. 186.

⁶² Kaymaz/Gökcan, age. s. 54.

alternatif çözüm yolları arayışları hızlanmış olup, bu kapsamda 26-29 Kasım 1990 tarihleri arasında Strasbourg’da “Yeni Sosyal Stratejiler ve Ceza Adalet Sistemi” konulu 19. Avrupa Konseyi Kriminoloji Kongresi toplanmış ve bu toplantıda bazı tavsiye kararları alınmıştır. Toplantıda alınan kararlardan biri de; “ceza adalet sistemine, dava akışını sınırlamak üzere, hukuki ve yapısal tedbirler kadar, ihtilafları halledici cezai olmayan vasıta ve tedbirlere de başvurulmalıdır” şeklindeki tavsiye kararıdır⁶³.

Bakanlar Komitesi, AİHS’nin 6’ncı maddesinden hareketle genel olarak mahkemelerdeki yargılama usulünün zaman israfına yol açması, karmaşık oluşu, ekonomik durum yönünden zayıf olan kişiler aleyhine yüksek yargı giderlerinin ortaya çıkması gibi nedenlerle usulün basitleştirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiğini kararlaştırmıştır. Bu karar ile üye devletlerin, mahkeme aşamasından önce uyuşmazlıkların hızlı, basit ve ucuz yöntemlerle çözülmesini sağlayıcı tedbirler almaları istenmiştir⁶⁴. Sözü edilen karar ile uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin sorunlar, basit çözüm yollarının araştırılmasını teşvik etmiş ve yeni yöntemler geliştirilip uygulanmaya başlanmıştır. Mahkeme dışı çözüm yolları çoğu kez daha kısa sürede ve tarafların kendi iradeleriyle sonuçlandığından mahkeme kararına göre daha tatmin edici bulunmaktadır⁶⁵.

Avrupa Birliği, 15.03.2001’de “Mağdurların Cezai Takibatlardaki Durumu Hakkındaki Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı” kabul edilmiştir. Bahsedilen bu çerçeve karar, cezai uygulamalarında korunmasıyla ilgili asgari kuralları belirlemektedir. Üye devletler, mevzuatlarını bu kurallara göre düzenlemek mecburiyetindedirler. İç hukuklarını bu kurallara uygun hâle getirmek mecburiyetindedirler⁶⁶.

Üye ülkelerle işbirliği sağlamak amacıyla hareket eden Avrupa Birliği, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nin 5’inci ve 6’ncı maddelerinde yer alan hakları da ele alarak ceza yargısının basit ve süratli hâle getirilmesini sağlayacak çalışmalar yapmaktadır⁶⁷.

Avrupa Konseyi’ne üye olan bazı ülkelerde arabuluculuk/uzlaştırma alanında çalışmalar başlamıştır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 1977 tarihli ve 27 sayılı tavsiye kararında: “suç mağduru olan kişilerin ya da suç neticesinde ölen şahısların bakmakla yükümlü olduğu kişilerin herhangi bir şekilde tazminat alamamaları hâlinde Devletin bu

⁶³ Sezer, age. s. 26.

⁶⁴ Kaymaz/Gökcan, s. 55.

⁶⁵ Kaymaz/Gökcan, s. 55.

⁶⁶ Özgenç N. s. 182.

⁶⁷ Özgenç N, s. 183.

kişilere tazminat ödenmesine katkıda bulunması gerektiği ifade edilmiştir”⁶⁸. Avrupa Konseyi, bahsedilen bu karardaki temel prensiplerden yola çıkmak suretiyle, 24.11.1983 tarihinde “Şiddet Suçlarının Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi” kabul edilmiştir. Bu sözleşme ile “Konsey’e üye devletler arasında daha sıkı bir işbirliğinin kurulması, kasten işlenen şiddet suçlarının mağdurlarının durumlarıyla ya da böyle suçların akabinde ölen mağdurların bakmakla mükellef oldukları şahısların durumlarıyla ilgilenilmesi, failin meçhul olduğu veya ödeme kudretinin bulunmadığı hâllerde Devlet ile bu şahıslar arasında bir tazmin rejimi kurulması” amaçlanmıştır⁶⁹.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 28 Haziran 1985 tarihli Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Durumunun İyileştirilmesine İlişkin 11 sayılı tavsiye kararı mevcuttur. Bu karar ile özetle; Ceza Adalet Sisteminin mağdurla daha çok ilgilenilmesi, mağdurun ihtiyaçlarının karşılanması, bu amaçla toplumsal kuralların kuvvetlendirilmesi, failin ıslahı ön görülmektedir⁷⁰. Ceza hukukunda uzlaşmayla ilgili, “Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk” başlıklı tavsiye kararı da bulunmaktadır. Bu tavsiye kararında, klasik ceza yargılamasını tamamlayıcı bir metot olarak uzlaştırmamanın tatbik edilmesinde dikkate alınacak prensipler ayrıntılı bir şekilde açıklanmış ve üye devletlerin hükümetlerine, uzlaştırmayı geliştirmeleri önerilmiştir⁷¹. Mağdur ve failin, tarafsız bir üçüncü kişinin, suçtan doğan sorunların çözülmesine aktif olarak katılmayı, özgür iradeleri ile rıza göstermeleri halinde gerçekleştirileceği, tarafların arabuluculuk esnasında rızalarını geri alabilecekleri, görüşmelerin gizli olduğu, tarafların anlaşması dışında sonradan aleyhlerinde delil olarak kullanılmayacağı, cezai konularda arabuluculuğa, ceza muhakemesinin her aşamasında başvurulabileceği, küçüklerin velilerinden yardım alabileceği, arabuluculuktaki ikrarların delil olarak kullanılmaması gerektiği tavsiye edilmiştir⁷².

⁶⁸ Kaymaz/ Gökcan, s. 62.

⁶⁹ Özgenç N, s. 184.

⁷⁰ Özbek, Veli Özer , Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı; CMK İzmir Şerhi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005, s. 1013

⁷¹ Özbek, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 95.

⁷² Kaymaz/ Gökcan, s. 65.

1.5. Karşılaştırmalı Hukukta Uzlaştırma Kurumuna Genel Bakış

Soruşturmaya maruz kalmış şüphelinin temel hedefi genellikle, aleyhinde bir dava açılmasını engellemektir. Şüphelinin bu amacına ulaşabilme arzu ve kararlılığı hukuk sistemi açısından son derece değerlidir⁷³. Bunun yanında adalet sisteminin yönetimini gerçekleştiren ve politikalarını belirleyen karar mekanizmaları açısından, başta mahkemelerin iş yükü olmak üzere bir kısım sorunların çözümüne katkı sağlaması⁷⁴ da uzlaştırma kurumunun çeşitli ülke kanunlarında düzenlenmesine vesile olmuştur.

Kovuşturma evresinde uzlaştırma, Anglo-Amerikan hukuk sisteminde geçerli tipik bir uygulama iken, son zamanlarda Kıta Avrupası ülkeleri mevzuatında da açıkça uzlaştırmaya yer verilmektedir. Bunun da iki temel nedeninden söz edilebilir. Ceza uyuşmazlıkları mahkemelerin üstesinden gelemeyeceği ölçüde artmıştır. Buna bağlı olarak ceza yargılamasının basitleştirilmesi ve klasik anlayıştan daha çağdaş, liberal-demokratik anlayışı yansıtan taraf yargılaması esasına yöneliş⁷⁵ söz konusudur.

Anglo-Sakson ceza yargılama sisteminde adaletin sağlanmasına yönelik faaliyet, taraflar arasındaki çekişmeye bağlanmıştır⁷⁶. Türk Adalet Sisteminde ise ‘mücadeleci sistem’ esasına dayalı bir yargı olmakla birlikte Cumhuriyet Savcısının aleyhine olduğu kadar şüpheli/sanığın lehine olan delilleri toplamadı, soruşturma neticesinde delil durumuna göre takipsizlik yazma, kovuşturma aşamasında ise gerekirse beraat isteme görev ve sorumluluğu da mevcuttur⁷⁷.

Birçok ülkenin hukuk sisteminde yer bulan uzlaştırma kurumu İngiltere, Hollanda gibi bir kısım ülkelerde kanunla düzenlenmeksizin tamamen uygulamaya bırakılmışken, başta ABD olmak üzere Fransa, İtalya, Avusturya gibi ülkelerde belirli bir yasal çerçeveye oturtulmuştur⁷⁸.

Aşağıda bazı ülkelerin sistemlerinde düzenleme bulan uzlaştırma kurumuna ilişkin genel bilgilere yer verilmiştir.

⁷³ Şahin Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005

⁷⁴ Bahadır, Ankara Barosu Dergisi, Y: 67, sayı 4, Güz 2009, s. 44.

⁷⁵ Thomas Weigend, Absprachen in Ausländischen Strafverteidiger, Freiburg i.Br, 1990, s. 98,

⁷⁶ Özbek M, s. 92.

⁷⁷ Özbek M, s. 94

⁷⁸ Yakut Bahadır, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Nisan 2010, Sayı 1, s. 73.

1.5.1. Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Uzlaştırma

Anglo - Amerikan Hukukuna özgü bir kavram olan uzlaştırmmanın ilk olarak 1978 yılında Indiana eyaletinde uygulanmaya başlandığı, ABD'nin 29 eyaletinde uzlaştırma veya uzlaştırma benzeri uygulamalara yönelik yasal düzenlemelerin mevcut olduğu kullanılan kavram ve uzlaştırma kurulunun düzenlenmesi itibariyle eyaletler arasında farklılıkların bulunduğu anlaşılmaktadır. Düzenlemeler bakımından eyaletlerin 5 gruba ayrılmış oldukları söylenebilir⁷⁹.

ABD'de alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin gelişmesine geleneksel jüri sisteminin neden olduğu gecikme ve maliyetler, mahkemelere gelen davaların her geçen gün sayıca çoğalması ve içerik itibariyle de karmaşıklaşması uygun ortamı hazırlamıştır⁸⁰.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları federal hukuk politikası içinde önemli bir yer edinmiştir. Yakın tarihlerinde(1998 yılında yürürlüğe giren FB mahkemeleri kanunu uyarınca) alternatif uyuşmazlık yöntemleri hukuk ve ceza davalarında tatbik etmektedirler⁸¹.

ABD Ceza yargılamasında kabul edilen yaklaşıma göre maddi gerçeğe ulaşmaktan ziyade uyuşmazlığın çözülmesi yoluyla sosyal barışın sağlanması esastır. Bu nedenle, sanığın yargılanma haklarından vazgeçerek üzerine atılı suçu kabullenmesi ihtimalinde uyuşmazlık ortadan kalkacağı için ceza yargılamasının gereksiz hale geldiği anlayışı söz konusudur⁸². Maddi gerçekten çok usul hükümlerine riayet daha fazla öneme sahiptir. Burada ceza muhakemesinin önemli ölçüde medeni muhakemeye yakınlaştığı görülmektedir⁸³.

ABD'de, isnat ceza muhakemesinin hemen başlangıcında ortaya konur. Kolluk veya suçtan zarar gören isnadı belirtmek zorundadır. Genellikle en ağırından isnatta bulunulur haklı olup olmadığı ve yargılama sırasında ispatlanıp ispatlanmayacağı hususları çok önemsizdir. Isnat duruşma başlayıncaya kadar mahkemenin muhafakatiyle değiştirilebilir⁸⁴. Geçici isnadın erken bir evrede ortaya konması, ayrıca muhakemenin farklı evrelerinde değiştirilebilir olması, savcılık ve savunma makamları arasında

⁷⁹ Özbek M, s. 171-172, Kaymaz, age. s.74, ; Özgenç N. , age. s. 134.

⁸⁰ Özgenç N, s. 134.

⁸¹ Özbek M, s. 174-176,

⁸² Mirjan Damaska, StV 1988, s. 401

⁸³ Şahin, s. 783.

⁸⁴ Şahin, s.785.

uzlaştırmayı teşvik etme bakımından son derece olumlu şartlar oluşturmaktadır⁸⁵. Sanığın, anlaşma söz konusu olduğunda savcılık tarafında Isnat edilen suçtan başkasıyla mahkum edilememesi ve eyalet ceza yasalarında suçlar için farklı birçok cezaların öngörölmüş olması, bu cezalardan birini seçme durumunda olan savcılığı uzlaştırma konusunda güçlü bir konuma getirmektedir. Müdafii isnadın belirlenmesini ve isnatta belirtilmeyen hususlarda müvekkilinin ceza almayacağı bilinciyle isnat edilen kısmın kabulünü müvekkiline tavsiye eder. İddia makamı ise, şüphelinin suçunu ikrar etmesi karşılığında isnadı sınırlandırıp belirli hale getirir. Bu karşılıklı görüşmeler anlaşmaya kadar birçok kez tekrarlanabilir⁸⁶.

Bu sistemde sanığın yakalanmasından itibaren savcı ile müdafii arasında uzlaştırma görüşmeleri yapılır. Savcı sanığın isnadı kabul etmesi durumunda isnadı sınırlandırmayı teklif eder. Savcı ile sanık yüz yüze gelmemekte uzlaştırma faaliyeti müdafii ile savcı arasında yapılmaktadır. Uzlaştırma suç üzerinde değil, cezanın türü ve miktarı noktasında olmaktadır⁸⁷. Bunun şüpheli için faydası yargılanması halinde alacağı cezadan daha düşük bir ceza alması iken, savcı açısından faydası olabildiğince itirazla karşılaşmadan ve kovuşturma beraatla sonuçlanmadan sanığın mahkum edilmesini sağlamaktır. Uzlaştırma için herhangi bir suç sınırlaması yoktur. Ancak savcılar bu yola başvurmak zorunda değildir⁸⁸.

ABD’de uyuşmazlıkların yaklaşık %90’ı uzlaştırma yoluyla sonuçlanmaktadır. Bu sanığın pişmanlık duyması ya da uyuşmazlığın çözümü hususunda anlayış göstermesinden kaynaklanmıyor. Daha çok normal yargılama durumunda sanığın daha ağır sonuçlar içeren mahkumiyetle karşılaşma istememesinden yani muhtemel mahkumiyet ile sonuçlanacak bir karardan daha elverişli bir durumu garanti etme amacından kaynaklanmaktadır⁸⁹.

1.5.2. Kanada Hukukunda Uzlaştırma

1974 yılında Kanada Ontario uygulamaya konulan Uzlaştırma kurumunun federal düzeyde uygulanmaya başlanması Kanada Ceza Kanunu’nda 1996 yılında yapılan reformla gerçekleşmiştir. 01.04.2003 tarihinde yürürlüğe giren Kanada Ceza Kanunu’nun

⁸⁵ Şahin, s.785.

⁸⁶ Şahin, s.785.

⁸⁷ Şahin, s.786-788.

⁸⁸ Kaymaz / Gökcan, s.76.

⁸⁹ Özgenç, s. 134.

717'nci maddesi ve 1984 yılında yürürlüğe giren Çocuk Ceza Kanunu'nun 4 üncü Bölümü uzlaştırmının kanuni dayanağını oluşturmaktadır⁹⁰.

Kanada Hukukunda uygulanan uzlaştırma kurumu birçok açıdan ABD'de uygulanan uzlaştırma kurumuna benzediği söylenebilir. Savcı ile müdafî arasındaki uzlaştırmada savcı, hakimin uygun görmesiyle isnadını geri alıp sınırlandırabilmektedir. Hakimin yer almadığı uzlaştırmaya dayalı yapılan ikrar, cezayı hafifletici neden olarak açıkça düzenlenmemiştir. Bu sistemde şüpheli, ikrarın riskini de üstlenmiş olmaktadır. Ayrıca bildiğimiz klasik uzlaştırma kurumundan farklı olarak şüphelinin edimi, suçunu ikrar etmesi, nedamet göstermesi ve sebebiyet verdiği zararı gidermesi yeterli olmayıp, muhbirlik veya tanıklık gibi, soruşturma makamlarıyla işbirliği yapması da istenebilmektedir⁹¹.

Onarıcı Adalet Programlarının Uygulanması Hakkında Temel İlkeler Bildirgesi'nin hazırlanmasında Kanada Hükümetinin Birleşmiş Milletlere çok önemli katkılar sunmuştur⁹². Kanada Ceza Adalet Sisteminde uzlaştırma kurumu çok yaygın olarak uygulanmaktadır. Uzlaştırmının bu derece popüler olmasının iki nedeninin bulunduğu doktrinde ifade edilmektedir. Bunlardan birincisi; uzlaştırmının muhakemenin hızlı bir şekilde neticelendirilmesini sağlaması, ikincisi ise; uzlaştırmının ceza yargılamasının iş yükünü önemli ölçüde hafifletmesidir⁹³.

Kanada Ceza Adalet Sisteminde düzenlenen uzlaştırma kurumunda hâkim yer almamaktadır. Hakimin uzlaştırma kurumunun işleyişindeki görevi; sadece, şüphelinin ikrarını geçerli saymak ve varsa savcının tavsiyelerini de göz önünde bulundurarak ceza miktarını takdir etmektir. Hakim, şüphelinin ikrarının gerçek iradesine dayanıp dayanmadığı ve şüpheliyi ikrara iten nedenleri denetleme yetkisine sahip değildir. Ancak cezanın tespit edilmesinde takdir kullanır. Savcı ve şüphelinin ceza belirlenmesinde bir rolü bulunmamakla birlikte, gerekirse her iki taraf cezaya karşı kanun yoluna gidebilmektedir. Savcının kanun yoluna gidebilmesi için önerdiğinden farklı bir ceza tayin edilmesi gerekir.⁹⁴

⁹⁰ Mualla Buket/Soygüt Arslan, Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaştırma Kurumu, 1. Bası, İstanbul 2008, s. 42.

⁹¹ Şahin, s.789.

⁹² Soygüt Arslan, s.42.

⁹³ Özgenç, s. 144.

⁹⁴ Şahin, s.789-790.

1.5.3. İngiltere Hukukunda Uzlaştırma

Amerika Birleşik Devletleri hukukundaki uzlaştırma kurumunu uygulamalardan farklı olarak, İngiltere hukuk sisteminde uzlaştırma kurumu uygulamalarında iddia makamı ceza konusunda görüş bildirmemektedir. Tarafların ceza miktarı ve niteliği konusunda görüşme yapmaları mümkün değildir. Uzlaştırma dosyasını değerlendiren mahkemeler, uzlaşılan suçun cezasını genellikle yasada belirtilen miktardan 1/3 veya 1/4 oranında indirim yapmak suretiyle belirlemektedirler. Uzlaştırma kurumu sanığın suçun ikrar etmesini de gerektirdiğinden, hâkimin cezada indirim yapma gerekçesi olarak suçunu ikrar etmesinin pişmanlığının bir göstergesi olduğu anlayışı hakimdir⁹⁵. İngiliz hukuk sisteminde basit yargılama usulü de uygulanmaktadır. Asıl yargılama jürili usul ile yapılan Crown Court yargılaması olmakla birlikte basit suçlarda Magistrates Court yargılaması yapılmaktadır. Hızlı bir yargılama yöntemi olan Magistrates Court yargılaması sanık açısından oldukça elverişlidir.

*“Magistrates Court yargılamasında, Crown Court’da geçerli olan ve tamamen delile dayalı jürili duruşma yapılmamakta, ayrıca sanık Crown Court yargılamasında sahip olabileceğinden daha çok beraat şansından vazgeçmektedir. Bunun karşılığında, jürili yargılamaya nazaran oldukça hafif bağlayıcı cezaya hükmedilebilmektedir. Birden fazla suçun varlığı halinde de bir yıllık hürriyeti bağlayıcı ceza sınırı aşılamaz. Örneğin; evrak sahteciliği suçundan alınabilecek ceza basit yargılamada altı ay iken, normal yargılamada on yıl olabilmektedir”*⁹⁶.

İngiltere’de işlenen suçların büyük bir bölümü uzlaştırma yoluyla neticelendirilmektedir. Bu oran Magistrates Court’un yetkili olduğu suçlar ile ilgili ihtilaflarda yaklaşık %93 iken, Crown Court’un madde itibariyle yetkisine dahil olan suçlarda %75 civarındadır⁹⁷.

İngiltere hukuk sisteminde 1999 yılında kurulan “Mediation Ulusal Konseyi” ve “Sosyal Müesseseler İçin Ulusal Konsey” uzlaştırma ve arabuluculuk kurumlarının onarıcı adalet anlayışı içinde gelişimine önemli ölçüde katkı sağlamıştır.⁹⁸ 1999 yılında yürürlüğe giren Hukuk Usulü Kuralları ile alternatif uyuşmazlık çözüm yolları düzenlenmiş olup, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin kullanılışında muazzam bir artış

⁹⁵ Şahin, s.792.

⁹⁶ Weigend, s.24, dn.64, (Nakleden Şahin, s.790).

⁹⁷ Şahin, s.791.

⁹⁸ Özbek, s.269 vd.

görülmüştür.⁹⁹ Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak arabuluculuk ve uzlaştırmanın sağladığı kolaylık ve pratiklik sayesinde hukukçu ve işletmeciler açısından da popüler bir kurum haline gelmiştir. Uygulama yoğunluğu ile arabuluculuk ve uzlaştırma kurumları gelişim içerisinde¹⁰⁰.

1.5.4. Avusturya Hukukunda Uzlaştırma

Uzlaştırma kurumu pek çok ülkede olduğu gibi Avusturya’da da çocuk ceza adalet sistemi içerisinde Denetimli Serbestlik kurumlarında çalışan sosyal çalışmacılar aracılığıyla 1980’li yıllarda dile getirilmeye başlanmıştır. Yetişkinler bakımından ise 1992 yılında pilot uygulamalar başlamıştır. 1 Ocak 2000 tarihine kadar çocuk ceza kanununun 7 ve 8. maddelerinin, yetişkinler bakımından ise ceza kanununun 42. maddesine dayalı olarak uzlaştırma işlemleri gerçekleştirilmekteydi. Bu tarihte Avusturya ceza Muhakemesi kanununa eklenen 90. maddede uzlaştırmanın yasal zemini oluşturma yanı sıra ceza uygulamasına alternatif bazı usuller de kabul edilmiştir¹⁰¹.

Avusturya Hukukunda dosyaların uzlaştırmaya gönderilme koşulları açıkça düzenlenmiştir. Ancak hangi suçların uzlaştırmaya tabi olduğuna ilişkin düzenleme bulunmamaktadır. Avusturya Ceza Muhakemesi kanununun 90. maddesine göre seçenek olarak 4 ayrı düzenleme söz konusudur. Buna göre savcı para cezasını veya belli bir süre denetim serbestliğe veya toplum yararına bir hizmet görülmesine karar verebilir, dördüncü olarak da uzlaştırmaya yönlendirebilir. Kural olarak belli bir mağdurun bulunduğu suçlarda duygusal ve maddi açıdan mağdurların ihtiyaçlarını en iyi surette uzlaştırmanın karşılama imkanı bulunduğu genel olarak uzlaştırma yöntemi esas alınabilir. Uzlaştırma seçeneğinin uygulanabilmesi için gerekli ön şartlar arasında şunlar söylenebilir, olayın yeterince aydınlanmış olması, suçun ağır olmaması, ölüme sebebiyetin bulunmaması suç için ön görülen hapis cezası miktarının 5 yılı geçmemesi, ayrıca fail ya da diğerlerinin başka suçları önlemek için ceza verilmesinin zorunlu olmadığı anlaşılmaması gerekir¹⁰².

Çocuk Koruma Kanunu 7. maddesine göre çocuk failleri bakımından hapis cezasının üst sınırı yetişkinler için ön görülenin iki katı olduğundan yetişkinlere göre daha çok suç tipi bu kapsama girebilmektedir. Çocuklar ve yetişkinler bakımından seçenek yöntemlerinin

⁹⁹ Kaymaz/Gökcan, age. s.78.

¹⁰⁰ Özbek, s.269 vd.

¹⁰¹ Şahin, s.793.

¹⁰² Şahin, s.793.

uygulanmasını savcı takdir eder. Uzlaştırma işlemlerinin başlaması tarafların özgür iradesine dayalıdır. Taraflar uzlaştırma yoluna gitme noktasında mahkemeye başvurabilirler. Uzlaştırma, hapis cezası verileceği durumlarda cezada indirim nedeni olarak düzenlenmiştir. Ayrıca şartlı tahliye konusunda karar verilebileceği durumlarda göz önünde bulundurulmaktadır. Avusturya Hukukunda kural olarak uzlaştırmanın uygulanıp uygulanmayacağı savcının takdirindedir. Savcı uzlaştırmayı başlatmakla birlikte eski şartlı tahliye hizmeti ve sosyal çalışma kurumu NEUSTART'ın mahkeme dışı suçun tazmini anlamına gelen ATA birimleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu kurum uzlaştırma konusunda mağdur ve failin bilgilendirilmesi, uzlaştırmacı görevlendirilmesi işlemleri yapar. Kurumun finansal desteğini %90 oranında Adalet Bakanlığı sağlar, kurumun 15 ayrı ofisi bulunur, uzlaştırmacıların sosyal çalışma alanında profesyonel yeterliliğe sahip olmaları zorunludur. Hukukçu, psikolog, sosyolog gibi bir meslekte uygulama tecrübelerine sahip olması yeterli kabul edilmiştir¹⁰³.

Avusturyada uzlaşmaya mahkeme harici suçun tazmini anlamında ATA denilmektedir.. Hukuk sistemi içinde dosyanın uzlaştırma için ATA bürosuna gönderilmesinden uzlaştırmacı tarafından son raporun hazırlanmasına kadar ki süreç denetlenir ve bağımsız olarak görev yapar. Avusturya'da uzlaştırma kurumu 1980'li yıllarda başlamıştır. Uzlaştırma kurumu ülke çapında uygulanmaktadır. Fail geçim sıkıntısına geçmeyecek durumda ise uzlaştırma için 145 Euro ödemek durumundadır¹⁰⁴.

1.5.5. Fransa Hukukunda Uzlaştırma

Fransa Hukuk sisteminde ceza uzlaştırması olarak adlandırılan Uzlaştırma kurumu mevcuttur. 1993 yılında Ceza Muhakemesi kanununda yapılan değişiklikle uygulamaya geçmiştir. Ceza Muhakemesi kanununun 41-1 maddesine göre savcı kamu davası açmadan önce taraflara uzlaştırma teklif etmek zorundadır. Uzlaştırma kurumu düzenlenmesinde mağdurun maruz kaldığı zararın giderilmesi, suç nedeniyle ortaya çıkan huzursuzluğun sona erdirilmesi ve failin toplumla bütünleşmesi amaçlanmaktadır. Uzlaştırma için tarafların rızası şarttır. Sadece soruşturma aşamasında uzlaştırma yoluna gidilebilmektedir. Uzlaştırma işlemleri sonrasında kamu davası açıp açmama hususunda savcının takdir kullanma yetkisi mevcuttur, ayrıca uzlaştırma süresince kamu davası için ön görülen zaman aşımı süreleri de işlemez, Fransız Ceza Muhakemesi kanununun 6. maddesinde uzlaştırmanın kamu davasını sona erdiren nedenlerden biri olduğu, şikayete

¹⁰³ Özgenç, s. 149.

¹⁰⁴ Şahin, s.793.

tabi suçlarda şikayetin geri alınmasıyla aynı sonuçları doğuracağı düzenlenmiştir. Fransız Hukukundaki uzlaştırmamanın temel farklarından biri belli bir mağduru olmayan suçlarda devletle uzlaştırma düzenlenmiş olup suç mağdurunun belli bir kişi olması durumunda ise mağdur ve failin bir uzlaştırmamanın bulunduğu ortamda bir araya gelmesi ve teklifin mağdur tarafından onaylanması şarttır¹⁰⁵.

Fransız Ceza Usul Kanununun 41/1 maddesine göre; *‘kamu davası açılmasına karar verilmezden önce savcı, tarafların rıza göstermeleri halinde uzlaştırmaya başvurabilir’*. Anılan maddeye göre arabuluculuk kurumunun amacı; verilen zararın tazmin edilmesi, sosyal barışı bozan uyuşmazlığa son verilmesi veya failin yeniden topluma kazandırılmasıdır. Arabuluculuk yöntemine hafif cezayı gerektiren basit suçlarda başvurulmaktadır¹⁰⁶. Uzlaşmanın sağlanması halinde mağdurun zararı karşılanmış olacağından, savcı takipsizlik kararı verebilecek ve böylece mahkemelerin iş yükü hafifleyecektir¹⁰⁷. Aslında bu gibi durumlarda Fransa’da egemen anlayışa göre, bir uzlaştırmadan ziyade, idarenin elinde, basit suçlarda kolay ve etkili bir biçimde sonuca ulaşabilmenin bir aracı, bir çeşit ceza kararnamesi imkanı bulunmaktadır¹⁰⁸.

Fransız hukuk sisteminde, kamu davasının açılmasını gereksiz kılan ve kovuşturma aşamasındaki duruşmalı yargılamaya birçok alternatif yöntem geliştirilmiştir. Yargılama faaliyetlerinin yoğunluğu, süresinin uzunluğu, savcı ve hakim sayısının yetersizliği dikkate alınarak, suçlar nitelik itibariyle önem sırasına tabi tutulmuş ve Anglo-Sakson hukuk sisteminde olduğu gibi, basit nitelikteki suçlara yoğun yargılama uygulanmasından ziyade hafif bir hukuk prosedürü uygulaması fikri mevcuttur. Bunlardan yoğunlukla uygulanan başlıca ikisi; “delege du procureur et mediateur”(savcı delegesi ve uzlaştırmacı) ve “comparution sur reconnaissance prealable de culpabilite” (suçluluğun yargılamadan önce fail tarafından kabulü) sistemidir. Bu iki sistemde de amaç yargısal sonuca hızlı bir şekilde ulaşmak, adliyelerin iş yükünü azaltmak ve önem arz eden dosyalara daha fazla zaman ayırabilmektir¹⁰⁹.

Her adliyede yeterli sayıda savcı delegesi bulunur ve çalıştıkları adliyelerce işe alınarak savcılığa bağlı olarak çalışırlar. Kolluk tarafından tanzim edilen soruşturma evrakları

¹⁰⁵ Çetintürk, (2017). S.282

¹⁰⁶ Kaymaz/Gökcan, s.68.

¹⁰⁷ Özbek, s.289-290

¹⁰⁸ Şahin, s.801.

¹⁰⁹ Mustafa Duran, “Fransız Adli Yargılama Sisteminde, Mahkeme Önünde Duruşmalı Yargılamaya, Savcılık Aşamasında Getirilen Alternatif Çözümler”, Adalet Dergisi, Eylül 2013, Sayı:47, s. 1-2.

savcı tarafından değerlendirildikten sonra uygun görmesi üzerine evrak bir üst yazı ile savcı delegeesi veya uzlaştırmacıya gönderilir. Savcı delegeesi veya uzlaştırmacıya gönderilen dosyalarda avukatlar tarafları savunamazlar. Avukatsızlaştırma prosedürün hızlı işlemesi içindir. Uzlaştırma görüşmelerinin ardından olumlu ya da olumsuz olsa da bir rapor düzenlenerek savcılığa gönderilir. Uzlaştırmanın sağlanması halinde takipsizlik kararı yazılır¹¹⁰.

Fransız Ceza Hukukunda, yargılanmadan önce şüphelinin işlediği suçu kabul etmesi durumunda savcının şüpheliye 5 yıla kadar hapis ve para cezası ile diğer birçok ek yaptırımı önerme yetkisi mevcuttur. Şüpheli bunu kabul ya da reddedebilir. Eğer teklif şüpheli tarafından kabul edilirse dosya aynı gün ceza hakiminin önüne gönderilir. Ceza hâkimi şüpheliyle bir görüşme yaparak ya savcının teklif ettiği cezayı onar ya da cezayı sonuç cezayı kendi belirler. Bu görüşmeler sırasında şüphelinin avukat ile temsili zorunludur. Eğer şüpheli savcı ile yapmış olduğu görüşme sonucu suçunu kabul etmiş ve evrakı imzalamış ise bu kararından dönemez. Hakim, savcının ceza teklifini değerlendirirken olayın gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırmaz. Şüphelinin savcı önündeki kabulü ile bağlıdır. Prensipite, genel olarak bütün orta derecedeki suçlarda savcı şüpheliye ceza teklifi yapabilir. Kanundaki yaptırıma göre bu ceza 5 yıla kadar hapis cezası, para cezası, suçun niteliği veya suçlunun kişiliğine göre belli bir süre kamu yararına çalışma, vatandaşlık stajı, iyileşinceye kadar tedavi altına alınma gibi ek veya alternatif yaptırımlar olabilir¹¹¹.

Fransız Ceza Usul Kanununun 495/16'ncı maddesi savcının ceza teklifine istisna getirmiştir. Basın-yayın suçlarına, taksirle adam öldürme ve politik suçlar ile özel soruşturma usulüne tabi suçlarda savcının ceza teklif yetkisi yoktur¹¹².

Fransa'da yargılama kanunen zorunlu olduğu hâlde ağır suçlar için halktan hâkimlerin de vazife yaptığı, mağdurlar masraflı ve uzun süren bu yargılama şeklinden uygulamada vazgeçebilmektedir. Bu durum da Fransa'da uzlaştırma müessesesinin gelişmesinde etkili olmuştur¹¹³.

¹¹⁰ Duran, S 3-4.

¹¹¹ Çetintürk, (2017). S.282.

¹¹² Duran, s 9-10.

¹¹³ Şahin, s. 801.

1.5.6. Almanya Hukukunda Uzlaştırma

Uzlaştırma kurumu Alman Ceza Kanununa 1994 yılında ilave edilen 46/A maddeyle hukuki temelini oluşturmuştur¹¹⁴.

ACMK'nın 380 inci maddesinde "Barıştırma Teşebbüsü" adı altında uzlaştırma kurumu düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; *"hakaret, konut dokunulmazlığını ihlal, müessir fiil, mala zarar verme ve tehdit suçlarından şahsi dava açılması için öncelikle ilgili merci tarafından barıştırmaya teşebbüs edilmesi ve bu teşebbüsün sonuçsuz kalması"* şarttır¹¹⁵.

ACMK'nın 380 inci maddesindeki düzenlemeye göre¹¹⁶: "barıştırma mercii Almanya'nın kuzey eyaletlerinde hakemler, güney eyaletlerinde ise belediye başkanları ya da muhtarlıklardır"¹¹⁷. Barışma halinde mağdur tatmin edildiğinden mahkemece hükmedilen tazminata göre daha etkili bir kurum olduğu doktrinde kabul görmektedir¹¹⁸. 1994 yılında Alman Ceza Kanunu'na ilave edilen 46/a maddesi Almanya'da yetişkinler bakımından uzlaştırmının hukuki temelini oluşturmuştur. Alman Ceza Kanunu'nun "Fail ve Mağdur Arasında Arabuluculuk, Verilen Zararın Tazmini" başlıklı 46/a maddesi uyarınca¹¹⁹: mahkemeye iki hâlde cezanın indirilmesine veya ceza verilmemesine karar verme imkanını tanımaktadır. Savcılık, ACMK'nın 153'üncü maddesi gereğince, mahkeme kararı ile kamu davası açmaktan vazgeçebilir. Kamu davasının açılmış olması ihtimalinde mahkeme yine Savcılığın kararı ile, duruşmaların başlamasından önce dosyayı kapatabilir¹²⁰.

ACMK'nın 155/a maddesi uyarınca yargılamanın her aşamasında savcılık makamı ve mahkeme hakimi tarafından fail ile mağdur arasında uzlaşma ihtimalini değerlendirmesi uzlaşma için gerekli koşulları oluşturma çabasını göstermesi gerekir¹²¹.

ACMK'nın 153'üncü maddesine göre; kamu davası açılmışsa, mahkeme şüpheli ve savcının uygun görüşü ile dosyayı kapatabilir¹²²

¹¹⁴ Kaymaz/Gökcan, s.70.

¹¹⁵ Kaymaz/Gökcan, s.70.

¹¹⁶ Kayıhan İçel/Yenisey Feridun , "Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları", 4. Bası, İstanbul 1994, s.1332.

¹¹⁷ Kaymaz/Gökcan, s. 71.

¹¹⁸ Özbek, s. 819.

¹¹⁹ Özbek, s. 130.

¹²⁰ Kaymaz/Gökcan, s. 71-72.,

¹²¹ Kaymaz/Gökcan, s. 72 .

¹²² Kaymaz/Gökcan, s. 72.

Almanya’da: yetişkinler için, uzlaştırma kapsamındaki suçlar bir yıldan beş yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezalar ile para cezasını gerektiren taksirli suçları kapsarken; çocuk suçlular bakımından uzlaştırmmanın kapsamı daha geniş tutulmuştur. Buna göre çocuk suçlular bakımından bir yıldan on beş yıla kadar hapis cezasını gerektiren kasıtlı suçlarda da uzlaştırma müessesesine müracaat edilebilir¹²³.

Alman Ceza Muhakemesi sisteminden fail-mağdur uzlaşması için bazı şartların varlığı zorunludur.

- a. Delillerin yetersizliği ya da eylemin suç teşkil etmemesinden dolayı takipsizlik kararı verilebilecek hâllerde bu yönetime müracaat edilemez.
- b. Tarafların uzlaşma faaliyetine gönüllü olarak katılmaları gerekir.
- c. Failin isnad edilen suçu kabullenmesi, suçunu ikrar etmesi gerekir
- d. Uzlaşmacının tarafsız olması etik kurallara uygun davranması gerekir¹²⁴.

Almanya’da uygulanan uzlaştırma sistemi ile faillerin yüzde doksani, mağdurların ise yüzde sekseni uzlaştırma prosedürünün uygulanmasını kabul etmekte ve görüşmeyi kabul edenlerin yüzde sekseni uzlaştırmaktadır¹²⁵.

1.5.7. İtalya Hukukunda Uzlaştırma

İtalya Hukuk sisteminde ceza infaz kurumlarının aşırı derecede dolu olması, mahkemelerin ve savcılığın iş yükünün yüksek oranda artması gibi sorunlara rağmen onarıcı adalet anlayışının gereği olan Alternatif Çözüm yöntemlerinin devreye sokulmasında gecikme yaşandığı söylenebilir. İlk uzlaştırma uygulaması 1994 yılında gerçekleştirilmiştir. İtalya’da 1999 yılında 468 sayılı yasayla uzlaştırma hakimliği kurulmuştur. Yine 28/08/2000 tarihinde 274 sayılı kanunun 4. maddesinde uzlaştırma/Barış hakiminin cezai yetkileri belirlenmiştir. Yasanın düzenlenmesiyle uzlaştırma hakimi, duruşmadan önce faili ve mağduru dinleyerek suçtan meydana gelen zararlı veya tehlikeli sonucun fail tarafından giderildiği ya da zararın tazmin edildiği tespit ederse suçun ortadan kalktığına hükmeder¹²⁶.

Şikayete tabi suçları, kasten yaralama suçları, kabahatlar ile özel yasalarda düzenlenen bir kısım suçların mağdurları şahsi başvuru ile bu konuda yetkili hakimden dava açılmasını

¹²³ Soygüt, s.46

¹²⁴ Kaymaz/Gökcan, s. 70

¹²⁵ İpek/Parlak, s. 25.

¹²⁶ Weigend, s.21, (Nakleden Şahin, age. s.798).

talep edebilirler belirtilen uzlaştırma/barış hakimi başvuruyu dayanıksız veya kabul edilemez bulursa talebi reddeder, aksi durumda tarafları çağırır. Zarar göreni dinledikten sonra failin zarar görenin zararını karşıladığını ya da suçtan meydana gelen tehlikeyi ortadan kaldırdığına kanaat getirmesi durumunda suçun ortadan kalktığına dair karar verir¹²⁷.

Sanık duruşma esnasında zararı gidermeye hazır olduğunu belirtirse Hakim üç ayı geçmeyecek bir süre boyunca yargılamanın durmasına karar verebilir, karar vermesi durumunda adli polis görevlisi veya bölgesel kuruma bağlı sosyal hizmet görevlisini görevlendirebilir, süre sonunda duruşma yapılmak üzere tayin eder, sunulan rapora göre zararın giderildiği ve tazminin gerçekleştiğini tespit ederse sanık ve suçtan zarar göreni dinledikten sonra suçun ortadan kalktığına hükmeder, aksi durumda yargılamanın devamına karar verilir¹²⁸.

İtalyan ceza hukukunda uzlaştırma kurumuna benzer “Patteggiamento kurumu” vardır. İtalyan Ceza Muhakemeleri kanununa 1988 tarihinde dahil edilen bu kurum orta ağırlıktaki suçlar için uygulanabilmektedir. Tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi esasını taşır¹²⁹.

İtalya’da ceza kararnamesi ve cezanın türü, miktarı savcı tarafından talep edilir. Ceza kararnamesi yolu, İtalyan muhakeme hukukunda soruşturma ve kovuşturmayı kısaltma veya hızlandırmanın araçlarından biridir. Şüpheli ceza kararnamesine itiraz etmekle normal yargılanmayı talep etmiş olur¹³⁰. İtalyan Ceza Yargılama Kanununa göre üç yılı kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda, sanık ve savcının anlaşması suretiyle isnat belirlenmektedir. Burada karşılıklı teklifler sunulabilir. Uzlaştırma halinde ceza miktarında en çok 1/3 oranında indirim yapılabilir. Sanığın ceza önerisinde bulunması bir ikrar olarak nitelendirilmektedir¹³¹. Uzlaştırma halinde uzlaştırma/barış hakimi delillerin yeterli olup olmadığı, sanığın özgür iradesine dayanıp dayanmadığı hususlarında takdir kullanamayacağı gibi delil araştırması da yapamaz¹³². Dosyanın mevcut durumuna göre karar vermek durumundadır. Hâkim ancak uyuşmazlığa

¹²⁷ Şahin, s.799.

¹²⁸ Şahin, s.800.

¹²⁹ Özgenç, s 173

¹³⁰ Soygüt, s.47.

¹³¹ Soygüt, s.48.*

¹³² Soygüt, s.48.

uygulanacak ceza normunun ve cezayı etkileyen nedenlerin doğru tayin edilip edilmediğini denetleyebilmektedir¹³³.

1.5.8. Hollanda Hukukunda Uzlaştırma

Hollanda ceza kanununa göre 16 yaşından büyük şüpheliler trafik suçu bakımından polisin belirlediği meblağı öderse soruşturma sona erdirilir. Savcının elindeki deliller kamu davası açmak için yeterli değilse bu durumda şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek gereklidir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir savcının ön ödeme(uzlaştırma) önerisinde bulunurken önerdiği miktar kovuşturma aşamasında mahkemeyi bağlamaz. Mağdur, savcının ön ödeme önerisini yerinde ve doğru bulmazsa eve öneri şüpheli tarafından kabul edilmesi neticesinde şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilirse bu karara itiraz ederek soruşturmanın devamını talep edebilir. İtiraz merci bu talebi kabul ederse bu durumda uzlaştırma (ön ödeme) geçmişe yönelik olarak bütün sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkar¹³⁴.

Savcının ön ödeme (uzlaştırma) teklifini şüpheli kabul ederek kanunda yer alan para cezasının üst sınırına göre belirlenen bir miktarı öderse ya da suçtan elde ettiği kazançtan vazgeçer veya mağdurun zararını tazmin ederse soruşturma sona erdirilebilir¹³⁵. Bu yöntemde fail, savcının önerisini kabul etmekle suçluluğunu da kabul etmiş sayılmamaktadır. Ayrıca uzlaştırma sınırı içinde kalan bütün suçlarda failler bu prosedürden eşit şekilde yararlanabilmektedirler. Önerinin fail tarafından kabulü halinde savcının üstlendiği karşı edim objektif ve keyfilikten uzak bir şekilde düzenlenmiştir. Kovuşturma evresine geçilmekle birlikte uzlaştırma imkanı da sona ermektedir¹³⁶.

Hollanda Ceza Kanunu'ndaki bu ön ödeme modeli fail açısından bağlayıcı bir etkiye sahip olması ve aleni olmaması sebeplerinden ötürü oldukça sert eleştirilere maruz kalmışsa da, sistem içerisinde akılcı, düzenli ve adil bir uzlaştırma yöntemi olarak kendisine yer bulmuştur. Failin, savcının önerisini kabul etmesi kendi suçluluğunu da kabul manasına gelmemekte, uzlaştırma hudutları içerisinde kalan bütün failler bu yoldan eşit bir şekilde istifade edebilmektedirler¹³⁷.

¹³³ Şahin, s.798.

¹³⁴ Çetintürk, s. 320.

¹³⁵ Weigend, s.16.

¹³⁶ Weigend, s.18.

¹³⁷ Şahin, s.802.

1.5.9. İspanya Hukukunda Uzlaştırma

İCMUK'nun 779 vd. Maddesine göre üst haddi 12 yıldan fazla hapis cezasını gerektirmeyen suçlarda kısaltılmış yargılama ile hüküm kurulabilir. Kısaltılmış yargılama usulüne göre ise sorgu hakimi tarafından ön soruşturma yapılmakta hakimnin nihai olarak vereceği cezanın 6 yıl hapis cezasını aşmayacağını ön görmesi halinde, savcının rıza göstermesi, failin müdafiyeye sahip olması ve işlediği suçla bağlantılı önemli itiraflarda bulunmuş olması, ayrıca suçta meydana gelen zararın da telafi edilmiş olması gerekir¹³⁸.

Kısaltılmış yargılamada sanığa, cezada indirim taahhüdü söz konusu değildir¹³⁹.

1982 yılında uzlaştırma kurumu İspanya'da iki aşamalı olarak düzenlenmişti. Bu düzenlemeye göre Soruşturma ve kovuşturma aşamasında altı yıldan hapis cezasını gerektirmeyen suçlarda fail/sanığın suçunu kabul etmesi durumunda hakim duruşma yapmaksızın hüküm vermek durumundadır. Cezanın 6 yıldan fazla ancak 12 yıldan az olması durumunda ise tarafların uzlaşma talebini hakim reddedebilir ve duruşma yaparak nihai kararını verebilir ya da uzlaştırma talebini kabul ederek ceza miktarını kendisi serbestçe tayin edebilir¹⁴⁰.

Sınırlı uzlaştırma yalnızca savunma makamı tarafından yapılabilen tek taraflı bir irade açıklamasıdır¹⁴¹.

Şüpheli/sanık uzlaşma yoluna giderek ihtilafın tamamen sona erdirmeyi isteyebilir, bu ihtimalde savcı ile müdafisi olan şüpheli ceza miktarı ve yargılama yöntemi hususunda anlaşmaya varmaktadır. Şüpheli de işlediği suçu ikrar etmektedir. Bu ihtimalde şüpheli alması muhtemel cezaya göre daha az ceza ile suçtan kurtulma imkanına kavuşmaktadır. Buna göre şüpheli, müdafisinin de hazır bulunduğu ilk sorgusunda isnat edilen suçu kabul ederse sorgu hakimi tarafından dosyası ceza hakimine gönderilir ve ceza hakimi tarafından savcı ve şüpheli derhal duruşmaya davet edilir ve duruşmada tarafların beyanları alınıp deliller değerlendirildikten sonra hüküm verilir. Bu ikrardan itibaren yirmi dört saat içerisinde hüküm verilmesini ifade eder¹⁴². Tam uzlaştırmada hakim,

¹³⁸ Şahin, s.794.

¹³⁹ Şahin, s.794

¹⁴⁰ Şahin, s.795; Kaymaz/Gökcan, age. s.78; Sezer, age. s.49.

¹⁴¹ Şahin, s.795-796.

¹⁴² Şahin, s.797, Kaymaz/Gökcan, age. s.79

kanun yolundan vazgeçtiğini açıklamaları şartıyla, iddianamede önerilen cezayı indirebileceği gibi cezayı erteleme hatta beraat kararı verebilir¹⁴³.

1.6. Uzlaştırma Kurumunun Varlık Sebebi ve Benzer Kurumlarla İlişkisi

1.6.1. Uzlaştırma Kurumunun Varlık Sebebi

Mağdur veya suçtan zarar göreni koruma eyleminin bir sonucu olan ABD ve Avrupa’da 1960’lı yıllarda şüpheli veya sanığın korunması ve topluma kazandırılması (resosyalizasyon) düşüncesine tepki olarak suç bilimi ve suç politikası vasıtasıyla mağdurun ya da suçtan zarar görenin haklarının korunması, fail tarafından ortaya çıkarılan eylemin doğurduğu zararın ve mağduriyetin giderilmesi, uzlaştırma kurumunun doğmasına etki eden sebeplerin başında gelir¹⁴⁴.

Çağdaş adalet anlayışında; ceza adaletinin tam anlamıyla sağlanması için mağdurun ya da suçtan zarar görenin sürece dahil edilerek zararlarının giderilmesinin önemli olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla ceza yargılamasının her aşamasında mağdura bazı hak ve yetkiler tanınması öngörülmüş olup, işlenen suçun karşılığı olarak ceza yaptırımını yanı sıra mağdurun uğramış olduğu zararın giderilmesi de esas alınmaktadır¹⁴⁵.

Mağdur bilimi (viktimoloji), son yüzyılda uluslararası reform hareketine dönüşmüştür¹⁴⁶. Mağdur biliminin doğuşu ve gelişimi, suç politikasını da etkilemiş ve birçok ülke, uzlaştırma kurumunu kendi iç mevzuatlarında düzenleme yoluna gitmiştir. Mağdur veya suçtan zarar gören kişinin, mahkemelerde tanık veya müşteki sıfatıyla dinlenilmesinin dışında daha geniş yetkilerle donatılması ve koruma altına alınması gerektiği fikri, uzlaştırma kurumunun önemini arttırmıştır. Çoğu zaman soruşturma ve kovuşturma sonucu sanığa verilen ceza mağduru veya suçtan zarar göreni tatmin etmemektedir. Bu nedenle işlenen fiil nedeniyle mağdurun veya suçtan zarar görenin zararlarının zamanında karşılanması, uzlaştırma kurumunun doğmasına etki eden sebeplerden biri olmuştur¹⁴⁷.

21.Yüzyılda hem ceza davaları hem de hukuk davalarının gittikçe yoğunlaşması karşısında yargılama sürecinin oldukça uzun sürmesi, makul sürede soruşturma ve kovuşturmanın bitirilememesi, adaletin zamanında tecelli edememesi, alternatif çözüm

¹⁴³ Şahin, s.797

¹⁴⁴ Sezer, s.18.

¹⁴⁵ Soysal Tamer , Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma, İstanbul 2005, s.216.

¹⁴⁶ Sezer, s. 19.

¹⁴⁷ Çolak/Taşkın, s. 1129.

yollarını aramaya iten önemli sebepler olarak sıralayabiliriz¹⁴⁸. Yargının iş yükünü azaltma, maliyetleri düşürme ve yargının hızlandırılması alternatif çözüm yolu arayışının asıl nedenlerinden biridir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yaygınlaşması ve uzlaştırma kurumunun verimliliğinin artırılması ile yargının iş yükünün hafifletilmesi ve uyuşmazlıkların süratli bir şekilde çözüme kavuşturulması sağlanabilecektir.

Alternatif çözüm yollarının faydaları şu şekilde sıralanabilir:

- a- Taraflar arasındaki uzlaştırmaya dayandığı için yargının getirdiği çözümlere göre tarafların faydasına tatminkar ve daha uzun ömürlü çözüm sağlar.
- b- Yargı yoluna müracaat etmekten daha kolay ve ucuz bir çözüm yoludur.
- c- Toplumdaki diyalogu sürdürdüğü için ihtilafın kazan-kazan şeklinde sonuçlanmasına ortam sağlar.
- d- Yargısal çözümde kontrol taraflarda olmadığından dolayı çözüm şekli genelde kazan-kaybet şeklindedir. Oysa alternatif uyuşmazlık çözüm yönteminde taraflar yöntemlerden birini ihtilaflarını çözüm noktasında en uygun olarak takdir edebilirler.
- e- Alternatif uyuşmazlık çözüm yönteminde taraflar arasındaki ihtilaf gizlilik ilkesi çerçevesinde çözüme kavuşturulduğu için taraflar kendilerini daha çok güvende hissedebilirler¹⁴⁹.

Mağdur ve suçtan zarar görenler, soruşturma evresinin oldukça uzun sürmesi, kovuşturma aşamasındaki yargılamaların makul sürede bitirilememesi, maddi ve manevi zararların zamanında karşılanamaması, soruşturma ve kovuşturma evrelerinin yıpratıcı, yorucu ve pahalı olması gibi süreçleri düşünerek, genellikle şüpheli veya sanıktan şikayetçi olmamakta ya da şikayetçi olmuş ise şikayetinden vazgeçmektedir¹⁵⁰. Mağdur veya suçtan zarar görenin maddi ve manevi zararlarının zamanında karşılanması, yıpratıcı ve pahalı olan yargılama süreciyle karşılaşmaması uzlaştırma kurumunun gelişmesine etki eden sebeplerden olmuştur¹⁵¹.

Suç politikası anlayışı, ceza hukukunun toplumu koruma görevini en iyi şekilde yerine getirebilmesi için nasıl düzenlenebileceği sorunu ile meşgul olmaktadır. Bugüne kadar yapılan ceza ve ceza usul kanunları ile daha çok şüpheli veya sanığın hakları koruma altına

¹⁴⁸ Sezer, s. 19.

¹⁴⁹ Soysal, s. 210-211.

¹⁵⁰ Soygüt, s. 78.

¹⁵¹ Çolak/Taşkın, s. 1129.

alınmış, mağdur veya suçtan zarar görenin hakları konusunda fazla bir düzenleme yapılmamıştır. Günümüz ceza sistemlerinde ise mağdur veya suçtan zarar gören kişilerin korunması, uğradıkları zararların tazmin edilmesi fikri uzlaştırma kurumunun düzenlenmesi ve gelişmesinde etkili olmuştur¹⁵².

Geleneksel ceza adalet sisteminde ceza: Failin eyleminden meydana gelen suçun topluma verdiği zararın karşılığı olarak, devlet tarafından konulan kanunlar ile, suçluyu bazı yoksunluklara çarptırmak suretiyle toplumun suça gösterdiği tepkiyi belirtip yargısal bir kararlar ve sorumluluk derecesiyle orantılı olarak uygulanan ve sadece faili hedef alan bir yaptırımdır¹⁵³.

Çağdaş ülkelerdeki ceza adalet sistemi, onarıcı adalet anlayışı özelinde uzlaştırıcı anlayışı benimsemiştir¹⁵⁴.

Sanığa kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezanın verilerek hapse atılmasına ilişkin cezaların ekonomik ve sosyal olarak bazı sakıncaları vardır. Kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar, cezaların özel önleme işlevini yerine getiremezler. Çünkü hapis cezasına mahkum olan sanığın, rehabilite edilerek tekrar topluma kazandırılması belli bir infaz rejimini gerektirmektedir. Bu rejimde sürenin kısılalığı, hapis cezasının caydırıcılığını ortadan kaldırmaktadır. Hapis cezasına mahkum olan sanıklar cezaevinde gereksiz bir kalabalığa neden olmaktadır. En önemlisi de kısa da olsa cezaevine giren sanık, toplum tarafından da dışlanır. Toplumsal yaşantıya uyumu zorlaşır. Uzlaştırma kurumu ile mağdur/suçtan zarar görenin mağduriyetinin giderilmesi, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif oluşturmaktadır¹⁵⁵.

Fail işlemiş olduğu suç nedeniyle mağdur ile uzlaşarak hakkında yapılacak yargılama faaliyetinin uzun ve yorucu etkisinden kurtulabileceği gibi, olası bir mahkumiyet hükmünün de ileriye yönelik etkisinden kurtulmaktadır. Ayrıca toplum nezdindeki saygınlığını yitirmemek için fail mağdur ile uzlaşarak kendisi açısından olası olumsuzlukların da önüne geçmektedir.

1.6.2. Uzlaştırma Kurumunun Mevzuatımızdaki Yeri ve Uygulama Şekli

Uzlaştırma müessesesi ceza sistemimize 2005 yılında girmiş olmasına rağmen çeşitli tarihlerde birtakım değişikliklere uğramıştır. Yasanın ilk halinde uzlaştırma hem TCK'da

¹⁵² Çolak/Taşkın, s. 1130.

¹⁵³ Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Seçkin, Ankara 2019, s. 569.

¹⁵⁴ Demirbaş, Timur, İnfaz Hukuku, 3.Baskı, Seçkin, Ankara 2013, s. 63.

¹⁵⁵ Sezer, s.21

hem de CMK’da düzenlenmişti. Bu nedenle uzlaştırma kurumunun ceza hukuku sistematığı içerisindeki yeri ve hukuki niteliği tartışma konusu olmuştu. Bir görüşe göre uzlaştırmanın maddi ceza hukukunda da düzenlenmesinin daha yararlı olacağı savunulurken¹⁵⁶, bir başka görüş uzlaştırmanın muhakeme yönünün ağır bastığını vurgulamıştır¹⁵⁷. 6.12.2006 tarih 5560 sayılı Kanun’un¹⁵⁸ 45 inci maddesiyle uzlaştırmaya ilişkin 5237 sayılı TCK 73’üncü maddesinin 8 inci fıkrası madde kapsamından çıkarılarak, uzlaştırma hükümlerinin tamamıyla CMK’da düzenlenen bir kurum olması sağlanmıştır.

Ayrıca 26.6.2009 tarihli ve 5918 sayılı Kanunla madde metnine “uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaştırma hükümleri uygulanmaz” ibaresi eklenmiştir¹⁵⁹.

Uzlaştırma müessesesinden beklenen verimin alınamaması ve uygulamadaki sorunları da gidermek adına 24.11.2016 tarihinde kabul edilen ve Resmi Gazetenin 2.12.2016 tarih ve Sayı 29906 ile yürürlüğe giren 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında önemli değişiklikler yapılmış olup, bu kapsamda Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Cezada Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı ihdas edilmiştir.¹⁶⁰ Söz konusu kanunun Geçici 1 inci Maddesi: “*Ceza Muhakemesi Kanununun 253 üncü maddesine ilişkin yönetmelik bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç altı ay içinde çıkarılır ve yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden itibaren en geç altı ay içinde uzlaştırmacı listeleri oluşturulur*” şeklindedir.

6763 sayılı Kanun’un Geçici 1 inci maddesinde; “(1) Ceza Muhakemesi Kanununun 253’üncü maddesine ilişkin yönetmelik bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç altı ay içinde çıkarılır ve yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden itibaren en geç altı ay içinde uzlaştırmacı listeleri oluşturulur. Adalet Bakanlığı tarafından bu listelere uygun uzlaştırmacı görevlendirmesi amacıyla bir ilan yapılır. İlan yapılınca kadar, Ceza Muhakemesi Kanununun 253’üncü maddesinde bu kanunla yapılan değişiklik öncesinde öngörülen usule göre belirlenen uzlaştırmacılardan görevlendirme yapılmasına devam

¹⁵⁶ Kunter Nurullah / Yenisey Feridun/ Nuhoğlu Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara 2019, s.809.

¹⁵⁷ Centel /Zafer, s.564.

¹⁵⁸ RG: 19.12.2006 tarih, sayı.26381.

¹⁵⁹ RG: 9.7.2009 tarih, sayı 27283.

¹⁶⁰ RG: 2.12.2016 tarih, sayı 29906.

olunur ve bu uzlaştırmacılar görevlerini tamamlar.” hükmü yer almaktadır. Yeni düzenleme kapsamında uygulamaya ilişkin yönetmelik geç de olsa 05/08/2017 tarih ve 30145 sayılı Resmi Gazetede “Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği” şeklinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu yönetmeliğe çalışmamızın ekler kısmında yer verilmiştir.

02/12/2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanunun 9 ncu maddesiyle 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin değiştirilerek Kabulü, 34 ve 35’nci maddeleriyle de 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ve 254 üncü maddelerinde değişiklik yapılmıştır.

Yapılan kanun değişikliği kapsamında; Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde “Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı” kurulmuştur.

6763 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının görevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- “1- Önödeme, uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi alternatif usullerin etkin şekilde uygulanmasını sağlamak,*
- 2- Görev alanıyla ilgili olarak uygulamayı takip etmek ve ortaya çıkan sorunların nedenlerini araştırarak çözüm önerilerini bakanlığa sunmak,*
- 3- Uzlaştırmacı temel eğitimine ilişkin usul ve esaslar ile eğitim verecek kurum ve kuruluşların niteliklerini belirlemek ve bunlara izin verilmesini bakanlığına onayına sunmak, bu kurum ve kuruluşları listelemek ve elektronik ortamda yayımlamak,*
- 4- Uzlaştırmacı eğitimi sonunda yapılacak sınavın usul ve esaslarını belirlemek ve sınavları yapmak,*
- 5- Uzlaştırmacı siciline kabule ilişkin usul ve esasları belirlemek, uzlaştırmacıların sicile kabulüne ve sicilden çıkarılmasına karar vermek, sicile kayıtlı uzlaştırmacıları, görev yapmak istedikleri Cumhuriyet Başsavcılıklarına göre listelemek,*
- 6- Uzlaştırmacılara verilecek dosyaların tevzi esasları ile aylık olarak verilebilecek azamî dosya sayısını belirlemek,*
- 7- Uzlaştırmacıların denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasları belirlemek,*
- 8- Alternatif usuller konusunda kamuoyunu bilgilendirici çalışmalar yapmak,*

9- *Ulusal veya uluslararası düzeyde bilimsel toplantılar düzenlemek, bu nitelikteki çalışmaları teşvik etmek ve desteklemek,*

10- *Görev alanına giren istatistiklerin derlenmesi ve yayımı konusunda bakanlığın ilgili birimleri ile iş birliği halinde çalışmak,*

11- *Görev alanıyla ilgili kamu ya da özel kurum veya kuruluşlarda işbirliği yapmak,*

12- *Uzlaştırmacı asgari ücret tarifesini hazırlamak.”*

Yapılan yeni düzenleme ile uzlaştırma kurumuna getirilen yenilikler ve amaçlanan hedefi 6 madde halinde sıralayabiliriz;

- 1) Tüm Cumhuriyet Başsavcılıkları bünyesinde uzlaştırma bürolarının kurulması,
- 2) Şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması halinde, dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi,
- 3) Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacının taraflara uzlaştırma teklifi yapması,
- 4) Etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçların uzlaştırma kapsamına alınması,
- 5) Uzlaştırma kapsamındaki suç sayısının artırılması,
- 6) Uzlaştırmacıların nitelikli olarak eğitim alıp başarılı olmaları halinde görev almaları,

6763 sayılı Kanun kapsamında gerçekleştirilen düzenleme ile uzlaştırma kurumunun uygulama alanı genişletilmiş, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetle bağlı olan suçların yanı sıra şikâyetle bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırma yoluna gidilebilecek suçların sayısı artırılmış, tehdit (106/1m.), hırsızlık (141m.), dolandırıcılık (157m.) suçları gibi suçlar da uzlaştırma kapsamına dahil edilmiştir. Etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlara ilişkin sınırlama da kaldırılmıştır. Kapsam bakımından yetişkinlerle çocuklar arasındaki mevcut eşitlik çocuklar lehine bozularak, uzlaştırma kurumunun kapsamı suça sürüklenen çocuklar için genişletilmiştir. Buna göre SSÇ’lerin işlediği üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar bakımından uzlaşmaya yeni düzenleme ile gidilebilecektir. 24/10/2019 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 7188 sayılı yasayla CMK 253.maddede yapılan değişiklik sonucunda uzlaştırma kapsamında olan suçlar arttırılarak İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali, TCK 117/1-119/1-C) , Güveni kötüye kullanma (TCK 155), Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK 165) uzlaşma kapsamına alınmıştır.

Kamu davası açılması için yeterli delilin varlığı halinde soruşturma dosyası soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından Cumhuriyet Başsavcılıkları bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarına gönderilerek, büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacılar tarafından uzlaştırma işlemleri gerçekleştirilmektedir. Uzlaşma prosedürü sonucunda uzlaşma raporu tanzim edilerek uzlaşma bürosuna teslim edilmesi gerekmektedir. Yeni düzenlemede uzlaştırmacı harici, kolluk, hakim, Cumhuriyet Savcısı vb.. kişi ve kurumlar tarafından uzlaştırma teklifinde bulunulamaz. Uzlaştırma teklifini büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı yapacaktır¹⁶¹.

24/10/2019 tarihinde 30398 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı kanunun 24.maddesiyle 5271 sayılı kanunun 253. Maddesinde yapılan değişiklik uyarınca, uzlaştırma bürosu tarafından uzlaştırmacının görevlendirilip dosyanın (24 saat içerisinde) kabul edilmesinden sonra 30 günlük uzlaştırma süresi başlar. Bu sürenin bitiminde uzlaştırmacının sonuçlanamaması durumunda soruşturma aşamasında ise yetkili Cumhuriyet Savcısından, kovuşturma aşamasında ise ilgili hakimden her seferinde 20 gün olmak üzere iki kez 20’şer günlük ek süre talebinde bulunabilir, bu süreler kesin olup, bu süre dahilinde uzlaştırma prosedürünün sonuca bağlanması zorunludur.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda uzlaştırma hükümleri düzenlenmiş olup bu düzenleme kapsamında mağdur ya da suçtan zarar görenin zararının ne şekilde giderileceği konusunda bir netlik yoktur. Fail ile mağdur/suçtan zarar gören, suçtan meydana gelen maddi veya manevi zararın kısmen veya tamamen giderilmesi hususunda anlaşmaya varabilirler. Fail, mağdura belli bir miktar para ödeyebileceği gibi, eski halin iadesi yoluyla zararın aynen tazmini, hayır amaçlı kuruluşlara bağış yapmak, mağdurun yanında ücretsiz çalışmak, mağdurdan özür dileyerek de mağdurun zararını veya tatminini sağlayabilir.¹⁶²

Uzlaştırma sonucunda uzlaştırma sağlanmış ise şüpheli/sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, soruşturma aşamasında “kovuşturmaya yer olmadığı” kovuşturma aşamasında ise “davanın düşmesi” kararı verilir. Edimin yerine getirilmesi ileri bir tarihe bırakılmış, takside bağlanmış veya süreklilik arz ediyor ise, soruşturma aşamasında “kamu davasının açılmasının ertelenmesine” kovuşturma aşamasında ise “hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına” karar verilir. Uzlaştırmacıya ödenecek ücret

¹⁶¹ Zararsız Abdulmuttalip , “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Diğer Alternatif Çözüm Yöntemleri” Akademik Teklif Hukuk ve İdari Bilimler Dergisi, Yıl 2016, Sayı 5, Cilt 3, age. s. 110.

¹⁶² Özbek M. s.791.

uzlaştırma giderleri kapsamında olup CMK 234.Madde uyarınca Devlet Hazinesinden karřılanacaktır¹⁶³.

Mahkeme tarafından gerçekleştirilen uzlaştırmada da uzlaştırma işlemleri 253'üncü maddede belirtilen esas ve usullere göre yapılacaktır. Soruşturma evresinden farklı olarak tarafların uzlaştırması halinde, uzlaştırma defaten gerçekleşiyorsa "davanın düşmesine" zamana bağlanmış ise "hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına" karar verilecektir.

Birden çok fail bulunması halinde yapılacak uzlaştırmada ise aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda ancak uzlaşan taraf uzlaştırmadan yararlanabilecektir. şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi halinde uzlaştırma yoluna gidilmemesi, kast ve eyleminin bir bütün halinde değerlendirilmesinin bir sonucu olarak karşımıza ıkmaktadır¹⁶⁴.

6763 sayılı Kanun kapsamında uzlaştırma hükümlerinin daha etkin ve verimli uygulanabilmesi açısından son derece önemli ve kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin sisteme pozitif yönde katkı vereceği ayrıca uzlaştırma kurumundan beklenen verimin alınarak onarıcı adalet kapsamında tüm tarafların kazançlı çıktığı bir sistemin Türk yargısında etkin şekilde uygulanmasına vesile olacağı kanaatindeyiz.

1.6.3. Uzlaştırma Kurumunun Diğer Kurumlarla Benzerlik ve Farklılıkları

Uzlaştırma müessesesi, ceza muhakemesi kanununda zgn bir kurum olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla genel olarak uzlaştırma kapsamındaki suçlar, şikâyete tabi ise de uzlaştırma, şikyetin geri alınması manasına gelmez¹⁶⁵. Çünkü şikyetin geri alınması, uzlaştırmadan tamamen farklı sonuçlar doğurur. şikayetin bir edim karşılığında geri alınması durumunda dahi bu uzlaştırma olarak nitelendirilemez, zira uzlaştırmanın hüküm ve sonuçları farklıdır. Uzlaştırma n ödeme anlamına da gelmez. TCK'nun m. 75/1 hükmünde, uzlaştırma kapsamında olan suçların n ödeme kapsamında olmayacağı düzenlendiğinden, muhakeme şartı olan n ödeme aynı zamanda uzlaştırmaya daengeldir. Önödeme uzlaştırmanın olumsuz şartıdır. Ancak uzlaştırma ve n ödeme arasındaki bu ilişki, söz konusu kurumların ayrı birer kurum olmalarını etkilemez.

¹⁶³ şahin/zgen/Sözüer, s.763.

¹⁶⁴ Zararsız, s. 111.

¹⁶⁵ Yıldız, Ali Kemal: Uzlaştırma-şikâyet İlişkisi (KHD 2010/1, s. 93-115), s. 112-114.

Soruşturma aşamasında uzlaştırma sağlanırsa “*kamu davasının açılmasının ertelenmesi*”, kovuşturma aşamasında uzlaştırma sağlanırsa “*hükmün açıklanmasının geri bırakılması*” kurumları uzlaştırmanın sonucu olarak ortaya çıkabilir. Bu kurumlar ile uzlaştırma arasındaki belirtilen ilişki kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve uzlaştırmanın bağımsız birer kurum olma özelliğini etkilemez. Dolayısıyla her üç kurum da ayrı birer kurum olma niteliğini sürdürmektedir. Aşağıda uzlaştırmanın benzer kurumlardan farkları ortaya konulacaktır.

1.6.3.1.Şikayetin Geri Alınması(Vazgeçme) ve Uzlaştırma

Şikayet Türk Ceza Kanunu’nun 73.maddesinde düzenlenmiştir. Mağdur veya suçtan zarar görene koruma sağlayan şikayet, soruşturma ve kovuşturma şartıdır¹⁶⁶. Her ne kadar ceza kanununda düzenlenmiş olsa da sonuçları itibariyle bir muhakeme şartı olduğu düşünülebilir.

Şikayet hakkına sahip olan mağdur veya suçtan zarar gören şikayete tabi suçlarda aynı zamanda şikayetten vazgeçme hakkına sahiptir¹⁶⁷. TCK’nın 73.maddesinin 4.fıkrasına göre, soruşturması ve kovuşturması şikayete tabi suçlarda suçtan zarar görenin hükmün kesinleşmesi anına kadar şikayetinden vazgeçmesinin davayı düşüreceği belirtilmiştir.

Şikayetten vazgeçme, şikayet hakkı usulüne uygun bir şekilde kullanıldıktan sonra şikayetin geçersiz sayılması için yapılan irade açıklamasını ifade etmektedir¹⁶⁸.

Şikayet hakkının kullanılmasını doğrudan ilgilendiren bir diğer durum ise şikayetten feragattir.¹⁶⁹

Kanunda şikayetten vazgeçme düzenlenmiş, şikayetten feragat ise düzenlenmemiştir. Esas itibariyle doktrinde şikayet hakkının doğmasından sonra bu hakkın yasal olarak belirlenen süre içinde kullanılmayacağı yönündeki irade şikayetten feragat, şikayet hakkının kullanılmasından sonra soruşturma veya kovuşturma aşamasında geri alınmışsa ise şikayetten vazgeçme kavramları kullanılmaktadır¹⁷⁰.

Vazgeçmenin niteliği hakkında yazarlarca farklı görüşler ileri sürülmüştür. Genel kabule göre muhakeme kurumu olduğudur. Ceza muhakemesi kanunun 253 ve 255 maddelerinde düzenlenen uzlaştırma ile Türk Ceza kanunun 73. maddesinde düzenlene şikayet ve

¹⁶⁶ Yıldız, Ali Kemal, “Uzlaşma-şikâyet ilişkisi (YTCK m.73)”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2005, s.260-261

¹⁶⁷ Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5.bası, Ankara, 2010, s.764.

¹⁶⁸ Demirbaş/ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.bası, Seçkin yayınevi, Ankara, 2019, s.736.

¹⁶⁹ Kunter/Yenisay kn. 47, s.87; Öztürk/Özbek/Erdem, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.60.

¹⁷⁰ Özgenç, 2013 s-243

şikayetten vazgeçme kurumuna ilişkin yasa koyucu tarafından düzenleniş şekli bağlamında ortaya birtakım farklılıklar çıkmaktadır. Vazgeçme, şikayet hakkı kimde ise tek taraflı irade beyanıyla şüpheli ile uzlaşma sağlanmasına gerek kalmadan sonuç doğurur. Uzlaştırmada ise tarafların uzlaşması esas alınır. Uzlaştırmının edimsiz olması şikayetten vazgeçmek demek değildir(Tablo 1).

Uzlaştırma, mağdurun sanıkla anlaşarak yargılama yapılmasının önüne geçilmesi ve buna kefarete olacak bir edim karşılığında tarafların anlaşmalarıyla sonuçlanmaktadır. Vazgeçme şahsi hakkın kullanımının ortadan kaldırılmasını doğurmakta sonucunda bir edim anlaşması bulunmamaktadır(Tablo1).

İştirak halinde işlenen suçlarda sanıklardan biri hakkındaki vazgeçme diğerlerini de kapsar(73/5).Bu kural şikayetin bölünmezliği kuralının doğal sonucudur¹⁷¹.Kovuşturma aşamasında vazgeçmeyi kabul etmeyen sanık bakımından yargılama devam eder. CMK 255'e göre uzlaşma kural olarak iradeye bağlıdır mağdur/suçtan zarar gören şüpheli /sanıklardan bir kısmıyla uzlaşması veya uzlaşamaması diğer şüpheli/sanıklara sirayet etmez.

Uzlaştırmının sonuçlarından biride CMK'nın 253. maddesinin 19. fıkrasına göre mağdur veya suçtan zarar görenin suç dolayısıyla talep hakkı olan tazminat alacağının sonlanmasıdır. Mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştırma sonunda belirlenen edim dışında herhangi bir tazminat talep edemez. Daha önce açılmış olan davalar varsa bunlardan feragat edilmiş sayılır. Türk Ceza Kanunun 73. maddesinin 7. fıkrasında şikayetten vazgeçme sırasında şahsi haklardan da feragat edildiği açıkça belirtilmedikçe, tazminat hukuku bakımından sonuç doğurmayacağı düzenlenmiştir. (Tablo 1)

Şikayetin geri alınması soruşturma aşamasında müştekinin tek taraflı irade beyanıyla kendiliğinden kovuşturma aşamasında sanığın kabulü ile davayı sonlandırır. Uzlaştırmının sağlanması ve anlaşmanın Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından onaylanması muhakemeyi tek başına sona erdirmez. Ayrıca, kural olarak, edimin ifası da tamamlanmalıdır¹⁷².

¹⁷¹ Önder/Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.2-3,2.baskı,İstanbul 1992, s.760.

¹⁷² Özgenç, 2013 s-243.

1.6.3.2.ÖnÖdeme ve Uzlaştırma

Önödeme, üst sınırı altı ayı aşmayan hapis cezasını gerektiren suçlarda veya yalnız adli para cezasını gerektiren suçlarda savcının veya hakimin kanunda gösterilen yöntem çerçevesinde belirlenecek belli miktar paranın süresi içinde fail tarafından ödenmesi halinde kamu davasının açılmaması veya açılmış kamu davasının düşürülmesi sonucunu doğuran bir kurumdur¹⁷³. Aynen uzlaşmada olduğu gibi mahkemelerin iş yükünü ve mahkemelere gelen dava sayısını azaltmak amacıyla kabul edilmiştir. Nitekim 765 sayılı mülga TCK'nın önödeme düzenleyen 119. maddesinin gerekçesinde de önödeme kurumunun, mahkemelere intikal eden işlerde önemli ölçüde azalma sağlayacağı ve mahkemelerin diğer işleriyle yeterli ölçüde ilgilenmelerine imkân vereceği düşüncesiyle kabul edildiği belirtilmektedir¹⁷⁴. Dönmezer/Erman'a göre yargılamasız mahkumiyetin bir türü olan önödemeceza yargılama hukuku kurumudur¹⁷⁵.Önder'e göre de önödeme muhakeme şartı niteliği gösteren bir yargılama hukuku kurumudur.

Soruşturma aşamasında dava açılmadan önerinin kabulü ile doğrudan yerine getirilmesi sağlanmış olurken önödemenin kamu davası açıldıktan sonra önödemeye başvurularak kamu davasının ortadan kaldırılmasının söz konusu olduğu durumlarda önödeme ceza ilişkisini sonlandıran maddi ceza hukuku kurumu özelliği göstermektedir. Bu yönüyle karma nitelikli bir kurum olduğu neticesine ulaşılmaktadır¹⁷⁶.

Türk Ceza Kanunu'nun 75. Maddesinde önödeme düzenlenmiştir. Maddeye göre altıayı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçların veya yalnız adli para cezasını gerektiren suçların faili, adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını, hürriyeti bağlayıcı cezanın alt sınırının karşılığı bir gün için 20 TL üzerinden bulunacak miktarı, hem hürriyeti bağlayıcı ceza hem de adli para cezası öngörülmüş ise ikisinin toplamını soruşturma giderleri ile birlikte, kendisine yapılacak tebligattan itibaren 10 gün içinde ödediği takdirde fail hakkında kamu davası açılmayacaktır. Failin 10 günlük ödeme önerisi süresi içerisinde talep etmesi şartıyla ön ödemeye konu miktarın 1'er ay ara ile 3 eşit taksit halinde ödenmesine Cumhuriyet Savcısın tarafından karar verilir. Taksitlerin ödenmemesi halinde ön ödeme hükümsüz kalır ve soruşturmaya devam edilir. Önödeme önerisi yapılmaksızın dava açılmış olması halinde önödemeye tabi bu suçtan dolayı

¹⁷³ Erem/Danışman/Artuk, s1024; Özgenç, Gazi Şerhi, s.747-748;

Dönmezer/Erman,3.(11),no2121;Demirbaş, Genel Hükümler,(6) s.661;Özbek TCK İzmir Şerhi, s.719.

¹⁷⁴ Savaş, Vural/Mollamahmutoğlu/Sadık, Türk Ceza Kanunu Yorumu, Ankara, 1994, C. 1, s. 1339.

¹⁷⁵ Dönmezer/Erman,3,(11) no:2121.

¹⁷⁶ Centel/Zafer/Çakmut, (4), s.758.

mahkeme bu öneriyi yapacak, sanığın kabulü halinde mahkeme davanın düşürülmesine karar verecektir.

Maddede uzlaştırma kapsamına dâhil suçlar bakımından önödeme kurumunun uygulanamayacağı da belirtilmektedir¹⁷⁷. Ön ödemeye tabi olan suçlar bakımından yapılan ön ödeme önerisinin yerine getirilmiş olmasından dolayı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi ya da düşme kararı verilmesinden itibaren 5 yıl içerisinde tekrar aynı suçun işlenmesi halinde fail hakkında ön ödeme hükümleri uygulanmaz. Bu durumda suç ön ödemeye tabi görünse dahi uzlaşma kapsamındaki bir suç ise uzlaşma prosedürünün uygulanması gerekir.

Uzlaştırma ve ön ödeme hukuki niteliği itibarıyla çifte niteliğe sahip olmakla birlikte her ikisi de uyuşmazlığın dava açılmadan sona erdirilmesini amaçlayan kurumlardır. İki kurum arasındaki farklar ise temel olarak şu şekildedir:

Uzlaştırmada amaç mağdurun zararının giderilmesini ve bu yolla toplumsal barışı sağlamak iken önödemede mağdurun zararının giderilmesine ilişkin herhangi bir adım atılmamakta, fail devlet hazinesine ödemede bulunmak yoluyla cezadan kurtulmaktadır¹⁷⁸.

TCK'nın önödemeye ilişkin 75. maddesinde uzlaştırma kapsamındaki suçlarda önödeme kurumunun uygulanamayacağının düzenlenmesi doğru olmuştur. Uzlaştırmmanın amacı fail ile mağdur arasındaki uyuşmazlığı mağdurun tatmin edilmesi suretiyle çözmek iken önödeme kurumunun uygulanması halinde fail sadece devlet hazinesine bir miktar para yatırmak suretiyle soruşturma ve kovuşturmadan kurtulma imkânına sahip olacaktır. Bu durumda mağdurun mağduriyeti giderilmediğinden toplumsal barışın tam olarak sağlandığından da söz edilemeyecektir¹⁷⁹.

Özel hukukla ilgili tazminatı gerektiren uyuşmazlık önödeme de devam eder. Uzlaştırma da mağdur/ suçtan zarar görenin özel hukukla bağlantılı tazminat hakkı sona erer. Sadece uzlaşmaya vardıklarında kararlaştırılan edimi talep etme hakkı olur.

¹⁷⁷ Kaymaz, s. 362, Özgenç, s. 757; Çetintürk, s. 445.

¹⁷⁸ Özgenç 2013 s-235.

¹⁷⁹ (Çalıştay Raporu, s. 21).

1.6.3.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi ve Uzlaştırma

Cumhuriyet savcısının suç işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturacak kadar delile ulaşmış olmasına rağmen, kamu davası açmamak hususunda takdir yetkisinin bulunduğu bir durumdur¹⁸⁰. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 171/2 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.¹⁸¹Kanuna göre Cumhuriyet savcısı, uzlaştırma ve ön ödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı(suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçlarıyla örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar, kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle veya kamu görevlisine karşı işlenen suçlar ile asker kişiler tarafından işlenen askeri suçlar, ayrıca cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar hariç)yeterli şüphelinin varlığına rağmen kamu davasının açılmasını beş yıl süreyle ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören veya şüpheli bu karara 173. Madde hükümlerine göre itiraz edebilir. Ancak uzlaşma kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, öncelikle uzlaşma usulü denenmek zorundadır. Yine ön ödemelik suç söz konusu olduğunda da öncelikli ön ödeme prosedürünü uygulama zorunluluğu vardır. (cmk m.171/3)

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için aşağıdaki şartların birlikte gerçekleşmesi gerekir.(cmk m.171/3)

Şüphelinin daha öncesinde kasıtlı bir suçtan dolayı mahkumiyet kararının bulunmaması gerekir. Önceden böyle bir mahkumiyeti bulunan şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilememesi, onun uzlaşma kapsamına giren bir suçun soruşturmasında uzlaşmaya gidilmesine engel değildir¹⁸².

Yapılan soruşturma neticesinde, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatine varılmalıdır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, şüpheli ve toplum açısından daha yararlı olmalıdır. Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle giderme yöntemlerinden biriyle tamamen giderilmelidir. Zararın türü ve miktarını Cumhuriyet savcısı belirleyecektir. Erteleme süresi içinde bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç

¹⁸⁰ Şahin, s. 111

¹⁸¹ 5560 sayılı Yasa'nın 22. maddesi ile yapılan değişiklik ile CMK'nın 171. maddesi

¹⁸² Şahin, s. 113.

işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.(cmk m.171/4)

Toplumsal fayda elde etmek amacıyla suçtan doğan zararın giderilmesi ile ceza verilmeden toplumsal barışı sağlamaya yönelik uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi alternatif çözüm yöntemleri olarak kabul edilmektedir¹⁸³.

Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir (CMK m.253/19).

Uzlaştırma ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi mağdura yaklaşım bakımından benzerlik göstermektedir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesinin şartlarından biri CMK'nın 171. maddesinin 3. fıkrasında “suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi” olarak gösterilmiştir. Mağdurun korunmasına sağladığı katkı bakımından kamu davasının ertelenmesi kurumunun onarıcı adalet anlayışı ile uyduğu söylenebilir. Tarafların iradelerinin ön planda olduğu uzlaştırmadan farklı olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kanuni sınırlar dahilinde. Takdir yetkisini kullanan Cumhuriyet savcısının her iki kurum kapsamında bulunan suçlarda Cumhuriyet savcısı öncelikle uzlaştırma kurumunu uygulamalı, bu girişimin sonuçsuz kalması halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun uygulanıp uygulanamayacağını değerlendirmelidir.¹⁸⁴

CMK 250. maddeye göre soruşturma evresi sonucunda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde TCK'nun 154. Maddesinde belirtilen hakkı olmayan yere tecavüz, 170. maddesinde düzenlenen genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması, TCK 179. maddesinde düzenlenen Trafik güvenliğinin tehlikeye sokulması, TCK183.maddesinde belirtilen gürültüye neden olma, TCK'nun 197. maddesindeki parada sahtecilik, TCK 203. maddesinde düzenlenen mühür bozma, TCK 206. maddesinde düzenlenen resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan, TCK'nun 228/1'de düzenlenen kumar oynanması için yer ve imkan sağlama, TCK'nun 268.

¹⁸³ Yenisey, s.808.

¹⁸⁴ Kaymaz, s. 156.

maddesinde düzenlenen başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçları ile 6136 sayılı yasanın 13/1-3 ve 5.fıkralarıyla 15. maddesinin 1-2-3. fıkralarında belirtilen suçlar 6831 sayılı orman kanunu 93/1’de düzenlenen suç, 1072 sayılı yasanın 2. maddesi, 1163 sayılı yasanın EK2. maddesinde düzenlenen suçlara ilişkin seri muhakeme usulü uygulanır.

1.6.3.4.Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması ve Uzlaştırma

Ceza Muhakemesi Kanun’u, hakkında mahkumiyet hükmü verilmesi gereken sanık hakkında, bazı durumlarda hükmün hemen açıklanarak infaz edilmesini istememektedir. Bu durumda, daha önce suç işlememiş ilk defa suç işlenmiş olması ve cezanın belli bir ağırlığa ulaşmamış olması kaydıyla, sanığın mahkum statüsüne sokulmadan önce ona bir şans vermektedir. Neticesinde mahkeme, sanık hakkında yaptığı yargılama sonucunda belirli bir miktarı aşmayan cezaya hükmetmesi halinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilmektedir¹⁸⁵.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması CMK’nın 231.maddesinde düzenlenmiş bir kurumdur. “Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder”(CMK m.231/5). Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için mahkemece, sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan cezanın, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olması gerekmektedir. Bu düzenlemede uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı tutulmuştur.

CMK m.231/6 “Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için; a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir”.

Sanığın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında kovuşturma konusu suçu işlediği kanaatine ulaşmaktadır. Ancak, ilk defa suç işleyen sanığın kişisel özellikleri,

¹⁸⁵ Özgenç, Türk Ceza Hukuku, Genel Hükümler,12.bası ,Ankara 2016 s.685

mahkemedeki davranışları ve diğer şartları da göz önünde bulundurularak mahkemece mahkumiyet kararı açıklanmamakta ve sanığa belli bir süre tanınmaktadır¹⁸⁶.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında uzlaşma söz konusu değildir. Her ne kadar CMK m.231/6-c'de yer alan düzenleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesini sanığın kabulüne bağlamışsa da, bu husus tarafların anlaştığı anlamını taşımaz. Bu düzenleme, sanığın yargılanma konusundaki hakkının ifadesidir. Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında bir anlaşma yapılması uzlaştırmada asıl unsurdur. Uzlaşma anlaşması, taraflar arasında asgari bir barışın göstergesidir¹⁸⁷.

Suçun uzlaştırmaya tabi olması, bu suç nedeniyle kurulan mahkumiyet hükmünün açıklanmasının geri bırakılmasına engel değildir. Ancak CMK m.231/5 uzlaşmaya tabi suçlarda uzlaşma hükümlerini saklı tuttuğundan, uzlaşmaya tabi suçlarda öncelikle uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekir. Uzlaşmanın başarısız olması ve sanık hakkında mahkumiyet hükmü kurulması halinde, şartları varsa, kurulan bu hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilecektir¹⁸⁸.

Sanık ile müştekinin uzlaşmayı kabul etmesi ancak, sanığın ediminin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe ertelenmesi, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, mahkeme, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verecektir. Yani sanık hakkında öncelikle bir mahkumiyet hükmü kurulacak ve kurulan bu hükmün açıklanması geri bırakılacaktır. Ayrıca mahkemece CMK m.231'deki şartların oluşup oluşmadığına da bakılmayacaktır¹⁸⁹.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının koşulları arasında failin sabıka durumu, kişilik özellikleri, duruşma sırasındaki tutumu ve gelecekte suç işleyip işlemeyeceğine ilişkin hakimde oluşturduğu kanaat yer almaktadır. Uzlaştırmada ise, failin sabıka durumu, kişilik özellikleri, duruşma sırasındaki tutumu ve gelecekteki suç işleyip işlemeyeceğine ilişkin oluşturduğu kanaat, uzlaştırma kurumunun uygulama alanı bulması açısından önemsizdir.

¹⁸⁶ Sezer, Y., 2010, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.3, s.43.

¹⁸⁷ Yerdelen, s.29.

¹⁸⁸ Özgenç,,s-253

¹⁸⁹ Aksoy, M.R., 2008, Adalet Dergisi, s.233.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında, fail hakkında öngörülen denetim süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmemesi ve verilmiş ise denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerin ihlal edilmemesi durumunda ceza tehdidi son bulur. Uzlaşma sonucunda ise ceza tehdidi, kural olarak edimin tamamlanması ile son bulmaktadır¹⁹⁰.

1.6.3.5.Seri Muhakeme Usulü ve Uzlaştırma

Sınırlı sayıda(numerus clausus) bazı suçlar için Cumhuriyet savcısı ile şüphelinin anlaşmasına (kabulüne) bağlı olarak daha az ceza verilmesini sağlayan yeni bir muhakeme usulüdür. Bazı ülkelerdeki savcının ceza pazarlığı, anlaşması yoluyla soruşturmaların etkinliğinin ve hızının artırılması usulü hukukumuzda ilk defa kabul edilmiştir. Bu usul hukukumuzda yenidir.Böylelikle soruşturmaların daha etkin, hızlı ve verimli yürütülmesi ile mahkemelerin iş yükünün azaltılması hedeflenmektedir.

24/10/2019 tarihinde 30398 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı kanunun 23.maddesiyle 5271 sayılı kanunun mülga 250. Maddesi başlığıyla birlikte değiştirilerek hukuk sistemimize dahil edilen seri yargılama usulünde kanunda belirtilen 13 katalog suç hakkında,,kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmemiş olan durumlarda, uygulanacaktır. Şüpheli, seri muhakeme usulü hakkında cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri tarafından bilgilendirilecektir. Cumhuriyet savcısı, bu usulün uygulanmasını şüpheliye müdafii huzurunda teklif edecek ve usulün uygulanması şüphelinin kabulüne bağlı olacaktır.Şüphelinin usulü kabul etmesi üzerine cumhuriyet savcısı indirilmiş bir yaptırım belirleyecektir. Buna göre cumhuriyet savcısı, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirleyecektir. Belirlenen bu yaptırım şartları bulunuyorsa seçenek yaptırımlara çevrilebilecek, ertelenebilecek veya şüpheli hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler kıyasen uygulanabilecektir.Cumhuriyet savcısı, belirlediği yaptırımın yer aldığı talepnameyle mahkemeden seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep edecektir.

Talepname; Şüphelinin kimliği ve müdafisi, mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi, isnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri, isnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, şüphelinin tutuklu olup olmadığı;

¹⁹⁰ Yerdelen,s.30.

tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri,İsnat olunan suçu oluşturan olayların özeti, şüpheliye usulüne uygun olarak müdafii huzurunda teklifin yapıldığı ve şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul ettiği, bu usuli şartların gerçekleştiği, belirlenen yaptırım ile beşinci ve altıncı fıkra uygulanmış ise (TCK m. 50, 51, CMK m.231) bunlara ilişkin hususlar ve güvenlik tedbirleri gösterilir”.

Mahkeme, seri muhakeme usulünün şartlarının bulunması halinde şüpheliyi ve müdafisini dinledikten sonra talepnameyle bağlı olarak hüküm kuracak, aksi takdirde dosyayı geri gönderecektir. Bu durumda, soruşturma genel hükümlere göre yürütülecektir.

Seri muhakeme usulüne göre yaptırım uygulanması, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmeyecektir.

Türk Ceza Kanununda yer alan;1. Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra),2. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170),3. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra),4. Gürültüye neden olma (madde 183),5. Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra),6. Mühür bozma (madde 203),7. Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206),8. Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (228 nci maddenin, birinci fıkrası),9. Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268),suçları, 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 13 üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar, 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 93 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç, 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langirt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2 nci maddesinde belirtilen suç, 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun ek 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suçlar seri muhakeme usulüne tabidir.

Seri muhakeme usulü, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hallerinde, birlikte işlenen suçlarda şeriklerden birinin kabul etmemesi halinde, şüpheliye herhangi bir nedenle ulaşılamadığı durumlarda uygulanmayacaktır. Şüphelinin seri muhakeme usulü sürecindeki beyanları, bu usulün tamamlanamadığı durumlarda başka bir amaçla kullanılamayacaktır.Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması halinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz.Suçun iştirak halinde işlenmesi

durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi halinde seri muhakeme usulü uygulanmaz. Mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüpheli, bu usulden vazgeçmiş sayılır. Bu usulün uygulanması sonucunda verilen hükümlere karşı itiraz yolu açık olacaktır.

24/10/2019 tarihinde 30398 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı kanunun 23. maddesiyle 5271 sayılı kanunun mülga 250. Maddesi başlığıyla birlikte değiştirilerek hukuk sistemimize dahil edilen seri yargılama usulü de bir alternatif çözüm yöntemi olduğu kabul edilmekle birlikte uzlaştırma kurumundan en belirgin farkı mağdurun kamu olduğu suçlara ilişkin olduğu için fail ile mağdurun yüzleşmesi ya da failin nedamet duyması gibi unsurları barındırmamaktadır.

1.6.3.6. Basit Yargılama ve Uzlaştırma

24/10/2019 tarihinde 30398 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı kanunun 24. maddesiyle 5271 sayılı kanunun mülga 251. maddesi başlığıyla birlikte değiştirilerek hukuk sistemimize basit yargılama usulü dahil edilmiştir.

Asliye Ceza Mahkemesince iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı 2 yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünü uygulamaya karar verilmesi durumunda mahkemece iddianame sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilerek beyan ve savunmaları 15 gün içerisinde yazılı olarak bildirmeleri istenir, ayrıca tebligata duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususu da şerh düşülür. Bu arada toplanması gereken belgeler de ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir. Belirtilen 15 gün süre içerisinde beyan ve savunmaların gelmesi ya da gelmemesi sonucuna bakılmaksızın Cumhuriyet Savcısının mütalaası da alınmadan TCK'nun 61. maddesi de dikkate alınarak CMK 223. maddede belirtilen kararlardan birine hükmedilir. Mahkumiyet kararı verilmesi ihtimalinde son üç cezadan ¼ oranında indirim yapılır. Ayrıca sanığın yazılı olarak karşı çıkmaması ihtimalinde seçenek yaptırımlar yanı sıra hüküm açıklanmasının geri bırakılmasına da karar verebilir.

Basit yargılama usulü yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik halleriyle soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmaz. Ayrıca basit yargılama usulü kapsamında olan bir suçun olmayan bir suçla birlikte işlenmesi durumunda da uygulanamaz. İtiraz söz konusu olduğunda mahkemece duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam edilir. (Cmk m. 251/1)

Basit yargılama usulü mahkemelerin iş yükünü hafifletme açısından alternatif gibi görülmekte özü itibariyle bir alternatif çözüm yöntemi değildir. Yargılamanın hızlı sonuçlanmasını sağlamaya yönelik bir usul olarak değerlendirilebilir.

1.6.3.7. Arabuluculuk ve Uzlaştırma

Günümüzde Avrupa ülkelerinde, aralarında uyuşmazlık meydana gelen tarafların üzerinde özgürce tasarruf edebildikleri hakları esas alan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümünde en fazla kullanılan metot arabuluculuk yöntemidir.¹⁹¹

6325 sayılı hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk kanunun 2/1b maddesinde arabuluculuğun tanımı şu şekilde yapılmıştır: “sistemik teknikleri uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemidir.

Arabuluculuk; tarafların sorunlarının belirlenmesi, ortaya konması, değişik yönden bakma, değerlendirme, iki tarafın da menfaatlerini ortaya koyma ve tatmin edici anlaşmalara varması gibi amaçlara hizmet eder¹⁹².

Uzlaştırma; ceza uyuşmazlıklarında, arabuluculuk ise hukuk uyuşmazlıklarında uygulanan bir çözüm yoludur. Arabuluculukta tarafların menfaatleri arasında ileriye yönelik bir dengeleme çabası hakim iken, uzlaştırmada bu dengelenme süreci hem geçmişteki sorunun çözülmesi hem de geleceğe yönelik toplumsal huzurun sağlanması odaklı olup onarıcı adalet anlayışından ilhamla mağdur lehine işlemektedir¹⁹³.

Arabulucu taraflara çözüm önerileri sunmaz, kendi çözümlerini kendilerinin bulması amacıyla bir masa etrafında bir araya gelmelerini, aralarındaki iletişim kopukluğunun giderilmesini, sürekli iletişim içinde bulunmak suretiyle iletişimin pekiştirilmesini hedefleyen bir görevi yerine getirir. Arabuluculuk görüşmelerinin olumlu sonuçlanmaması ihtimalinin netlik kazanması durumunda arabulucu her iki tarafın menfaatlerini esas alarak çözüm önerisinde bulunabilir, ancak uzlaştırıcının hiçbir

¹⁹¹ Sevim, O.U., 2016, Adalet Dergisi, S.56, s.10

¹⁹² Tanrıver Süha, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:64, Ankara, (Mayıs-Haziran 2006), s.167

¹⁹³ Savaşçı, S., 2015, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Biri Olarak Arabuluculuk, İstanbul Adliyesi Dergisi, s.37

ihtimalde taraflara çözüm önerisi sunma görevi ve yetkisi bulunmamaktadır. Bu husus arabuluculuk ile uzlaştırma müesseselerini birbirinden ayıran en temel kriterlerden biridir¹⁹⁴.

Arabulucunun hukukçu olması (dünyadaki genel uygulamalara bakıldığında) gerekmesi de Türkiye’de arabulucu olmak için hukuk mezunu olmak ve en az beş yıllık tecrübeye sahip olmak gerekmektedir. Uzlaştırmacı olmak için (dünya uygulamalarında) hukuk mezunu olmak gerekmemektedir. Türkiye açısından ise hukuk mezunu olmak veya hukuk öğrenimi görmüş olmak yeterli sayılmaktadır.

Gizliliğin korunması arabuluculuk sürecinde genel ilkelerdendir. Arabuluculuk faaliyeti süresince yapılan görüşmeler ve sunulan deliller kural olarak ilerideki yargılanmalarda delil olarak kullanılamaz (HUAk m. 4-5). Uzlaştırma sürecinde gizlilik ve delil olamama bakımından arabuluculuk ile aynı kurallar geçerlidir.

1.6.4. Uzlaştırma Kurumunun Amacı ve Kapsamı

Ceza yargılamasının amacı, insan hakkı ihlaline sebebiyet vermeden hakikatin ortaya çıkarılması, adaletin sağlanması ve toplumun huzur, barış ve güveninin sağlanmasıdır. Maddi gerçeğe ulaşmak için ise sadece duruşma yapmanın yanında birtakım alternatif çözüm yöntemleri benimsenerek, bozulan hukuki barışın yeniden tesisinin sağlanması giderek daha fazla kabul görmektedir. Bu alternatif çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırma yönteminde amaç, yargılamanın önüne geçmek değil, taraflar arasında barışın sağlanması suretiyle toplumun huzur ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik sonucu elde etmeyi denemeleridir¹⁹⁵.

Uzlaştırma kurumunun temelinde yatan onarıcı adalet kavramı, karşılaştırmalı hukukta son yıllarda gelişen ve benimsenen bir anlayışı yansıtmaktadır. Geleneksel ceza adalet sisteminde, işlenen suçun mağdur ile birlikte devletin kural ve düzenini de bozduğu bu nedenle, suçlunun adil bir yargılama sonrasında eylemine uygun bir yaptırıma maruz kalması anlayışına karşılık, onarıcı adalet sisteminde, suçun aslında kişiler arasındaki hak ihlali olduğu ve dolayısıyla mağdur ile birlikte topluma da zarar verdiği kabul edilmektedir¹⁹⁶. Onarıcı adalet mağdur ve suçtan zarar görenin uğradığı zararın giderilmesi, failin suç teşkil eden fiilinden dolayı sorumluluk üstlenmesi ve toplumun, suç

¹⁹⁴ Sarısözen M.S , M.S (2011 Erzincan üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (XV/1-2), 255-271

¹⁹⁵ Şahin, s.776.

¹⁹⁶ Kaymaz, s.57

oluşturan davranıştan kaynaklanan uyuşmazlığın çözümüne katılımını öngören bir süreci ifade eder¹⁹⁷. Uzlaştırma müessesesinin oluşumunun asıl sebeplerinden biri mağdur haklarının günümüzde ön plana çıkmış olması yanı sıra yargı makamlarının ağır iş yüküyle karşı karşıya kalmaları ve özellikle gelişen teknoloji, nüfus artışı, ekonomik gelişmeler sosyal yaşamın karmaşık hal alması, yeni suç tiplerinin ortaya çıkması, suç oranlarının git gide artmasına sebebiyet vermekte olup adli makamların bu iş yükünün artışı ile paralel olarak yargılama için gerekli zorunlu giderlerin karşılanamayacak düzeyde artmasından dolayı adli personel ve teknik donanım artışı yeterli düzeyde olmadığından yargılamaların beklenen kalite ve hızla sonuçlanması gerçekleştirilememektedir¹⁹⁸. Bu nedenlerle bazı önemsiz suçlar için uzlaştırma kurumuna gidilerek, yargılamadan kaçınmak ve bu sayede dava ekonomisine katkıda bulunmak amaçlanmıştır¹⁹⁹.

Uzlaştırma kurumu, tarafları yargılamanın bu uzun ve masraflı sürecinden kurtarmaktadır. Uzlaştırmanın gerçekleşmesiyle birlikte şüpheli/sanık mağdur/suçtan zarar gören ile barış sağladığı gibi toplumla olan ilişkilerini devam ettirme imkanına da kavuşmuş olur²⁰⁰. Mevzuatında uzlaştırmaya kapsamlı olarak yer veren ülkelerin bu kuruma yönelmesindeki önemli faktörlerden birisi de hakim, savcı ve avukatların duruşmalı yargılamanın doğuracağı muhtemel zaman kaybı riskinden kurtulacakları için bu kurumun oluşumuna özel destek vermeleridir. Uzlaşma müessesesi sayesinde, profesyonel mesleklerine daha çok zaman ayırabilme ve daha nitelikli işler yapabilme şansına kavuşmuş olurlar²⁰¹.

Onarıcı Adalet anlayışının bir tezahürü olan Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin, adli makamların iş yükünü azaltmak yanı sıra mağdur ile fail arasındaki anlaşmazlığa değer vermeyi de içerdiği kabul edilmelidir²⁰².

Suç politikası, ceza hukukunun toplumu koruma görevini en iyi şekilde nasıl yerine getirebileceği, ceza hukukunun nasıl düzenleneceği ve toplum barışının nasıl tesis edileceği ile ilgilenir. Bugüne kadar yapılan ceza ve usul kanunları ile daha çok şüpheli veya sanığın hakları koruma altına alınmış, mağdur veya suçtan zarar gören kişilerin hakları üzerinde pek fazla düzenleme yapılmamıştır. Günümüz ceza ve usul kanunları ile

¹⁹⁷ Özbeke, s.751.

¹⁹⁸ İpek, s.29-30.

¹⁹⁹ Erdener Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, 12. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2007, s.663.

²⁰⁰ Özbeke, s.758.

²⁰¹ Şahin, s.778.

²⁰² Soygüt, s.23.

onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde getirilen yeni düzenlemeler ile şüpheli veya sanığın haklarının koruma altına alınması karşısında, mağdur veya suçtan zarar gören kişilerin haklarının korunması, uğradıkları maddi ve manevi zararların giderilmesi uzlaştırma kurumunun düzenlenmesini oluşturan en önemli sebeplerden biri olmuştur²⁰³.

Yukarıda bahsedilenlerin dışında, tarafları uzlaştırmaya teşvik eden birçok nedenden de söz edilebilir. Bunlardan ilki ve en önemlisi günümüz adalet sisteminde yer alan anlayış değişikliğidir. Bu anlayış değişikliği ile mağdurun tatmin edilmesi fikri ön plana çıkmış ve günümüz adalet sisteminde önemli bir yer edinmiştir²⁰⁴.

Onarıcı adalet anlayışı, klasik ceza hukuku yaklaşımında yer alan suça ve suç dolayısıyla faile verilecek asıl tepkinin ceza olması anlayışından belirli bir uzaklaşmayı ifade eder. Bu anlayışa göre, suç nedeniyle verilecek tepki, öncelikli olarak failin cezalandırılması değil, onarma bir nevi restorasyondur²⁰⁵. Uzlaştırma neticesinde fail mağdurun zararını karşılar ve sadece toplumla olan barışını değil mağdur tarafla olan ilişkilerini sürdürebilme imkanını yakalar. Ya da toplum nezdinde itibarı olan fail, soruşturma ve kovuşturması gizlilik niteliği taşımayan eyleminin yargılama aşamasının aleniliği ilkesi gereğince başkaları tarafından bilinmesini istemeyebilir. Ayrıca uzlaştırma ile fail yönünden bir hükmün neden olacağı daimi etkiden ve gelecekteki davalarda verilecek hükmün aleyhe sonuç doğurmasının da önüne geçilmiş olunur. Ayrıca mağdur kendi tatmin yolunu kendisi seçeceği için fail tarafından gerçekleştirilen eylemin sonucundan daha az etkilenmektedir²⁰⁶.

Uzlaştırma sayesinde şüpheli ya da sanık, ceza yargılaması sonunda ceza almaktan ve dolayısıyla aldığı cezanın adli sicil kaydına işlenmesine ilişkin sonuçlardan kurtulmakta, işlediği suç nedeniyle mağdurun duygularını anlama ve zararını giderme olanağına da sahip olmaktadır. Mağdur ile empati yapma fırsatı bulmakta, mağdurun duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmakta ve gelecekte yeni bir suç işleme olasılığı da minimize etmektedir. Böylece topluma yeniden kazandırılan şüpheli ya da sanık suçlu olarak damgalanmaktan kurtulup, eylemin sonuçlarını mağdur ile birlikte yönetebilmektedir²⁰⁷.

²⁰³ Çolak Haluk/Mustafa Taşkın, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007, s.1130.

²⁰⁴ Bayraktar,Köksal “Genel Uzlaştırma Üzerine”, Güncel Hukuk Dergisi, Temmuz 2005, s. 7.

²⁰⁵ Ketizmen,Muammer Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C:2, S:1,Yıl 2012, s. 3.

²⁰⁶ İpek/Parlak, s. 31.

²⁰⁷ Erdem/Eser/ Özşahinli, s. 21.

BÖLÜM 2

UZLAŞTIRMANIN ESASLARI

2.1.Uzlaştırmanın Temel İlkeleri

Suç işlenmesi durumunda, devletin cezalandırma hakkından vazgeçerek, failin nedamet duyup mağdurun zararının giderilmesi ile işlenen suçun tüm sonuçları ile ceza adalet sisteminin dışına çıkarılması belli şartlara ve kurallara tabi olmak durumundadır. Bu anlamda uzlaştırma kurumunda uyulması gereken temel ilkelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmesi gerekir. Bu ihtiyacı karşılamak üzere Ceza Yargılamasında Uzlaştırma Yönetmeliğinin 5. maddesinde uzlaştırmanın temel ilkelerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

2.1.1. Uzlaştırmanın Tarafların Özgür İradesine Dayanması

Şüpheli/sanık ile mağdur/suçtan zarar görenin özgür iradeleriyle uzlaştırmak istediklerini beyan etmeleri durumunda uzlaştırma kurumu işleyebilir ayrıca taraflar uzlaştırma raporu tanzim edilinceye kadarki süreçte de vazgeçme hakkına sahiptirler. Bu anlamda tarafların zorlanması ya da uzlaştırmaya yanaşmamadan dolayı herhangi bir yaptırıma tutulmaları söz konusu değildir. Sadece tarafların özgür iradelerinin sağlıklı tecelli edebilmesi için doğru bilgilendirilmelerine özen gösterilmesi gerekir. Bilindiği üzere tarafların uzlaştırma yoluna gidip gitmeme hususunda yani uzlaştırma teklifini kabul etmeme hususunda uygun iradeleri olmadan uzlaştırma müzakerelerine başlanamaz²⁰⁸.

Uzlaştırmanın, tarafların özgür iradesine dayanması süreci her aşamasında gerekli olan bir husustur. Teklifi kabul edip etmeme, uzlaştırma görüşmeleri yanı sıra müzakerelerin devam edip etmeme ayrıca teklifleri kabul edip etmeme hususunda her zaman olumsuz irade beyanında bulunabilirler. Uzlaştırma teklifini kabul ettiği halde müzakerelere katılmamasının herhangi bir yaptırımı söz konusu değildir, sadece uzlaştırmanın sonuçsuz kaldığı anlamına gelir. Yani uzlaştırmayı kabul etmemiş sayılır. Ayrıca tarafların uzlaştırma teklifini kabul etmeleri, uzlaştırma için tayin edilen yer ve zamanda müzakerelere gelmeleri durumunda dahi uzlaşmak zorunda değildirler. Uzlaştırıcı bu anlamda tarafları zorlayamaz, yönlendiremez. Uzlaştırmacı sadece müzakkere tekniklerini kullanarak kendi tarafsızlığına gölge düşürmeden tarafların bir araya

²⁰⁸ Yerdelen, s. 31.

gelmeleri ve isterlerse belli bir edim hususunda anlaşmalarına aracılık edebilir. Şüpheli/sanık, mağdur veya suçtan zarar görenin zararını gidermeyip özgür iradesiyle kabul ederse mağdur bunu kabul edip etmeme hususunda irade kullanabilir²⁰⁹.

Uzlaştırmacının taraflara, uzlaştırma kurumunun hüküm ve sonuçlarını anlatarak tarafların özgür iradesinin tecellisine yönelik uygun tedbirleri alması beklenir. Bu anlamda bütün prosedürün özgür iradelerine dayalı olduğu hususu uzlaştırmacı tarafından taraflara açık ve net olarak anlatılmalıdır. Uzlaştırmacı, uzlaştırma teklifinde bulunmadan önce, taraflara uzlaştırmacının mahiyeti, uzlaştırma süreci ve uzlaştırmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları ile özgür iradeleriyle sürecin devam edeceği hususlarını açık ve net olarak anlatılmalıdır. Bilgilendirme sırasında Tarafların yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi hususlar göz önünde bulundurulmalıdır. Uzlaştırmacının tarafları Türkçe bilmiyorlar ise tercüman aracılığıyla, herhangi bir engel durumları varsa kendilerinin anlayacağı veya kendileriyle anlaşabilecek kişiler aracılığıyla iradelerini beyan etmeleri sağlanmalıdır. (cmk m. 202; cmuy m. 5/3).

Hakim ya da Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacının fail ile mağdurun özgür iradesiyle oluştuğunu ve edimin hukuka uygun olduğunu tespit etmeleri durumunda belgeyi ve raporu imzalamak ve mühürlemek suretiyle dosyasında muhafaza etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülük uzlaştırmacının fail ile mağdurun hür iradesiyle oluştuğuna ilişkin bir denetim mekanizmasını da oluşturduğu söylenebilir²¹⁰.

2.1.2. Tarafların Temel Haklarının Korunması

Uzlaştırma, fail ile mağdurun temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak, menfaatlerinin korunması esasına göre işleyen bir kurumdur. Uzlaştırma sürecinde taraflar yasaların kendilerine sağladığı haklardan faydalanacaklardır. Bu haklar anayasadan gelen ve ceza yargılaması hukukundan kaynaklanan haklardır. Uzlaştırma müessesesinin uygulandığı süreçte tarafların saygınlığının korunması, temel insan haklarıyla ceza muhakemesinden kaynaklanan haklarının korunması ve tarafların birbirlerine karşı bu hakların korunması noktasında özenli davranması gerekir²¹¹. Uzlaştırmacı, fail ve mağdur ile iletişime geçtiği andan itibaren kişilik haklarını ve saygınlıklarını gözetmekle yükümlüdür. Her iki tarafın da menfaatine olan, iki tarafa hizmet eden uzlaştırma, onarıcı adaleti esas alır.

²⁰⁹ Soygüt, 2008, s.32.

²¹⁰ Yerdelen, s.31.

²¹¹ Çetintürk, s. 536.

2.1.3. Taraflar ile Yasal Temsilcilerinin Ceza Muhakemesi Kanununun Sağladığı Güvencelere Sahip Olması

Uzlaştırmanın tarafları ve yasal temsilcileri uzlaşma müzakerelerinin uygulandığı süre boyunca yasaların ön gördüğü güvencelere sahiplerdir. Bunlar isnadı öğrenme hakkı, müdafiden yararlanma hakkı gibi haklardır. Yine mağdur için delil toplanmasını isteme ve vekilde yararlanma hakkı gibi haklardır.

2.1.4. Taraflara Tercüman Atanması

Şüpheli/sanık, mağdur/suçtan zarar gören yahut bu kişilerin kanunî temsilcileri türkçe bilmiyorsa veya engelli ise CMK m. 202 maddesi hükmü uyarınca kendilerine tercüman atanır ve tarafların özgür iradesi tercüman vasıtasıyla ortaya konulur. tercümanın ücreti yargılama giderinden sayılmayacak ve hazine üzerinde bırakılacaktır.

2.1.5. Tarafların Yeterince Bilgilendirilmeleri

Anayasamızın 40. maddesine göre özgür irade aydınlatılmış iradedir²¹². Uzlaştırma müessesesinin niteliği, işleyişi, meydana getirdiği sonuçlar, tarafların sahip olduğu haklar gibi hususlarda yeterli bilgi sahibi olmayan tarafın uzlaştırma teklifini kabul etmiş olması, hatta müzakerelere katılıp uzlaşma yapması ihtimallerinde dahi gerçek özgür iradesiyle hareket ettiği söylenemez, gerçekten uzlaşmanın sağlanmış olmasından bahsedilebilmesi için şüpheli/sanık ile mağdur/suçtan zarar görenin aydınlatılmış özgür iradeleriyle uzlaşmayı istemeleri ve aydınlatılmış özgür iradeleriyle karar vermeleri gerekir. CMUY 5.mad. 1. fıkrasında; *“Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir.”* ifadeleri ile aydınlatılmış özgür iradenin önemi vurgulanmıştır. Uzlaştırmacı, uzlaştırma süresince tarafları aydınlatma yükümlülüğü altındadır.

Uzlaştırmacı tarafları uzlaştırma müzakereleri hususunda bilgilendirirken zorlayıcı ya da ilgisiz bir yaklaşım içerisine giremez taraflara tüm haklarını açık ve net şekilde açıklamak durumundadır. Ayrıca uzlaştırma sürecinin özgür iradelerine dayalı olduğu, diledikleri zaman uzlaştırmayı sonlandırabilecekleri, uzlaştırmının sağlanması durumunda mağdur ve şüphelinin ne tür menfaatler elde etmiş olacaklarını açıklamaktır. Tarafların yeterince

²¹² Çetintürk s. 543.

aydınlatılmaması, eğitimi ve yaş durumu nedeniyle anlayamaması ya da yanlış bilgilendirilmesi durumunda uzlaştırma sağlanmış sayılamayacaktır²¹³.

2.1.6. Tarafların Özel Durumlarının Göz Önünde Bulundurulması

Şüpheli/sanık, mağdur/suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi özelliklerin uzlaştırma müzakereleri süresince göz önünde bulundurulmalıdır. Uzlaştırmacının görevlendirildiği uzlaştırma dosyasına konu olayla ilgili ve bu dosyanın tarafı olan kişilerle ilgili bilgi sahibi olması varsa birinin özel durumuna ilişkin bunu öğrendikten sonra da bu hususta hassasiyetle davranması gerekir. Bu taraflı anlamına gelecek boyuta ulaşmamalıdır. Uzlaştırmacının taraflar ve uzlaşma dosyasına konu olayla bağlantılı tarafların güvenini kazanması ve uzlaşma müzakerelerinin doğru şekilde yürütebilmesi için ve tarafların özel durumlarının göz önünde bulundurulması gerekir. Tarafsız olmayan bir uzlaştırmacının taraflar ile iletişimde tarafın güvenini kazanması ve süreci doğru bir şekilde yürütmesi mümkün değildir. Uzlaştırma süresince tarafların heyecana kapılarak birbirlerine hatta uzlaştırmacıya hakaret etme durumları meydana gelebilmektedir. Uzlaştırmacı sakinliğini ve saygınlığını koruyarak uzlaştırmacının sakin şekilde devam etmesini sağlamaya çalışmalıdır. Bu durumu sağlayamadığı takdirde tarafların uzlaşması mümkün görülemeyeceğinden uzlaştırma sonlandırılmalıdır²¹⁴.

2.1.7. Müzakerelerdeki Bilgi ve Belgeler Konusunda Gizlilik

Soruşturmanın gizliliği dolayısıyla soruşturma dosyasına konu bilgi, belge ve diğer tüm delillerin gizliliği esas olduğu gibi uzlaştırma müzakereleri sırasında söylenen sözle sunulan belgelere ilişkin de 3. kişilere (taraf rızası olmadığı sürece) bilgi verilemez. Ceza Muhakemesi yasasının 253/20. fıkrası uyarınca uzlaştırma görüşmeleri sırasında yapılan açıklamaların herhangi bir soruşturma kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılması mümkün değildir. Bu yasaklama düzenlenmesi, gizlilik ilkesinin bir sonucudur²¹⁵. Müzakerelere katılanlar uzlaştırma görüşmeleri sırasındaki söylenen sözler ve sunulan belgelere ilişkin tanık olarak dinlenemezler, ancak uzlaştırma müzakereleri başlamadan önce mevcut olan belge veya olgu uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş ise soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da herhangi bir hukuk davasında delil olarak

²¹³ Kaymaz ve Gökcan, 2007, s.211,214.

²¹⁴ Bıkmaz, 2018, s.53.

²¹⁵ Kunter, Nurullah/ Yenisey, Feridun/ Nuhoğlu Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 2010, Beta Yayınevi, s.819.

kullanılmasında yasal bir engel yoktur. Dolayısıyla uzlaştırma müzakereleri süresince tarafların sözleri ve sundukları deliller ceza ya da özel hukuk davalarında karşılarına delil olarak çıkmayacağı için özgürce uzlaştırmaya konu suça ilişkin konuşabilecekler ve iletişim konusunda özgür olabileceklerdir²¹⁶.

Uzlaştırma müzakereleri süresince söylenen sözler sunulan bilgi ve belgenin delil olarak kullanılması yasal olarak mümkün olmadığından kullanılması durumunda hukuka aykırı delil söz konusu olacaktır. Bilindiği üzere CMK'nun 217/2 maddesine göre yüklenen suç hukuka uygun olarak elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir. Yani hukuka aykırı bir delilin hükme esas alınması mümkün değildir. Aynı mahiyette anayasamızın 38/8. maddesinde de *'yasalara aykırı olarak elde edilmiş delillerin esas alınamayacağı'* hükmü yer almaktadır.

5560 sayılı yasayla yapılan değişiklikten sonra hukuk davalarında da delil olarak kullanma imkanının kalmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki CMK 253/20. maddede yalnızca açıklamalar ifadesi kullanılmış olsa da açıklamalar yanı sıra yazılı belgelerin de delil yasağı kapsamına girdiği doktrinde kabul edilmektedir. Uzlaştırma müzakerelerinin henüz başlamadığı süreçte yapılan açıklamalar soruşturma ya da kovuşturma kapsamında dosyada varlığı anlaşılan bilgi ya da belgenin delil yasağı kapsamına girmesi söz konusu değildir. Ancak şunu da belirtmekte fayda var: Uzlaştırma müzakereleri sırasında bir suç işlenmesi söz konusuysa artık gizlilik ilkesi söz konusu olamayacak uzlaştırmacı tarafından derhal yetkili mercilere durumun bildirilmesi gerekir²¹⁷.

2.1.8. Uzlaştırmayı Sağlayacak Uygun Tedbirlerin Alınması

Sözde değil özde uzlaştırmanın sağlanabilmesi için uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma kurumunun hüküm ve sonuçlarının taraflara iyi anlatılması ve tarafların da uzlaştırma kurumunun hüküm ve sonuçlarını bilerek özgür iradeleriyle uzlaştırmaya yönelik beyanda bulunmaları gerekir. Bunu sağlayacak uygun tedbirleri almak uzlaştırmacının görevidir. Bilindiği üzere taraflardaki iradenin ancak uzlaştırmanın hüküm ve sonuçları hususunda sahip olmaları gereken yasal mevzuat ve diğer hususlarda yeterince bilgi sahibi olmalarıyla ilgilidir. Tarafların uzlaştırmalarını sağlama adına yanlış yönlendirilmeleri doğru değildir. Uzlaştırmacının uzlaştırma tarafları ile iletişim kurarken seçtiği dil,

²¹⁶ Özbek, s. 91.

²¹⁷ Yerdelen, s. 35.

yaklaşım, taraflarla özel ya da ortak görüşmeye dahil müzakerelerin ne zaman ve ne sıklıkla yapacağı, ayrıca görüşmelerin yapılacağı yer ve zaman gibi hususlar önemlidir ve uzlaştırma ihtimalini yüksek tutma adına uzlaştırmacı tarafından olumlu değerlendirilmesi gereken hususlardır²¹⁸.

2.2. Uzlaştırmaya İlişkin Genel Hükümler

Uzlaştırmının genel hükümleri Ceza Yargılamasında Uzlaştırma Yönetmeliğinin 7. maddesinde düzenlenmiştir.

1) Mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişi olması gerekir. Devlet veya başkaca kamu tüzel kişisi aleyhine işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri uygulanamaz

2) Bir suçtan dolayı birden çok mağdur/suçtan zarar gören şüpheli/sanığın bulunması durumunda ise suç birden çok şüpheli/sanık tarafından birlikte işlenmiş ise bunlardan ancak uzlaşan şüpheli/sanık uzlaştırmadan yararlanabilir. Aralarında iştirak ilişkisi olsun olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda ancak uzlaşan kişi uzlaştırmadan yararlanabilir. (cmk 255 madde.) aynı mahiyette ceza muhakemesinde uzlaştırma yönetmeliğinde ‘’ aralarında iştirak ilişkisi olsun olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri her bir şüpheli/sanık için ayrı ayrı değerlendirilir ve sadece uzlaşan kişi uzlaştırmadan yararlanır. (C.M.U.Y Mad.7/2) Uzlaştırmadan yararlanamayan şüpheli/sanık, şüpheliler/sanıklar hakkında soruşturma ya da kovuşturma işlemine devam edilir. Özetle uzlaştırma kurumunda diğer faillere sirayet etme söz konusu değildir, ceza sorumluluğu şahsiliği ve uzlaştırmının tarafların özgür iradesine dayanmak prensipleri de bunu gerektirir. Zira faillerden biri mağdur/suçtan zarar gören uzlaştırmak isterken diğerleri klasik yargılamayı tercih edebilir, yargılamanın bir hak olması da bunu gerektirir. Bu aynı zamanda suçtan mağdur/suçtan zarar göreni suç işleyen şüpheli/sanıklardan dilediğiyle uzlaşma, istemediğiyle de uzlaşmama hakkını da içerir. Birden fazla suçtan şüpheli veya sanık olan kişiler arasında iştirak ilişkisinin ceza kanunlarında belirtilen klasik manadaki iştirak olması şartı bulunmayıp bir suçta her ne

²¹⁸ Yerdelen, s. 165.

sıfatı olursa olsun birden fazla sanığın bulunması yeterli kabul edilmiştir. Bu anlamda ‘‘ bağlantı’’ ile ‘‘iştirak’’ arasında özdeşlik söz konusudur²¹⁹.

Bir suçtan dolayı birden çok mağdur/suçtan zarar gören bulunması durumunda ceza muhakemesi kanununun 253/7. maddesi uyarınca uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur ya da suçtan zarar görenlerin tamamının uzlaştırmayı kabul etmesi gerekir. Yani içlerinden birinin dahi uzlaştırma teklifini kabul etmemesi uzlaştırma müzakerelerinin başlamasına engeldir.

Taksirle yaralama suçlarında, fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına sebebiyet verdiği durumlarda mağdur sayısının çok olması, uygulanacak yasa hükmünü değiştireceği göz önünde bulundurulduğunda, mağdurların uzlaştırmaya ilişkin iradelerinin tek başına hukuksal anlam ifade etmesinin faydalı olduğu söylenebilir. Mevcut yasal düzenleme bunu desteklemektedir. (cmuy 7/3-4) Dolayısıyla bir trafik kazasında birden çok kişi yaralanmış ise failin uzlaşmayı kabul eden mağdurların tamamı ya da bir kısmıyla uzlaşması söz konusu olabilir. Uzlaştırma prosedürünün uygulandığı süre içerisinde şüphelinin yargılanmasının söz konusu olmaması gerekir. Uzlaşan mağdur açısından şüphelinin yargılanmaması gerekir yani uzlaşan mağdur hesaba katılmaksızın yargılamanın yapılması nihayetinde ceza tayini yoluna gidilmesi gerekir.

İşlenen suçun tek ve bu suçtan mağdur olanların ise birden çok olduğu kasti suçlarda ise örneğin çalınan motorlu aracın sahibinin birden çok kişi olması durumunda ya da birden çok şüpheli tarafından çalınmış olması durumunda tarafların tamamının uzlaştırmayı kabul etmesi şarttır. TCK’nun 43/2’nin yahut tek bir fiille birden fazla suçun işlenmesini düzenleyen TCK’nun 44’ün uygulama alanına giren durumlarda her bir mağdur yönünden uzlaştırma prosedürünün uygulanması şarttır. Örneğin A’ya ait iş yerinde bulunan B’yi yaralamak isteyen SSÇ’nin vitrin camına attığı taşın camı kırdıktan sonra B’yi yaralaması durumunda A’ya karşı mala zarar verme, B’ye karşı (üst sınırı 3 yıl cezayı aşmayan nitelikte olması şartıyla) yaralama suçuna ilişkin uzlaştırma prosedürünün uygulanması gerekir²²⁰.

Birden fazla suç işlenmiş olmasına rağmen yakın zaman aralıkları ve aynı kastla işlenmiş olmalarından dolayı TCK’nun 43/1 maddesine göre zincirleme suç hükümlerine göre işlem yapılması gerektiği durumlarda her suç için ayrı ayrı uzlaştırma prosedürünün

²¹⁹ Çetintürk, s. 407.

²²⁰ Canpolat Can/ Sabuncuoğlu Zeyyat Uzlaştırma adlı Aralık 2017 1.baskısının 69. Sayfası

uygulanması gerekir. Örneğin şüphelinin müştekinin önce saatini kısa süre sonra cüzdanını çalması durumunda her iki eyleminde TCK'nun 141/1 kapsamında olması şartıyla her bir eylemine ilişkin ayrı ayrı uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekir²²¹.

3) Uzlaştırmanın aynı soruşturma ve kovuşturmada bir kez yapılması esastır. Ancak taraflar uzlaştırma teklifinin reddedilmesinden sonra dahi uzlaştıklarını gösteren belgeyle en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet Savcısına müracaat edebilirler. Yine kovuşturma aşamasında hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaştıklarına dair uzlaştırma belgesini mahkemeye sunmaları durumunda mahkeme hakimi bu belgeyi uzlaştırmacı tarafından tanzim edilen uzlaştırma raporuna ilişkin kriterler doğrultusunda inceler ve uygun olduğuna karar verirse kamu davasının düşürülmesine karar verir. (cmk 223/8)

Soruşturma ya da kovuşturma aşamasında uzlaştırma prosedürü bir kez uygulandıktan sonra artık Cumhuriyet Savcılığı ya da mahkeme tarafından ikinci bir kez uzlaştırma prosedürü uygulanamaz. Bunun tek istisnası tarafların kendi aralarında uzlaştıklarına ilişkin yazılı belgeyi sunmalarıdır. Bu uzlaştırmaların sonuçsuz kaldığı tüm haller için geçerlidir.

4) Uzlaştırma uyuşmazlığa konu suça ilişkin ceza hukuku ve tazminat hukuku açısından tüm sonuçları sona erer yani uzlaştırmayla cezai sorumluluk ortadan kalktığı gibi özel hukuka ilişkin tazminat hakkı da sona erer, dolayısıyla tazminat davası açılmayacağı gibi açılmış olan tazminat davasından da feragat edilmiş sayılır. Sadece uzlaştırma konusu edimin talep edilmesi mümkündür²²².

5) Uzlaştırma prosedürünün uygulandığı süre boyunca soruşturma ve kovuşturma işlemlerine aynen devam edilebilir. Örneğin uzlaştırma müzakereleri sürerken şüphelinin evinde arama yapılabilir, şüpheli ya da sanık hakkında gözaltı, tutuklama, adli kontrol gibi tedbirlere başvurulabilir. Aynı zamanda çocuk hakkında koruyucusu ve destekleyici tedbirlere de devam edilebilir. Uzlaştırmaların sonuçsuz kalması durumunda şüpheli hakkında kovuşturmayla yer olmadığına dair karar verilebileceği gibi iddianame tanzim edilerek kamu davası da açılabilir. CMK'nun 253/4. fıkrası uyarınca soruşturma aşamasında soruşturmayla konu suçun uzlaştırmaya tabi olması durumunda kamu davasını açmak için yeterli şüpheyi oluşturan delilin bulunması halinde dosyanın uzlaştırma

²²¹ Yerdelen, s-208.

²²² Yerdelen, s-209.

bürosuna gönderilmesi düzenlendiğinde uzlaştırma prosedürü uygulanmadan önce yeterli şüphe oluşturacak delilin toplanmasına önem gösterilmesi, yeterli delilin bulunmaması durumunda ise uzlaştırma prosedürü uygulamak yerine kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi gerekir. (Cmk m.171/1)

6) Uzlaştırma prosedürü ancak uzlaştırmacı tarafından uygulanabilir. Uzlaştırmacı görevini kısmen ya da tamamen başka bir kimseye yaptıramaz. Örneğin taraflarla görüşmeyi uzlaştırmacı olarak sicile kayıtlı olsa bile başkasını gönderemez, yardım isteyemez. Sadece birden çok uzlaştırmacının görevlendirildiği durumlarda aralarında iş bölümü çalışmaları yapılarak işler yürütülür.

Uzlaştırmacının tamamen veya kısmen görevini bir başkasına yaptırması mümkün değildir. Bu başkası uzlaştırma siciline kayıtlı dahi olsa sonuç değişmez. Kolluk, Cumhuriyet Savcısı yada Hakim'in uzlaştırma teklifinde bulunması mümkün değildir.

7) Uzlaştırmanın taraflar arasında gerçekleştirilebilmesi için tarafların reşit olması, ve kısıtlı olmaması gerekir. şüpheli (sanık), mağdur (suçtan zarar gören)'in reşit olması ya da kısıtlı olmaması gerekir. Aksi durumda kanunu temsilcileri uzlaştırmanın tarafıdır. şüpheli/sanığın ölümü halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı ya da kavuşturma evresinde düşme kararı verilir, ancak uzlaştırma sağlanarak edim belirlenip uzlaştırma raporu düzenlendikten sonra şüpheli/sanığın ölmesi halinde yerine getirilmesi gereken bir edim söz konusudur. Bilindiği üzere uzlaştırma raporu ilam niteliğinde olduğundan ölenin mirasçıları tarafından ifası gerekir.

Uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden önce mağdur ölmüş ise uzlaştırma işlemi sonlandırılır. Uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden sonra mağdur veya suçtan zarar görenin ölmesi halinde ise ilam niteliğinde bir belge olduğundan mirasçılarının bu belgeye dayanarak hak talep etmeleri mümkündür. Kovuşturma evresinde mağdur katılan sıfatını aldıktan sonra öldüyse uzlaştırma prosedürü katılanın kanuni temsilcileriyle yürütülebilir. Ancak katılan sıfatını almadan önce ölmüşse uzlaştırma işlemi yapılamaz.

8) Yurt dışında bulunan yada ulaşılamayan tarafla uzlaştırma yapılması mümkün değildir. Bilindiği üzere uzlaştırma tarafların serbest iradesine dayanır ve şüpheli/sanıkla, mağdur/ suçtan zarar görenin arasında gerçekleşen iletişimle sağlanabilir. Taraflardan birine ulaşılamaması durumunda uzlaştırma işlemi kamu davasının açılmasına ya da hüküm kurulmasına engel teşkil ettiğinden soruşturma ya da kovuşturmanın sürüncemede

kalmaması için CMK m. 253/6 maddesinde düzenleme yapılmıştır²²³. Bu düzenlemeye göre resmi makamlara bildirilmiş olup soruşturma dosyasında bulunan adrese tebligatın yapılamaması, yurt dışında olması ya da başka bir sebeple uzlaşmanın tarafı ya da kanuni temsilcisine ulaşılamaması durumunda uzlaşma yoluna gidilemez ve uzlaşma prosedürü uygulanamaz. (Cmk m. 253/6)

Uzlaştırmamanın taraflarına, uzlaştırmacı tarafından, uzlaştırmaya ilişkin davetname tebligat yoluyla gönderilirken, resmi mercilere beyan edilmiş olup soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adres esas alınır. Eğer bu adrese tebligat yapılamaz ise bu durumda mernis adresine tebligatın yapılması gerekir. Tarafın merniste belirtilen adreste geçici kalması ya da tebligatı kabul etmemesi durumunda 7201 sayılı Tebligat kanununun 10. maddesi ve 21. maddesi esas alınarak davetiye kapıya yapıştırılıp komşuya haber verilerek aynı zamanda tebligat muhtara bırakılarak tebligat işlemi gerçekleştirilir. Bu durumda tebligat tarihi davetiyenin kapıya yapıştırıldığı tarih kabul edilir.

9) Uzlaştırma muhakeme engelidir.(5271 sayılı CMK'nın 174/1-c, CMK 253/19) Uzlaştırmaya tabi suçlarda uzlaştırma prosedürü uygulanmadan kamu davasının açılması, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hüküm kurulması, ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması mümkün değildir. 5271 sayılı CMK'nın 174/1-c hükmüne göre; “Ön ödemeye veya uzlaştırmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde ön ödeme veya uzlaştırma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir.” Görüldüğü üzere, uzlaştırma kapsamında olan bir suç ile ilgili bu usul uygulanmadan iddianame düzenlenmesi mümkün değildir.

10) Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanamaz. Karşılıklı suç işleme durumu söz konusu olduğunda taraflardan birinin işlediği suçun uzlaşma kapsamında olması, kendisine karşı işlenen suçun ise uzlaşma kapsamında olmaması ihtimalinde uzlaşma kapsamında kalan suç açısından uzlaşma prosedürü uygulanabilir. Ancak bu durumda uzlaşmanın olumlu sonuçlanma ihtimalinin son derece düşük olduğu da bir gerçektir²²⁴.

²²³ Yerdelen, s.49

²²⁴ Canpolat/Sabuncuoğlu, Aralık 2017 1.baskı s. 71

5271 sayılı CMK'nın 174/1-c, CMK 253/19 bütün olarak değerlendirildiğinde uzlaştırma işlemlerinin muhakeme engeli olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle uzlaştırma işlemleri gerçekleştirilmeden muhakemenin yürütülmesi mümkün değildir.

2.3. Uzlaştırmanın Şartları

Eski düzenlemeye göre uzlaştırma prosedürünün başlatılabilmesi için failin işlediği suç kabullenmesi, daha doğru bir ifadeyle suçunu itiraf etmesi şarttı. Şüpheli/Sanığın suçunu inkar etmesi durumunda uzlaştırma prosedürünün uygulanması mümkün değildi. 5560 sayılı yasa ile değişiklik yapılarak ikrar uzlaştırmanın şartı olmaktan çıkarılmıştır. Şüpheli/sanığın uzlaştırmacı tarafından kendisine yapılan uzlaştırma teklifini kabul ederse bu ikrar anlamına gelmeyeceği gibi uzlaştırmacının da böyle bir algıya sebebiyet verecek söz ve davranışlardan kaçınması gerekir.²²⁵ Şüpheli/Sanığın ikrarı üzerine uzlaştırma müzekkerelerine başlanması masumiyet karinesine de aykırılık teşkil eder. Bu aynı zamanda uzlaştırma teklifini kabul etmekten kaçınma sonucunu da doğurur.

Tarafların uzlaştırma teklifini kabul etmesi bir yana uzlaşmış olmaları durumunda dahil şüpheli/sanık suçunu ikrar etmiş olmaz. Şüpheli/Sanık yargılanma deneyimi yaşamaktan kaçınmak ya da üzerlerine atılı suçun gizli kalmasını istemekten dolayı ya da başkaca pek çok sebeplerle uzlaşmış olabilir, bu suçlu olduğu anlamına gelmez. Bu hususun uzlaştırmacı tarafından taraflara anlatılması gerekir. 5560 sayılı yasa ve 6763 sayılı yasada yapılan değişiklikler ile uzlaştırma kapsamına giren suç sayısı arttırılmış, ikrar şartı kaldırılmış, zararın tazmini yerine edim kavramı getirilmiştir. Ayrıca etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar da uzlaştırma kapsamına alınmıştır.

2.3.1. Taraflara İlişkin Şartlar

Mağdur/Suçtan Zarar Görenin Gerçek Kişi olması gerekir. Özel Hukuk Tüzel Kişisi olan mağdurlara ilişkinde uzlaşma prosedürü uygulanabilir. Ancak devlet ya da başkaca kamu tüzel kişisine karşı işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri uygulanamaz.

Şüpheli Uzlaştırmanın taraflar arasında gerçekleştirilebilmesi için tarafların şüpheli (sanık), mağdur (suçtan zarar gören)'in reşit olması ya da kısıtlı olmaması gerekir. Aksi durumda kanuni temsilcileri uzlaştırmanın tarafıdır. şüpheli/sanığın ölümü halinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı ya da kavuşturma evresinde düşme kararı verilir, ancak uzlaştırma sağlanarak edim belirlenip uzlaştırma raporu düzenlendikten sonra

²²⁵ Yerdelen, s.55.

şüpheli/sanığın ölmesi halinde yerine getirilmesi gereken bir edim söz konusudur. Bilindiği üzere uzlaştırma raporu ilam niteliğinde olduğundan ölenin mirasçıları tarafından ifası gerekir.

Uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden sonra mağdur veya suçtan zarar görenin ölmesi halinde ilam niteliğinde bir belge söz konusu olduğundan mirasçılarının bu belgeye dayanarak hak talep etmeleri mümkündür. Kovuşturma evresinde mağdur katılan sıfatını aldıktan sonra öldüyse uzlaştırma prosedürü katılanın kanuni temsilcileriyle yürütülebilir. Ancak katılan sıfatını almadan önce ölmüşse uzlaştırma işlemi yapılamaz.

Şüpheli ya da sanığın akli melekelerinde teşevvüş (karışıklık) bulunması durumunda TCK'nun 32/1 kapsamında ise cezai sorumluluğu bulunmadığından uzlaştırmadan bahsedilemez. Bunlar hakkında sadece güvenlik tedbiri uygulanabilir. Sadece ceza sorumluluğunun bulunmadığı güvenlik tedbirinin uygulanabildiği durumlarda uzlaşma dan bahsedilemez. Zira uzlaştırma cezai sorumluluğun alternatifi olmakla birlikte güvenlik tedbirlerinin alternatifi olarak düzenlenmemiştir²²⁶.

TCK'nun 32/2 maddesi kapsamında akıl zayıflığının bulunduğu durumlarda ise uzlaştırma prosedürünün uygulanmasında yasal engel bulunmamaktadır. Sadece suça sürüklenen çocuk veya suç mağduru çocuk söz konusu olduğunda uzlaştırma teklifi kanuni temsilcisine yapılır ve taraf olarak uzlaştırma prosedürüne dahil edilir.

Uzlaştırmada tarafların uzlaşma konusu menfaatleri eşit olmalıdır ve uzlaştırmada bireyler ya da özel hukuk tüzel kişileri kendi haklarından feragat etmektedirler. Bu bakımdan da uzlaştırmayla kamuya ait haklardan feragat edilmesi düşünülmeyecektir²²⁷.

Uzlaştırma raporundaki edim mirasçılarca gerçekleştirilebilecek para borcu gibi bir edimse, terekeye intikal edecektir. Bu nedenle, mirası kabul eden mirasçıların müteselsil sorumluluğu söz konusu olacaktır²²⁸.

2.3.2. Suça İlişkin Şartlar

2.3.2.1. Muhakeme Şartları

Yargılamanın yapılabilmesi için bulunması ya da bulunmaması gereken şartlara muhakeme şartları denir. Bulunması gereken şartlara olumlu şartlar, bulunmaması gerekenlere ise olumsuz muhakeme şartları ya da muhakeme engelleri denir. Olumlu

²²⁶ Yerdelen, s.58.

²²⁷ Yerdelen, s.48.

²²⁸ Yerdelen, s.49.

muhakeme şartlara şikayet, izin örnek gösterilebilir. Olumsuz muhakeme şartlarına ise; sanığın akıl hastası olması, zaman aşımı veya aynı konuda verilmiş hükmün bulunmaması örnek gösterilebilir²²⁹.

Soruşturma aşamasında muhakeme şartlarının ortadan kalkma ihtimali yoksa kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir. Şartın gerçekleşme veya engelin ortadan kalkma ihtimalinin bulunduğu durumlarda ise; şartın gerçekleşmesi beklenir. Bu durumda da şartın gerçekleşmeyeceği kesin olarak tespit edilirse yine kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir. (tck m.172/1-2.c)

2.3.2.1.1.Şikayet

TCK.'nu ve özel yasalarda düzenlenen bir kısım suçların soruşturulması/kovuşturulması şikayetin varlığı şartına bağlanmıştır²³⁰. Şikayetin varlığı yargılama şartı olarak düzenlendiğinden öncelikle şikayetin varlığının tespiti gerekir. Şikayetin süresi mağdur tarafından fiilin ve failin öğrenilmesinden itibaren 6 aydır. (tck m.73)

Şikayet şartına bağlanmış olup aynı zamanda uzlaştırmaya tabi olan suçlar bakımından uzlaştırma prosedürünün uygulanabilmesi için şikayet şartının öncelikle gerçekleşmiş olması gerekir. Uzlaştırma faaliyetleri sürecinde dahi şikayetten vazgeçilmesi söz konusu ise şikayet yokluğu sebebiyle uzlaşma uygulamasına derhal son verilir²³¹.

Şikayet hakkını kullanmış olan kişinin soruşturma aşamasında her zaman şikayetten vazgeçmesi mümkündür. Bu durumda muhakeme engeli söz konusu olacağı için uzlaştırma prosedürü uygulanamaz, başlatılmış ise durdurulur. Şikayetten vazgeçme kovuşturma aşamasında gerçekleşirse bu feragat anlamına gelir sanığın kabulüne bağlıdır, sanık şikayetten vazgeçmeyi kabul ederse yine muhakeme engeli söz konusu olacağı için uzlaştırma prosedürü uygulanamaz, soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir, kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilir²³².

Şikayet hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan mümeyyiz küçükler tarafından tek başlarına kullanabilecektir. Mümeyyiz olmayanlarda ise yasal temsilciler tarafından

²²⁹ Yerdelen, s.50.

²³⁰ Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı,, 2018, s.104.

²³¹ Özgenç, s. 243.

²³² Yerdelen, s. 50

kullanılmaktadır. Mağdur ya da suçtan zarar görenin vekili de şikayet hakkını kullanabilecektir²³³.

2.3.2.1.2.İzin

Soruşturma ya da kovuşturma yapılabilmesi için yasayla yetkili kılınmış makamın kamu yararının bulunup bulunmadığı hususunda uygun irade açıklaması ve izin vermesi gerekir. Bu aynı zamanda bir muhakeme şartıdır²³⁴. İzin şartı olmaksızın bazı suçlarda soruşturma (örneğin TCK'nun 301/4'te düzenlenen Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurum ve organlarını aşağılama suçu gibi), bazı suçlar da ise kovuşturma (TCK'nun 299 maddesinde düzenlenen Cumhurbaşkanına hakaret suçu) yapılamaz. Yine memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında görevlerinden dolayı işledikleri suçlara ilişkin soruşturma yapılması, kamu davasının açılabilmesi, yasalarda belirtilen istisnalar dışında kanunen belirlenen idari makamların izni gerekir. Bu izin şartının gerçekleşmediği durumlarda uzlaştırmaya tabi bir suç söz konusu olsa dahi uzlaştırma prosedürü uygulanamaz²³⁵.

2.3.2.1.3.Kusur Yeteneği

Yasalarımıza göre suç tarihi itibarıyla 12 yaşını doldurmamış çocukların kusur yeteneği yani cezai sorumluluğu yoktur. Bunlara ilişkin çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir, dolayısıyla yaş küçüklüğü muhakeme şartıdır. Aynı şekilde akıl hastalığı nedeniyle kusur yeteneğinin bulunmaması da muhakeme engelidir. Kusur yeteneğini tam olarak ortadan kaldırmayan, azaltan akıl hastalıklarında ise muhakeme engeli söz konusu olmadığından uzlaştırma prosedürü uygulanabilir²³⁶.

2.3.2.1.4.Dokunulmazlığın Bulunmaması

Dokunulmazlık mutlak olduğundan dokunulmazlığı olan kişinin muhakeme işlemi hiç yapılamaz ya da dokunulmazlık kaldırılmadan bazı muhakeme işlemleri gerçekleştirilebilir. Örneğin Cumhurbaşkanının görevi ile ilgili işlerden dolayı sorumluluğu yoktur. Dolayısıyla hakkında hiçbir muhakeme işlemi yapılamaz. Milletvekili, yabancı asker ve diplomatların dokunulmazlığı kaldırılmadan bazı muhakeme işlemlerinin yapılması mümkün değildir.

²³³ Nuhoglu, Ayşe, Uzlaştırma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Dergisi(Uzlaşma). Özel Sayı 1, 2010, s.89

²³⁴ Yenisey, s.586

²³⁵ Yerdelen, s.59.

²³⁶ Çetintürk,s.388

2.3.2.1.5. Suçun Zaman Aşımına Uğramamış Olması

Suçun işlenmesinden itibaren, yasayla belirlenmiş süre geçince, soruşturma ya da kovuşturma işlemi yapılamaz. Soruşturma aşamasında takipsizlik, kovuşturma aşamasında düşme kararı verilir. Zaman aşımı muhakeme engeli olduğu için zaman aşımına uğramış suçlara ilişkin uzlaştırma prosedürü uygulanamaz.

2.3.2.1.6. Askerlik Hizmetinin Yapılmış Olması

Er ve Erbaşlar ile yedek subayların askere gitmeden önce işledikleri yukarı sınırı 2 yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma işlemi askerliklerini bitirene kadar geri bırakılır. Bu muhakeme engeli olduğu için uzlaştırma prosedürü uygulanamaz²³⁷.

2.3.2.2. Suça İlişkin Yeterli Delilin Bulunması

İhbar veya başka yolla bir suçun işlendiğinin öğrenilmesi üzerine kamu davasını açmanın gerekip gerekmediği hususunda şüphelinin lehine ve aleyhine tüm delilleri toplatmakla görevli olan Cumhuriyet Savcısı şüphelinin suç teşkil eden bir hareketinin bulunup bulunmadığı hususunu tespit eder. (cmk m.160)

Ceza yargılamasının temel amacı maddi gerçeğe hukuka uygun yöntemlerle ulaşmaktır. Maddi gerçeğin hukuka uygun delillerle ortaya çıkarılması ceza muhakemesi usullerinin uygulanmasıyla mümkündür²³⁸. Cumhuriyet Savcısı kamu davasını açıp açmayacağı hususundaki takdiri toplanan delillere göre kullanır. Soruşturma işlemleri sonucunda elde edilen deliller değerlendirilmesinde şüpheli hakkında kamu davası açılması durumunda mahkum olma ihtimali beraat etme ihtimaline göre daha kuvvetliyse, bu kamu davasını açmak için yeterli delilin başka bir anlatımla yeterli şüphenin var olduğu anlamına gelir. Yeterli şüphenin bulunmadığı durumlarda şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir, uzlaştırma prosedürüne gidilemez. Kamu davasının açılması için yeterli şüphenin var olduğu durumlarda; suçun uzlaştırma kapsamında olup olmadığı öncelikle değerlendirilir. Uzlaştırma kapsamında olduğunun tespiti durumunda, uzlaştırma kurumu cezalandırmaya alternatif teşkil ettiğinde, kamu davası açılmadan önce uzlaştırma prosedürünün uygulanması zorunludur. Bu durumda Cumhuriyet Savcısı dosyayı uzlaştırma kararı yazarak uzlaştırma bürosuna gönderir.

²³⁷ Yerdelen, s 61

²³⁸ Kaymaz, s.103

Suç uzlaştırma kapsamında olmasına rağmen soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısının suçun vasfında yanılığa düşerek suçun uzlaştırma kapsamında olmadığı kanaatiyle iddianame düzenlemiş olması ihtimalinde mahkemece iddianamenin iadesine karar verilir. Mahkeme buna rağmen iddianamenin kabulüne kadar vermiş ise bu durumda kovuşturma aşamasında uzlaştırma prosedürünün uygulanması söz konusu olacaktır²³⁹.

Aynı mağdura yönelik uzlaştırmaya tabi bir suçun uzlaştırma kapsamında olmayan başka bir suçla birlikte işlenmesi durumunda uzlaştırma prosedürü uygulanamaz. Dolayısıyla soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısı uzlaştırma kapsamında olmayan suça ilişkin yeterli delilin bulunmadığı kanaatiyle ek takipsizlik kararı verilmiş ise; bu kararın taraflara tebliğ edilmesi ve kesinleşmesi sonrasında uzlaştırmaya tabi olan suç ile ilgili dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermesi gerekir. Örneğin şüphelinin, mağdurun otomobilinin camına taş atmak suretiyle kırması olayında aynı zamanda sopayla mağdura vurduğu iddia edilmiş ise uzlaştırma kapsamında olan suç ile uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçun birlikte işlenmesi söz konusu olacağından uzlaştırma prosedürü uygulanamaz. Ancak şüphelinin sopayla mağdura vurduğuna ilişkin yeterli delilin mevcut olmadığı durumlarda Cumhuriyet Savcısı ek takipsizlik kararı verebilir. Bu durumda ek takipsizlik kararının kesinleşmesi sonrasında otomobil camının kırılmasına ilişkin şüpheli ve mağdur uzlaştırma prosedürüne tabi tutulabilir.

Uzlaştırmaya tabi bir suçun uzlaştırmaya tabi olmayan bir suç ile birlikte işlenmiş olması ve uzlaştırmaya tabi olmayan suça ilişkin yeterli delilin bulunmadığı kanaatiyle ek takipsizlik kararının verilmesi durumunda ek takipsizlik kararının taraflara tebliğ edilip kesinleşmesi beklenmeden dosya uzlaştırma işlemleri için uzlaştırma bürosuna gönderilir ise, ek takipsizlik kararının mağdur/suçtan zarar görenin itiraz etmesi ve sulh Ceza Hakiminin bu itirazı kabul etmesi durumunda artık uzlaştırmaya tabi olan suça ilişkin de uzlaştırma prosedürü uygulanamaz. Bu durumda dosyanın soruşturma savcısına iade edilmesi gerekir.

2.3.2.3. Suçun Uzlaştırma Kapsamında Olması

Uzlaştırma prosedürünün uygulanabilmesi için öncelikle işlenen suçun uzlaştırma kapsamında olması gerekir. Uzlaştırma kapsamındaki suçlar CMK 253/1. maddede açıklanmıştır.

²³⁹ Yerdelen, s.62.

2.3.2.4. Uzlaştırma Kapsamındaki Suçlar

Uzlaştırma kurumunun sağladığı faydalar ile alternatif çözümlere duyulan ihtiyaç dolayısıyla 5560 sayılı yasa, 6763 sayılı ve 24/10/2019 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 7188 sayılı yasayla CMK 253.maddede yapılan değişiklik sonucunda uzlaştırma kapsamında olan suçlar arttırılmıştır.²⁴⁰

Uzlaşma kapsamındaki suçlar başta Türk Ceza Kanunu olmak üzere suç ve ceza içeren farklı kanunlarda düzenleme şansı bulmuştur.

Türk Ceza Kanunu’nda düzenlenen suçların madde numaraları gözetilerek sırasıyla şikâyete bağlı olup uzlaştırma kapsamında yer alan suçlar şunlardır:

“TCK m. 86/2; basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek kasten yaralama,

TCK m. 89; bilinçli taksir hali hariç taksirle yaralama,

TCK m. 106/1; malvarlığı itibariyle büyük bir zarara uğratılacağından veya sair kötülük yapacağından bahisle tehdit,

TCK m. 116/1-2; konut dokunulmazlığının ihlali,

TCK m. 117/1, 119/1-c bendi; cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla, iş ve çalışma hürriyetini ihlal,

TCK m. 123; bir kimseye ısrarla telefon edilmesi, gürültü yapılması ya da aynı maksatla hukuka aykırı başka bir davranışta bulunulması suretiyle huzur ve sükûnunu bozma,

TCK m. 125; hakaret (m. 125/3-a bendinde ve 125/5 fıkrasında yazılı şekilde işlenen halleri hariç),

TCK m. 130; kişinin hatırasına hakaret,

TCK m. 132; haberleşmenin gizliliğini ihlal,

TCK m. 133; kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması,

TCK m. 134; özel hayatın gizliliğini ihlal,

TCK m. 144; paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık,

²⁴⁰ Ekici Şahin/Meral Yemenici/Kürşat, 6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler ışığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, ERÜHFD . XIII 1, 2018, s.463,464

TCK m. 146; kullanma hırsızlığı,
TCK m. 151; mala zarar verme,
TCK m. 154/1; hakkı olmayan yere tecavüz,
TCK m. 155; güveni kötüye kullanma,
TCK m. 156; bedelsiz senedi kullanma,
TCK m. 159; dolandırıcılığın daha az cezayı gerektirir hali,
TCK m. 160; kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf,
TCK m. 165; Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi
TCK m. 209/1; açığa imzanın kötüye kullanılması,
TCK m. 233/1; aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali,
TCK m. 234/3; çocuğun kaçırılması ve alıkonulması,
TCK m. 239/1-2; ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi”

2.3.2.4.1. Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Özel Olarak Sayılan Suçlar

2.3.2.4.1.1. Kasten Yaralama (Üçüncü Fıkra Hariç, Madde 86; Madde 88)

Kasten yaralama suçunun TCK 86/1 de düzenlenen temel şeklinin ihlali yasa koyucu tarafından uzlaştırma kapsamında olacak şekilde düzenlenmiştir. TCK 86/2 kapsamında olan suçun basit tıbbi müdahale ile giderilebilir olması hali mağdurun şikayetine bağlıdır. Kural olarak şikayete tabi suçlar uzlaştırma kapsamındadır. Kanun koyucu kapsam dışı suçları belirterek TCK 86/2’yi de katalog suçlara arasına dahil etmiştir. Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmiş olması halinde (TCK 88’inci madde) suç uzlaştırma kapsamında sayılmıştır.

TCK 86/3’te kasten yaralamanın nitelikli halleri düzenlemiştir. TCK 86/3’te kasten yaralama suçunun; üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle veya silahla işlenmesi halleri nitelikli yaralama olarak düzenlenmiştir. Kanun koyucu bu halleri uzlaştırma kapsamı dışında tutmuştur. Kasten yaralamanın vücutta meydana getirdiği sonuçların daha ağır olması hali yani TCK’nın; 87’nci maddesinde yer alan neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları uzlaştırma kapsamına alınmamıştır.

2.3.2.4.1.2. Taksirle Yaralama (Madde 89)

Taksirle başkasının vücuduna acı verme veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olma şeklinde tanımlanan, taksirle yaralama suçunun soruşturulma ve kovuşturulması TCK 89/5 e göre şikayete bağlıdır. Suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikayet aranmaz. Şikayete bağlı suçlar kural olarak uzlaştırma kapsamında bulunmaktadır. CMK M.253'te sayılan katalog suçlardan olan taksirle yaralama şikayete tabi olmamış olsa bile kapsamda bulunan suç olduğu için uzlaşma hükümleri uygulanacaktır. Kanun koyucu suçun bilinçli taksirle işlenmesi haline değinmemiş ve zımnı iradesinden yaralamanın bilinçli taksirle işlenmiş olması da uzlaştırmaya tabidir.

2.3.2.4.1.3. Tehdit (Madde 106, Birinci Fıkra)

6763 sayılı Kanun değişikliği eklenen, uzlaştırma kurumuna tabi suçlardandır. TCK 106/1 de yer alan malvarlığına karşı veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehdit ,tehdit suçunun basit hali olup şikayete tabi olarak düzenlenmiştir. CMK M 253 e göre şikayete bağlı suçlar uzlaştırma kapsamındadır. Kanunda katalog suçlardan sayılmış olan tehdit suçun TCK'nın 106/1'inci maddesi hükmünde yer alan bir başkasına karşı o kişinin veya yakınının hayatına, vücut dokunulmazlığına ya da cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit uzlaştırma kapsamına alınmıştır.

2.3.2.4.1.4. Konut Dokunulmazlığının İhlali (Madde 116/1 ve 2. Fıkra)

Türk Ceza Kanunu madde 116'ya göre kişinin sahibi olduğu konuta, eklentilerine, mutut olmayan işyerleri ve eklentilerine rızasına aykırı olarak girmek suç olarak düzenlenmiştir. Kanuna göre suçun şikayete tabi olduğu düzenleme altına alınmıştır. Suç bu haliyle uzlaşma kapsamında bulunmaktadır ayrıca CMK'da özel olarak sayılmak suretiyle uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Katalog suçlarda suçun diğer işleniş şekilleri de nitelikli hali de kapsama alınmıştır.

Konut Dokunulmazlığını ihlal suçunun, konuttan hırsızlık söz konusu olduğunda, suçların birleşmesi (özel bir içtima) söz konusu olmadığından konut dokunulmazlığını ihlal suçunun şikayet şartına bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırma kapsamında olan suçlardan olması nedeniyle, konutta hırsızlık suçunun işlenmesi durumunda her iki suçtan da uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir²⁴¹. TCK'nun 142/2-h maddesinde düzenlenen bina dahilinden hırsızlık suçu söz konusu olduğunda bunun

²⁴¹ Canpolat/Sabuncuoğlu, s. 55

uzlaşma kapsamında olmayacağı açıkça düzenlenmiş olması karşısında hırsızlık suçunun nitelikli halinin uzlaşma kapsamında olmayacağı ancak hırsızlığın yapıldığı yerin konut olması halinde aynı zamanda konut dokunulmazlığının ihlali söz konusu olacağından ve niteliği itibarıyla özel bir içtimada söz konusu olmadığından bu durumda konut dokunulmazlığını ihlal suçunun uzlaşma kapsamında olduğu değerlendirilebilir. Yargı 2.CD., 18/10/2017,3853/10310 sayılı kararı da bu yöndedir²⁴².

Konut Dokunulmazlığının İhlali suçu açısından önem arzeden husus suçun hırsızlık suçuyla birlikte işlenmesi durumunda TCK 142/4 te şikayet aranmayacağı ve gerçek içtima hükümlerine göre cezalandırma yapılacağı hususudur. CMK 253/3 te ‘uzlaşma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanmaz. Yazarlarca bu durumda uzlaştırmının amacıyla bağlantılı olarak uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiği belirtilebilir.

Konutta hırsızlık suçu nitelikli hal olması nedeniyle 141/1 e nazaran uzlaşma kapsamında değildir. CMK ya göre konut dokunulmazlığının ihlali uzlaştırma kapsamındadır. Yazarlara göre iki suçun birlikte işlenmesi durumunda uzlaştırmının gayesi ve maddi ceza hukuku prensipleri açısından uzlaştırma kapsamında sayılması savunulmuştur²⁴³.

2.3.2.4.1.5. İş ve Çalışma Hürriyetinin ihlali:

Anayasamıza göre her gerçek kişinin dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyeti vardır ve özel teşebbüs kurması serbesttir. TCK’nun 117.maddesinde bu temel hürriyetin güvence altına alınmak istendiği anlaşılmaktadır. İş ve çalışma hürriyetinin cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla ihlal edilmesi durumunda suç tamamlanmış olur.

İş ve çalışma hürriyetini ihlal suçunun birinci fıkrasında düzenlenen basit halinin soruşturma ve kovuşturulması şikayete tabidir.

Çaresizliğini, kimsesizliğini ve bağıllığını sömürmek suretiyle kişileri ücretsiz ya da orantısız düşük ücretlerle çalıştırma insan onuruyla bağdaşmayacak şartlarda çalıştırma durumu da suç olarak düzenlenmiş olup bu maddede aynı zamanda iş ve çalışma hürriyeti yanı sıra insan onurunun da korunmak istendiği anlaşılmaktadır. Bu fıkra düzenlenmiş suçun soruşturulması ya da kovuşturulması şikayete bağlı değildir. Bu fıkra kişilerin sömürülmesi engellenmek istenmiştir. Maddenin 3. fıkrasında 2. fıkra düzenlenmiş kötü

²⁴² Yargı 2.CD., 18/10/2017,2017/3853, 2017/10310.

²⁴³ Canpolat/Sabuncuoğlu, s. 55.

koşullara düşürmek amacıyla bir kişiyi bir yerden bir yere nakletmek tedarik veya sevk etmenin de suç olduğu düzenlenmiştir.

Maddenin 4. Fıkrasında cebir veya tehdit kullanılarak işçi veya işverenin ücreti azaltıp çoğaltma veya iradesi dışındaki anlaşmalara zorlanması bir işin durması veya sona ermesine sebebiyet verme suç olarak düzenlenmiştir.

Cmk 253. maddede yapılan değişiklikle iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (tck 117. maddenin 1. fıkrasıve 119. maddenin 1. fıkrasının C bendi) suçu uzlaşma kapsamına alınmıştır. Diğer fıkralar uzlaşma kapsamında değildir.

2.3.2.4.1.6.Hırsızlık(TCK 141)

6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile uzlaştırma kapsamında bulunmayan hırsızlık suçu katalog suçlar arasında sayılarak uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Hırsızlık suçunun basit hali TCK 141 uzlaştırma kapsamında iken TCK 142 ve devamı maddelerindeki daha fazla cezayı gerektirir nitelikli halleri kapsam dışında bırakılmıştır.TCK 142/4 e göre hırsızlık suçunun işlenmesi maksadıyla konut dokunulmazlığının ihlali veya mala zarar verme suçunun işlenmesi halinde bu suçlardan dolayı şikayet aranmaz.

Hırsızlık suçunun konut dokunulmazlığının ihlali ile birlikte işlenmesi durumunda suçlardan biri uzlaştırma kapsamında kalırken diğeri uzlaştırma dışında kalmaktadır. CMK M 253/3 e göre bu durumda uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır.

2.3.2.4.1.7. Mala Zarar Verme (TCK 151/1)

Başkasının taşınır veya taşınmaz malının kısmen veya tamamen tahrip edilmesi yok edilmesi yıkılması ya da benzer sebeplerle kullanılmaz hale getirilmesi, kirletilmesi durumunda mala zarar verme suçu söz konusu olur. Ayrıca haklı bir neden yokken sahipli bir hayvanın öldürülmesi, değerinin azaltılması da mala zarar verme suçu olarak düzenlenmiştir. TCK'nun 151. maddesinde düzenlenen mala zarar verme suçu şikayete tabi olup aynı zamanda uzlaşma kapsamındadır.

Hırsızlık ve mala zarar verme suçlarının birlikte işlendiği durumlarda mala zarar verme suçunun şikayete tabi olmayacağı, dolayısıyla uzlaşma kapsamında da olmadığına ilişkin düzenleme söz konusudur. Niteliği itibariyle özel bir içtima söz konusu olmadığına göre bu düzenlemenin karışıklığa sebebiyet verdiği kanaatindeyiz. Zira hırsızlık suçundan verilecek ceza miktarına herhangi bir etkisi olmadığı gibi özel bir içtima da söz konusu

değildir. Bu haliyle mala zarar verme suçu bağımsızlığını korumakta olup mala zarar vermenin nitelikli hali söz konusu değilse uzlaştırma kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

2.3.2.4.1.8. Güveni Kötüye Kullanma (TCK 155)

5327 sayılı TCK'nun 155. maddesinde düzenlenen güveni kötüye kullanma suçunda korunan hukuki değer kişilerin mülkiyet hakkıdır. Suçun oluşabilmesi için eşya üzerinde mülkiyet hakkı olan kişiyle lehine zilyetlik bulunan kişi arasında sözleşme ilişkisinin bulunması ve bu sözleşmeyle bağdaşmayan kasıtlı tasarrufun bulunması gerekir. Bu suçun konusunu taşınır veya taşınmaz mal oluşturabilir. Fail lehine tesis edilmiş olan zilyetliğin hukuken geçerli bir sözleşme ilişkisine dayanması, bu hukuki ilişkinin gerektirdiği tasarrufların dışına taşarak zilyetlik amacının dışında tasarruflarda bulunması gerekir. Maddenin 2. Fıkrasında nitelikli hal düzenlenmiş olup söz konusu suçun meslek ve sanat, ticaret veya hizmet ilişkisinin ya da hangi nedenden olmuş olursa başkasının mallarını idare etme yetkisinin gereği olarak tevdi ve teslim edilmiş eşya hakkında işlenmesi durumunda daha ağır cezaya hükmedileceği belirtilmiştir. CMK 253. maddede yapılan değişiklik uyarınca 155. maddenin her iki fıkrası da uzlaşma kapsamına alınmıştır.

2.3.2.4.1.9. Dolandırıcılık(TCK 157/1)

TCK'nın 157'nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan dolandırıcılık suçunun basit hali Uzlaştırma kapsamında değilken, 6763 sayılı Kanun değişikliği ile CMK'nın 253/1-b bendine eklenerek uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Dolandırıcılık suçunun TCK 158'inci madde de yer alan nitelikli hallerinin uzlaştırma kapsamı dışında bırakıldığı anlaşılmaktadır.

2.3.2.4.1.10. Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK 165)

TCK'nun 165. Maddede düzenlenen suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçu ile suç işlemek suretiyle veya suç işlemekten dolayı elde edilen menfaatlerin piyasada tedavüle konulması ve suç işlemenin menfaat temini açısından cazip bir yol olarak görülmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Bu suçun konusunu ekonomik değeri olan herşey oluşturabilir. Bu ekonomik değer daha önce işlenmiş bir suçtan elde edilmiş olması şarttır. Ancak suçun mal varlığına karşı işlenmiş bir suç olması şartı yoktur. Ayrıca daha önce işlenmiş suçtan dolayı failin kusurlu sayılmış olması ve cezalandırılmış olması da şart değildir. Hatta söz konusu suçun cezalandırılabilir olması da gerekmez ayrıca

zaman aşımına da uğramış olabilir²⁴⁴. Şikayete tabi olup şikayetçi olunmaması ya da şikayetten vazgeçilmiş olunması da sonuca etkili değildir. Hatta önceden işlenen suç yabancı bir ÷lde dahi işlenmiş olabilir. Bu suç satın alma, kabul etme ve diğery birçok seçimlik hareketle işlenebilir. Satan, devreden, satın alan veya kabul eden kişi bu suçuy işlemiş kabul edilir. CMK 253. maddede yapılan değışiklik uyarınca 165. maddesi uzlaşma kapsamına alınmıştır.

2.3.2.4.1.11. Çocuğın Kaçırılması ve Alıkonulması (Madde 234)

TCK Madde 234'te düzenlenen çocuğın kaçırılması ve alıkonulması uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında yer alan kanuni temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuğuy rızasıyla da olsa yetkili makamları durumdan haberdar etmeyerek yanında tutan kişinin şikayet halinde cezalandıracağı düzenlenmiştir. Üçüncü fıkra şikayete tabi olmakla katalog suçlarda TCK 234 maddenin tüm hali uzlaştırma kapsamındadır.

2.3.2.4.1.12. Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması (Dördüncü Fıkra Hariç, Madde 239) Suçları

TCK nın 239'uncu maddesinde düzenlenen sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereğiy vakıf olduğı ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilere veren veya ifşa eden kişinin şikâyet üzerine cezalandırılabilereğiy bu suçta da uzlaştırma yoluna gidilmektedir.

TCK'nın 239'uncu maddesinin dördüncü fıkrasında madde kapsamında yer alan suçun bilgi ve belgeleri cebir veya tehdit kullanarak bir kimseyi açıklamaya mecbur kılma suçuy uzlaştırma kapsamına alınmamıştır.

2.3.2.4.2. Özel Kanunlarda Düzenlenen Suçlar

5560 sayılı yasa öncesi uzlaştırmanın ilk halinde özel kanunlarda yer alan şikayete bağı suçlarda uzlaştırma hükümlerinin uygulaması TCK'nın 5'inci maddesinde bulunan "Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır" hükmüne göre özel kanunlarda TCK Madde 5 atfı yoluyla uygulanmaktaydı. Yapılan kanun değışikliğı ile CMK 253/1 de soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağı suçların uzlaştırma kapsamında olacağı düzenlenmiştir.

²⁴⁴ Özgenç, s.879.

CMK 253'ye göre şikayete bağlı suçlar hariç olmak üzere özel kanunlarda yer alan suçlar hakkında uzlaştırma hükümlerinin uygulanması için bunun açıkça belirtilmesi aranmıştır.

2.3.2.4.2.1. 2004 Sayılı İcra İflas Kanunu

2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'da yer alan: “Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksilten borçluların cezası” başlıklı 331'inci maddesi, aczine kendi fiiliyle sebebiyet veren veya vaziyetinin fenalığını bilerek ağırlaştıran borçlunun cezası başlıklı 332'nci maddesi, ticari işletmede yöneticinin sorumluluğu başlıklı 333/a/1 ve 333/a/2'nci maddesi, konkordatoda veya sermaye şirketleri ile kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasında yetkili kimseleri hataya düşüren yada konkordato veya uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma koşullarına uymayan borçlunun cezası başlıklı 334'üncü maddesi, ticareti terk edenlerin cezası başlıklı 337/a/1'inci maddesi, hakikata muhalif beyanda bulunanların cezası başlıklı 338/1'inci maddesi, sermaye şirketlerinin iflasını istemek mecburiyetinde olanların cezası başlıklı 345/a maddesi” kapsamındaki suçlar uzlaştırma kapsamındadır.

2.3.2.4.2.2. 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun “Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz” başlıklı 71'inci ve “Koruyucu programları etkisiz kılmaya yönelik hazırlık hareketleri” başlıklı 72'nci maddelerinde sayılı suçlarda uzlaştırma yoluna başvurulabilecektir.

2.3.2.4.2.3. 941 Sayılı Çek Kanunu

941 Sayılı Çek Kanunu'nun “Diğer ceza hükümleri” başlıklı 7'nci maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında yer alan suçlar bakımından uzlaştırma prosedürünün uygulanması mümkündür.

2.3.2.4.2.4. 6769 Sayılı Sinaî Mülkiyet Kanunu

941 Sayılı Sinaî Mülkiyet Kanunu'nun “Marka hakkına tecavüze ilişkin cezai hükümler” başlıklı 30'uncu maddesinde yer alan suçlar uzlaştırma hükümlerine tabidir.

2.3.2.4.2.5. 6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehini Kanunu

6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehini Kanunun “Müeyyideler” başlıklı 16/1 maddesi uzlaştırma kapsamındadır.

2.3.2.4.2.6. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunun “Cezayı gerektiren fiiller” başlıklı 62’nci maddesinde yer alan suçlar bakımından uzlaştırma yoluna başvuru mümkündür.

2.3.2.4.2.7. Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin 5042 Sayılı Kanun

5042 Sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun’un “İhlal sayılan haller ve yaptırımlar” başlıklı 66/1-a ve 66/1-b maddeleri uzlaştırma kapsamında yer almaktadır.

2.3.2.4.2.8. 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşıltilması Hakkında Kanun

3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşıltilması Hakkında Kanun’un “Zeytinliklere her çeşit hayvan sokulması, yerleşim sahaları hariç, zeytin sahalarına en az bir kilometre yakınlıkta koyun ve keçi ağılı yapılması” başlıklı 14/3’üncü maddesi uzlaştırma kapsamındadır.

2.3.2.4.2.9. 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu’nun “Ticari defterler ve sır saklama hükümleri ve ceza” başlıklı 25’inci maddesi uzlaştırma kapsamındadır.

2.3.2.4.3. Suça Sürüklenen Çocuklar Bakımından Uzlaştırmaya Tabi Suçlar

CMK 251/1-c de mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar için uzlaştırma yolunun mümkün olacağını hüküm altına almıştır. Suça Sürüklenen çocuklar bakımından yasada ön görülen suç tipi için belirtilen ceza miktarının üst sınırının 3 yılı geçemeyeceğine ilişkin düzenleme cezayı nispi olarak arttıran nitelikli haller açısından da geçerlidir. Örneğin kasten yaralama suçunun basit halinin cezası 3 yıla kadar hapis cezası olduğu için SSÇ’ler açısından uzlaşma kapsamında olmakla, birlikte yaralamanın niteliğine ve sonucuna veya kemik kırığı-çıkığı meydana geldiyse bunun hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre verilecek cezanın misliyle arttırılacağına ilişkin TCK’nun 87. Maddedeki haller söz konusu olduğunda uzlaşma mümkün değildir. Yargıtay 3. Ceza dairesinin 05/04/2017, 2743/4022

ve 08/05/2017, 2362/5925 sayılı kararlarında da sonuç cezanın değil kanunda ön görülmüş olan soyut ceza miktarının esas alınması gerektiği belirtilmiştir²⁴⁵.

Bu madde de yer alan unsurları açıklamak gerekirse suça sürüklenen çocuk TCK 6. maddesinde 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmıştır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun madde 3/1-a'ya göre suça sürüklenen çocuk kanunda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış çocuk olarak tanımlanmıştır.

TCK'nın 31.maddesinde yaş küçüklüğü olanların cezai ehliyetleri ve cezaları belirlenmiştir. Buna göre 12 yaşını bitirmeyen çocuklar ile 15 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsiz çocukların ceza ehliyetleri yoktur. Aynı şekilde fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olanlar ile 15 yaşını doldurmuş olup 18 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza ehliyeti yoktur. Uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesinin ilk şartı suçun faili hakkında ceza soruşturması yapılabilmesidir. Bu nedenle bu çocuklar hakkında uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır²⁴⁶.

Suçta sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırmaya gidilebilmesi için 253/1-c bendinde ayrıca iki şart daha bulunmaktadır: Bunlardan birincisi; mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olmasıdır. Tüzel kişiliğin kamu tüzel kişiliği olması durumunda SSC hakkında uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır.

İkinci şart ise suçun üst sınırının üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektirmesidir. Hapis cezasının üst sınırı üç yıl olarak belirlenmişken adli para cezasını gerektiren suçlara ilişkin bir sınır belirtilmemiştir. Bu nedenle suça sürüklenen çocukların işledikleri suçlar adli para cezasını gerektiriyorsa adli para cezasının miktarına bakılmaksızın uzlaştırma yoluna gidilecektir.

Üst sınır belirlenirken kanundaki suçun nitelikli halleri göz önünde bulundurulmalıdır. Nitelikli hal olarak suçun işlenmiş olması durumunda Ceza üç yılın üzerinde oluyorsa uzlaştırma hükümleri uygulanamaz.

²⁴⁵ Yarg 3. CD.05/04/2017, 2743/4022 ve 08/05/2017, 2362/5925.

²⁴⁶ İpek, A.İ.,Ankara 2014 s.134.

Ceza belirlenmesinde TCK madde 31 nedeniyle uygulanacak indirim göz önünde bulundurulmaz, dikkate alınmaz. Bazı suçlar; hem adli para cezası hem hapis cezasıyla cezalandırılmakta bu durumda hapis cezasının üst sınıra bakarak üst sınır üç yıldan az ise uzlaştırma hükümleri uygulanabilir.

Suçta sürüklenen çocuklar açısından TCK'da düzenlenen ve üst sınırı üç yılı geçmeyen suçlar şunlardır:

*“*Kasten yaralama;m.86/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası, m.86/2, 86/3 TCK 86/2 maddesine göre belirlenen cezanın yarı oranında artırılması.*

** İnsan üzerinde deney m.90/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası.*

** Organ ve doku ticareti m.91/2 Bir yıla kadar hapis cezası, m.91/6 Bir yıla kadar hapis cezası*

** Terk m.97/1, Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası.*

**Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi m.98/1, Bir yıla kadar hapis veya adli para cezası, m.98/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası.*

** Kısırlaştırma m.101/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası.*

** Şantaj m.107/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası, m.107/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası.*

**Cebir m.108/1(TCK m.86/2, 86/3 ile birleşmesi halinde) Kasten yaralama suçundan verilecek cezanın üçte birinden yarısına kadar artırılması*

** Siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi m.114/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası*

** İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi m.115/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası, m.115/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası, m.115/3, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası*

** İş ve çalışma hürriyetinin ihlali m.117/2, Altı aydan üç yıla kadar hapis veya yüz günden az olmamak üzere adli para cezası, m.117/3, Altı aydan üç yıla kadar hapis veya yüz günden az olmamak üzere adli para cezası, m.117/4, Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası.*

**Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi m.118/1, Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası, m.118/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası.*

- * Nefret ve ayrımcılık m.122/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası.*
- *Haberleşmenin engellenmesi m.124/1, Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası.*
- * Hakaret m.125/3, Alt sınırı bir yıl hapis cezası.*
- * Kişisel verilerin kaydedilmesi m.135/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası*
- * Verileri yok etmeme m.138/1, Bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası.*
- * Paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde veya bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık m.144/1-a, 1-b, 143, TCK 144. maddeye göre verilecek cezanın yarı oranında artırılması.*
- * Taksirli iflas m.162/1, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası.*
- * Karşılıksız yararlanma m.163/1, iki aydan altı aya kadar hapis veya adli para cezası, m.163/2, Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası, m.163/3, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası.*
- *Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi m.165/1, Altı aydan üç yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası.*
- * Bilgi vermeme m.166/1, Altı aya kadar hapis veya adli para cezası, m.166/2, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası.*
- * Kötü muamele m.232/1, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası, m.232/2, Bir yıla kadar hapis cezası.*
- * Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali m.233/2, Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası, m.233/3, Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası.*
- * Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması m.234/1, Üç aydan bir yıla kadar hapis ceza 234/2 TCK 234/1. maddeye göre belirlenen cezanın bir katı oranında artırılması.*
- * Bilişim sistemine girme (m.243/1, Bir yıla kadar hapis veya adli para cezası, m.243/3, Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası, m.243/4, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası.*
- *Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (m.244/2, Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası.*
- * Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf m.261/1, Fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadağı takdirde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası.*

**Görevi yaptırmamak için direnme m.265/1, Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası.*

** Genital muayene m.287/1, Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası.*

** Hak kullanımı ve beslenmeyi engelleme m.298/1, Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası.”*

2.3.2.5. Uzlaştırma Kapsamında Olmayan Suçlar

Cinsel Dokunulmazlığa karşı suçlar uzlaştırma kapsamı dışında olduğundan TCK’nun 102/1,2, suçun eşe karşı işlenmesi halinde 103/1, failin çocuk olması ve fiilin sarkıntılık düzeyinde kalması halinde 104/1 ve 105. maddesinde düzenlenen suçlar şikayete tabi olmalarına karşın yasa koyucu tarafından uzlaştırma kapsamının dışında tutulmuştur. Ayrıca TCK’nun 340/2 ve 341. maddelerinde düzenlenen şikayet hakkı yabancı devletlere tanındığında kamu tüzel kişisine işlenmiş suç vasfı söz konusu olup uzlaştırma prosedürüne tabi tutulamaz.

Özel ceza yasalarında resen takip edilecek suç olarak düzenlenen suçlar bakımından uzlaştırma prosedürünün uygulanabilmesi için yasada açıkça uzlaştırma kapsamında olduğunun belirtilmesi gerekir. Hâlbuki özel ceza yasalarında şikâyet tabi bir suç söz konusu ise suçun uzlaştırma kapsamında olmadığına ilişkin açık bir düzenleme bulunmadığı sürece uzlaştırma kapsamında olduğu kabul edilir. Örneğin çek yasasının 5/10. maddesinde ‘‘ 1. fıkra da tanımlanan suç nedeniyle ön ödeme, uzlaştırma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler uygulanmaz’’ şeklinde açık bir hüküm yer almaktadır²⁴⁷.

Ayrıca bilindiği üzere aynı kişiye karşı uzlaştırma kapsamına girmeyen bir suç ile birlikte işlenmiş uzlaştırma kapsamındaki suçlar da uzlaştırma kapsamının dışında kalır²⁴⁸.

2.3.2.6. Uzlaştırma Kapsamındaki Bir Suçun Kapsamda Olmayan Bir Suç ile Birlikte İşlenmesi

Birden çok suçun bulunduğu durumlarda uzlaştırma prosedürünün uygulanabilmesi için yer ve zaman birlikteliği bakımından ya da aynı amaç kapsamında işlenmişler ise aynı mağdura karşı işlemiş olmaları şartıyla mutlaka tamamının uzlaştırma kapsamında olması gerekir. Bu durumda her bir suç bakımından uzlaştırma hükümleri ayrı ayrı uygulanır. Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte aynı

²⁴⁷ Yerdelen, s 66

²⁴⁸ Canpolat/Sabuncuoğlu, s.71.

mağdura karşı işlenmiş olması halinde ise uzlaştırma hükümleri uygulanmaz. (Cmk 253/3 md) gerek soruşturma gerekse kovuşturma aşamasında uzlaştırma kapsamına girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş uzlaştırma kapsamındaki suçların da uzlaştırma kapsamının dışında kalacağı Cmk 253/3 maddesinde açıkça düzenlenmiştir²⁴⁹.

²⁴⁹ İpek/ Parlak, Ali İhsan/Engin, ceza muhakemesinde uzlaşma, 2. Baskı Ankara 2011, s.72

BÖLÜM 3

UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ, EĞİTİMİ VE UYMASI GEREKEN ETİK KURALLAR

3.1. Uzlaştırmacının Niteliği ve Eğitimi

Her Cumhuriyet Başsavcılığı Bünyesinde Uzlaştırma Bürosu mevcut olup bu bürolarda yeteri kadar Cumhuriyet Savcısı ile personel görev yapmaktadır. Uzlaştırma Bürosu tarafından, uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet Savcısının onayıyla Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listesinden bir uzlaştırmacı görevlendirilir.

Bilindiği üzere soruşturma aşamasında toplanan deliller itibariyle işlenen suçun uzlaştırma kapsamında olduğu ve bu suça ilişkin kamu davasını açmak için yeterli şüphenin var olduğunun dosyayı yürüten Cumhuriyet Savcısı tarafından değerlendirilmesi durumunda dosyaya ilişkin uzlaştırma kararının verilerek uzlaştırma bürosuna gönderilir. (cmk m.253/24)

Ceza Yargılamasında uzlaştırmacının nitelikleri, eğitimi, geçmesi gereken sınavlar, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitimini gerçekleştirecek kurum ve kuruluşların nitelikleriyle uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ile eğitim kurumlarının listelerinin Adalet Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceğine dair CMK 253/25 Maddesinde düzenleme mevcuttur. Bu düzenlemede ayrıca uzlaştırmacı olabilmek için avukat veya hukuk öğrenimi görmüş lisans mezunu kişi olmak zorunludur. Bunun dışında belli bir mesleki tecrübe aranmamıştır.

Ceza Yargılamasında Uzlaştırma yönetmeliğinin 50/2.maddesinde uzlaştırmacı eğitimi düzenlenmiş olup, bu düzenlemeye göre uzlaştırmacının sahip olması gereken asgari nitelikler, bilgi düzeyi ve kişisel yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Uzlaştırmacının görevlendirildiği soruşturma dosyası açısından gerekli hukuki bilgiye sahip olması, uzlaştırmacının hukuki niteliği ve sonuçları, suçun uzlaştırma kapsamında olup olmadığına ilişkin bilgi yanı sıra uzlaştırma prosedürü ile bağlantılı iletişim teknikleri, iletişim esasları, soru ve müzakere teknikleri hususunda da donanımlı olması gerekir. Ayrıca uzlaştırmacının uzlaştırma raporu, uyuşmazlık analizi ve etik kurallar konusunda da donanımlı olması beklenir. Bu amaçla CMUY m.50/4 uyarınca uzlaştırmacı olacak kişilere 36 saat teorik ve 12 saat uygulamalı olmak üzere en az 48 ders saati eğitim

verilir. Günlük eğitim 8 saatten fazla olamaz ve eğitim grupları en fazla 30 kişiden oluşur²⁵⁰.

Uygulamalı eğitimde uzlaştırmacı adaylarının bireysel ve gruplar halinde iletişim ve müzakere tekniklerini kullanma yetilerinin gelişimini sağlayacak örnek uyuşmazlık çözüm çalışması yapılır. Uzlaştırmacı eğitimi alan kişide aynı zamanda örnek bir uyuşmazlık senaryosuyla uzlaştırma müzakerelerini gerçekleştirmesi uzlaştırma yöntemlerini kullanarak uzlaştırma prosedürünü bütünüyle uygulayıp dosyayı sonuçlandırması istenir. Ayrıca Uzlaştırmacı eğitim izni verilmiş olan kuruluşların da teorik ve uygulamalı toplam 8 ders saatinden az olmamak üzere 2 yılda bir olmak üzere yenileme eğitimi alma zorunludur²⁵¹.

Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin eğitimi üniversitelerin hukuk fakülteleri, Türkiye barolar birliği veya Türkiye Adalet Akademisi tarafından verilir. (CMUY m51/1)

Uzlaştırmacı eğitimini tamamlayanlara uzlaştırmacı siciline kayıt olabilmeleri için eğitim bitiminde yapılan yazılı sınavda da başarılı olmaları zorunludur.

Uzlaştırmacı olma hakkını kazanan kişiler alternatif çözümler daire başkanlığınca sicile kayıt edilerek kendisine sicil numarası verilir. Daire Başkanlığınca sicildeki kayıt sırası uzlaştırmacının görev yapmak istediği Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının yargı çevresi ve ihtiyaç duyulan uzlaştırmacı sayısı esas alınarak listeler oluşturulur ve bu listeler Uypa bilişim sistemine eklenir. Uzlaştırma Büroları tarafından uzlaştırma Bürosuna bakan Cumhuriyet Savcısı'nın onayını almak şartıyla görevlendireceği uzlaştırmacıyı bu listeden seçmek zorundadır.

3.2. Uzlaştırmacının Uyması Gereken Etik Kurallar

Uzlaştırmacıların uzlaştırma sürecini başarıyla yürütmeleri ve istenen sonuca ulaşabilmeleri için belirli etik kurallara riayet etmeleri gerekir. Bunların başında uzlaştırmacının tarafların uzlaştırma müzakerelerine gönüllü katılımlarını sağlaması, bunun içinde aydınlanmış iradelerine dayalı rızalarını alması gerekir. Taraflar arasında ayırım yapmaması süreç içinde kırılgan (çocuklar, kadınlar, yoksullar vb..) dezavantajlı taraflı koruyucu önlemler alması gerekir. Tarafların medeni hakları, onuruna saygı göstermesi ve kişi güvenliklerini koruması beklenir.

²⁵⁰ Özbek, s.79.

²⁵¹ Demir, Şamil ,Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı 1.Baskı Ocak 2018 s.249.

Zarar görenin duygularını ve ihtiyaçlarını küçümsememeli, ciddiye almalıdır. Toplumdaki dayanışma, kültürel farklılıklara saygılı olmalı, toplumdaki dayanışma, toplum ahlakı ve hukuk kurallarına saygı duyulması hususlarında özendirici olmalıdır²⁵².

Uzlaştırma kurumunun temel amacının taraflar arasındaki nizayı sonlandırarak toplum içerisine (negatif duygulardan arınmış olarak) dahil olmalarını sağlamak olduğu bilinerek davanın çözülmesindeki temel amacın zararın giderilmesi ve failin sebebiyet verdiği olumsuz sonuçları ortadan kaldırma iradesinin gelişmesine katkı sunması gerektiğini unutmamalıdır. Failin onarıcı yükümlülüklerinin ifası mümkün ve orantılı olmasına özen gösterilmeli, yapılan görüşmelerin (kamu düzenine ilişkin istisnalar dışında) gizli tutulmasına özen gösterilmelidir²⁵³.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 6. Maddesi, Avrupa Komisyonunun desteğiyle hazırlanan ve 2 Temmuz 2004 tarihinde Brükselde gerçekleştirilen konferansla uygulamaya konulan Avrupa Etik Kurulları bütün olarak göz önünde bulundurulduğunda uzlaştırmacının uyması gereken etik kurallar aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

3.2.1. Bağımsızlık

Uzlaştırmacının kendisini görevlendiren makamlardan ve uzlaştırma tarafı olan kişilerden bağımsız olarak uzlaştırma işlemlerini yürütmesi gerekir. Uzlaştırma süresince görevini yasaların gerektirdiği sınırdan kalmak ve dürüstlük kurallarına riayet etmek, tarafsız olmak şartıyla bağımsız hareket etmesi aynı zamanda bir yükümlülüktür. Uzlaştırmacının sadece taraflardan ve görevlendiren makamlardan değil aynı zamanda yakın veya uzak çevrede hatta kendi eğilimleri ve psikolojik durumundan da bağımsız hareket etmesi gerekir. Ancak müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemler hususunda uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet Savcısıyla görüşebilir, Cumhuriyet Savcısı da uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat vermesi mümkündür. Bu talimatların uzlaştırmacının bağımsızlığına zarar verecek emir şeklinde olmaması gerekir. Ancak uzlaştırmacının bağımsızlığı mevzuat ve etik ilkelere uygun hareket etmesinin önüne geçemez²⁵⁴.

²⁵² Tayfun, Recep Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı 1.Baskı Ocak 2018 s.241.

²⁵³ Özbek, s.83.

²⁵⁴ Özbek, s.85.

3.2.2. Tarafsızlık

Uzlaştırmacı uzlaştırma prosedürünü uyguladığı sürece görevini bağımsızlık yanı sıra tarafsızlık içerisinde de yürütmek durumundadır. Tarafsız davranmak ve aynı zamanda tarafsız görünmeye de gayret etmelidir. Uzlaştırma müzakereleri sürecinde taraflar uzlaştırmacıyı kendi yanlarına çekmeye çalışabilir, buna da fırsat vermemelidir. Tarafsızlık uzlaştırmacının taraflarına ilişkin objektif davranmayı, bunlardan birini kayırmamayı, şahsi değer yargılarından sıyrılmayı, kişisel herhangi bir menfaatten kaçınmayı, dürüst davranmayı ön yargılardan uzak durmayı, eşit muamele yapmayı gerektirir. Bunun için uzlaştırma prosedürünün tarafsız bir mekânda her iki tarafında kendisini huzurlu ve güvende hissedeceği bir ortamda gerçekleşmesi gerekir²⁵⁵.

Uzlaştırmacıyla taraflardan biri arasında evlilik, suçtan zarar görme, kan veya kayın hısımlığı, alt ve üst soy gibi bir ilişki söz konusuysa uzlaştırma görevinden çekilmek zorundadır. Yine tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer bir sebep söz konusuysa bunu belirtmek suretiyle görevinden çekilmelidir.²⁵⁶ Tarafların uzlaştırmacının tarafsızlığı konusunda herhangi bir tereddütlerinin bulunmaması gerekir. Uzlaştırmacının müzakerelere başlamadan önce taraflara uzlaştırmacının temel ilkeleri anlatılır, aydınlanmış irade oluşturması yani sıra kendisinin tarafsızlığını, bağımsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırma sürecinde uzlaştırmacı ile tarafların iletişimleri, işlevleri ve gizlilik yükümlülüğünü açıkça anlatıp güvenlerini sağlaması gerekir. Tarafsızlık ilkesinin bir diğer gereği de yönlendirici değil süreci kolaylaştırıcı rol üstlenmesi gerekir. Kendisi çözüm yolu önerip taraflara bu önerisinin kabulü konusunda baskı yapmamalı tam tersine tarafların çözüm önerisi getirebilmeleri için uygun ortamı yaratmalıdır. Örneğin failin hapis cezası alması gerektiğini düşünerek uygun müzakere ortamı sağlama konusunda özenli davranmayan uzlaştırmacı tarafsızlık ilkesini ihlal etmiş olur²⁵⁷.

Uzlaştırmacının uzlaştırma sürecinde taraflarla yapmış olduğu görüşmelerden edindiği kanaatin etkisinde kalarak taraflar hakkında peşin hüküm vermemesi, uzlaştırmacının tarafı haline gelmemesi gerekir. Ancak tarafların taleplerini ve hislerini doğru anlayabilmek için onlarla empati kurmalıdır. Asıl görevinin tarafları bilgilendirip taraflar arasında sağlıklı bir iletişimin oluşmasına katkı sunma olduğunu unutmamalıdır.

²⁵⁵ Canpolat/Sabuncuoğlu, s.81.

²⁵⁶ Çetintürk, s.134.

²⁵⁷ Canpolat/Sabuncuoğlu, s.86.

CMK mad. 253/10'da '' bu kanunda belirlenen hakimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebeplerin, uzlaştırmacı görevlendirilmesiyle ilgili olarak göz önünde bulundurulur.'' düzenlemesiyle hakimin reddi sebeplerinin uzlaştırmacı için de geçerli olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda CMUY m67/2 ve 68/4'de uzlaştırmacının yönetmelikte belirlenen temel ve etik ilkelere uygun hareket etmelerinin denetleneceği, suç işlediği tespit edilen uzlaştırmacı veya eğitim kuruluşları hakkında da 49 ve 54. maddeler uyarınca işlem yapılacağı düzenlenmiştir.

Tarafsızlık konusunda şüphe oluşturabilecek ortamlardan uzakta taraf görüşmelerinin yapılması gerekir. Mesela şüpheli/sanığa ait olan işletmede uzlaştırma müzakerelerinin yapılması müşteki/mağdurun iradesini olumsuz yönde etkileyebilir. Dolayısıyla taraflara kendini güvende hissettiği ortamda müzakerelerin yapılmasına özen gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁵⁸.

3.2.3. Görevini Özenle Yerine Getirme Yükümlülüğü

Uzlaştırmacının, adalete hizmet etme bilinciyle, görevini özenle, etkin, zamanında ve verimli bir şekilde çalışarak yerine getirmesi gerekir. Bilgilendirme yükümlülüğü hususunda özenli davranmalı, tarafları yeterli ölçüde aydınlatmalıdır. Tarafların uzlaştırma süreci, mahiyeti, hukuki sonuçları ve uzlaştırmadaki işlevi hususunda yeterli bilgi sahibi olduklarından emin olmalıdır. Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce tarafları bilgilendirmek suretiyle aydınlatılmış iradeye dayalı gönüllü katılımı sağlaması, kendisinin bağımsızlığı, tarafsızlığı gizlilik ve ücretinin kamu tarafından karşılanacağına ilişkin temel bilgileri vererek tarafların uzlaştırma sürecini gönül rahatlığıyla katılmalarını sağlamalıdır. Ayrıca uzlaştırmayla bağlantılı tarafların tüm bu sorunlarını doğru bir şekilde yanıtlayarak endişe ve korkularını gidermeli kendilerini rahat hissetmelerini sağlamalıdır²⁵⁹.

Uzlaştırmacının şahsi mesleği ve varsa kamu görevinden kaynaklı konumunun baskı vasıtası haline getirmemesi, tarafları etki altına almaktan kaçınması gerekir. Uzlaştırma sürecine katılma veya müzakereler sırasında kendini ifade etmekte zorluk yaşayan tarafın engellerinin aşılması konusunda gerekli tedbirleri alması gerekir. Yine tarafların açıklamak isteyebileceği arzuları, somut olayın özellikleri tarafların taleplerini de dikkate alarak gerekirse taraflarla ayrı ayrı toplantılar yapmalıdır. Uzlaştırma sırasında

²⁵⁸ Canpolat/Sabuncuoğlu , s. 31.

²⁵⁹ Özbek, s.88

kararlaştırılabilecek edimin hukuka ve ahlaka uygun olması hususunda tarafları bilgilendirmeli, taraf iradelerinin rapora eksiksiz yansımaya özen göstermelidir²⁶⁰.

3.2.4. Taraflara Nazik Ve Saygılı Davranma Yükümlülüğü

Uzlaştırmanın taraflarından biri ceza alma tehdidi altında, diğeri ise suçtan zarar görmüş kişi durumundadır. Bu hassasiyetin göz önünde tutularak görev yerine getirilirken taraflara karşı nazik ve saygılı olunmalıdır. Ayrıca tarafların birbirlerine yönelik saygılı ve nazik davranmalarını sağlayıcı tedbirler alması gerekir. Her şeyden önce kendisinin örnek tutum ve davranışlarıyla taraflara örnek olması gerekir²⁶¹.

3.2.5. Ön Yargılı Olmama Yükümlülüğü

Uzlaştırmacının, bir suçun işlendiğı, sanık/şüphelinin kanun hükmünü ihlal etmiş olduğı gerçeğine kayıtsız kalması beklenemez. Uzlaştırmacının faile yönelik ön yargılı olmaması mağdurun haklarının korunmasına dikkat etmekle yetinmesi, işlemiş olduğı suçtan dolayı şüpheli/sanığa karşı tavır takılmaması gerekir²⁶².

3.2.6. Eşitliliğı Gözetme Yükümlülüğü

Uzlaştırmacının uzlaştırma müzakereleri süresince tarafların tümüne karşı eşit mesafede olması, herkese yeterli ve eşit zamanı sunması gerekir. Örneğın taraflara eşit söz hakkı vermeli, anlatımları dinlerken veya sorulara cevap verirken eşitliğı bozmamaya özen göstermelidir. Taraflardan herhangi birine yönelik din, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, dil, mezhep ve benzeri nedenlerle eşitliğı gölgeleyecek söz ve davranışlardan kaçınması gerekir²⁶³.

3.2.7. Taraflarla Menfaat Çatışmanın Olmaması Yükümlülüğü

Uzlaştırmacının taraflardan biriyle herhangi bir şahsi veya iş ilişkisi bulunması, uzlaştırma işlemlerinin sonucunda doğrudan veya dolaylı menfaatinin bulunması, taraflardan biri için uzlaştırma dışında görev üstlenmiş olması gibi durumlarda bağımsızlığı ve tarafsızlığı tehlikeye düşürecek tereddütlere sebebiyet vermemek için bu durumları taraflara açıklamalı, tarafların uygun rızalarının bulunması durumunda görevi sürdürmeli, aksi halde çekilmelidir.

²⁶⁰ Çetintürk,s.507.

²⁶¹ Özbek, s. 89.

²⁶² Özbek, s. 89.

²⁶³ Özgenç, s388.

3.2.8. Uzlaştırmacının Aynı Olayda Vekil Veya Müdafii Olarak Görev

stlenmeme Yükümlülüğü

Aynı zamanda avukatlık yapan uzlaştırmacıların uzlaştırma görevini üstlendikleri olayla ilgili olarak taraflardan birinin vekili veya müdafisi olarak görev üstlenmesi mümkün değildir. Uzlaştırmanın sağlanamaması durumunda taraflar arasında soruşturma ve kovuşturma evresinde devam edecek olan ceza yargılamasında da vekil veya müdafii olarak görev üstlenemez.²⁶⁴ Uzlaştırma müzakereleri süresince taraflardan herhangi birinin uzlaştırmaya konu olay dışında, soruşturma veya kovuşturma aşamasındaki ceza yargılaması dosyasında ve yahut hukuk mahkemelerindeki herhangi bir dosyasında vekalet ilişkisine giremez²⁶⁵.

Uzlaştırmacının uzlaştırma bürosunca görevlendirilmesinden sonra şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştırma teklifinde bulunulmasından sonra teklif reddedilmiş olsa dahi, artık soruşturma veya kovuşturma evresinde bu olayla ilgili herhangi birinin avukatı olarak görev üstlenmesi mümkün değildir. Ancak uzlaştırma prosedürü tamamlandıktan sonra avukat olan uzlaştırmacının, tarafları farklı olan başka davalarda avukatlık yapmasına engel bir durum yoktur. Uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması ihtimalinde avukat olan uzlaştırmacının ceza davaları yanı sıra hukuk davalarında söz konusu olabilecek tazminat ve benzeri davalarda da vekalet ilişkisine girmemesi gerekir.

3.2.9. Gizlilik Yükümlülüğü

Uzlaştırmacı, uzlaştırma bürosunca kendisine görevlendirildiği dosya ile ilgili verilen bilgi ve belgeler yanı sıra, uzlaştırma müzakereleri süresince tarafların yaptığı açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği bilgileri gizli tutmakla ykmldr²⁶⁶.

Uzlaştırmacı soruşturma dosyasından öğrendiği bilgileri gizli tutmak zorundadır. Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal söz konusu olursa disiplin sorumluluğu yanı sıra TCK'nun 285. maddesi uyarınca soruşturmanın gizliliğini ihlalden dolayı hakkında soruşturma başlatılabilir. Bu durumda uzlaştırma sıfatından dolayı kamu görevlisi olarak kabul edildiğinden cezasının yarısına kadar arttırılması (TCK m285/4) söz konusu

²⁶⁴ Erden Ruhan Mustafa/ Eser Ferda/ zşahinli Pakize Pelin, "100 soruda uzlaşma" uzlaşmacının el kitabı Ankara 2015 Sayfa 85,

²⁶⁵ etintrk, s 536.

²⁶⁶ Canpolat/Sabuncuoğlu, s. 31.

olabilecektir. Kanunen zorunluluk bulunmadıkça uzlaştırma ile ilgili taraflardan öğrenilen tüm bilgiler gizlidir.²⁶⁷ Tarafların özel toplantılarda uzlaştırmacıya verdiği gizli bilgiler ise bilgi veren tarafın izni olmadığı sürece karşı tarafa da açıklanamaz. Uzlaştırma görevinin niteliği gereği gizlilik yükümlülüğüne özel riayet edilmesi gerekir. Aksi halde TCK 258. maddede düzenlenen göreve ilişkin sırrın açıklanması suçu da oluşabilir. Örneğin uzlaştırmacının öğrendiği ticari sırları ifşa etmesi durumunda bu suç söz konusu olabilecektir²⁶⁸.

Yardımcı Doç Doktor Can Canpolat ve Proseför Doktor Zeyyat Sabuncuoğlunun Uzlaştırma adlı Aralık 2017 1.baskısının 31. Sayfasında gizlilik ilkesinin değerlendirildiği bölümde gizlilik ilkesinin sadece şüpheli/sanığa isnat olunan ve uzlaşmaya konu suç ile sınırlı olarak anlaşılması gerektiği, bunun dışında başkaca bir suçla ilgili beyanının söz konusu olması durumunda bunun artık gizlilik kapsamında değerlendirilemeyeceği, örneğin hakaret suçuna ilişkin Uzlaşma prosedürünün uygulandığı sırada taraflar arasında tartışmanın harareti ile sanık/şüphelinin yıllar önce mağdurun kardeşini de öldürdüğünü söylemesi durumunda uzlaştırmacının bunu derhal adli makamlara iletmesi gerekir, aksi durumda TCK'nun 279. Maddesinde düzenlenen kamu görevlisinin suçu bildirmemesi suçunu işlemiş olacağı belirtilmiştir²⁶⁹. Bu görüşün doğru olduğu söylenebilir.

Ayrıca şu hususunda belirtilmesinde fayda vardır: Uzlaştırmacının taraflara ulaşabilmek adına tarafların yakınlarıyla iletişime geçmesi durumunda tarafların uzlaşmaya davet edeceğine ilişkin ve bu hususu açıklamaya ilişkin temel bilgileri içeren beyanları da gizlilik kapsamında değerlendirilmemesi gerekir.

3.2.10. Menfaat Temin Etmeme Yükümlülüğü

Tarafsızlığın bir gereği olarak kendisine veya bir başkasına doğrudan yahut dolaylı olarak taraflardan herhangi birinden menfaat temin etme yoluna gidemez. Aksi durum uzlaştırmacının reddi sebebidir²⁷⁰.

3.2.11. Görevinin Saygınlığını Ve Adalete Olan Güveni Koruma Yükümlülüğü

Uzlaştırmacının üstlendiği görevin gereklerine uygun olarak, görevinin saygınlığını ve kişilerin adalete olan güvenini koruması lazım. Bu güveni sarsacak ya da şüphey-

²⁶⁷ Özbeke, s. 91.

²⁶⁸ Çetintürk, s.530.

²⁶⁹ Canpolat/Sabuncuoğlu, s. 31.

²⁷⁰ Canpolat/Sabuncuoğlu, s. 80.

düşürecek her türlü davranıştan kaçınması gerekir. Görevinin gereği olarak sosyal ilişkilerinde de dikkatli davranmalı, uzlaştırma kurumuna duyulacak güveni zedeleyecek davranışlardan kaçınmalıdır.

3.3. Uzlaştırmacının Reddi

Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenen Hakimin davaya bakamayacağı haller ile tarafsızlığının şüpheyne düşmesine ilişkin reddini gerektiren haller (CMK m22-31), uzlaştırma sürecinin ve uzlaştırmacının tarafsızlığının korunması maksadıyla CMK m253/10 ve CMUY'nin m28 kapsamında uzlaştırmacının görevlendirilmesiyle ilgili olarak göz önünde bulundurulacağı düzenlenmiştir. Bu durumda Hakimin davaya bakamayacağı hallerle hakimin reddi sebebinin varlığı durumunda uzlaştırmacı bu halde de derhal uzlaştırma bürosuna bildirmek durumundadır. Hakimin davaya bakamayacağı hallerde görevden derhal el çekmesi gerekir. Hakimin reddinin söz konusu olabileceği durumlarda durumu taraflara açıklaması, açık rızalarının varlığı durumunda uzlaştırmacılık görevini sürdürmesi gerekir²⁷¹.

Uzlaştırmacının davaya bakamayacağı hallerde resen çekilmesi gerekir, ancak reddi sebeplerinde taraflardan birinin başvurusu söz konusu olabilir. Bu durumda uzlaştırmacıyı görevlendiren uzlaştırma bürosuna dilekçe verilerek başvuru gerçekleştirilebilir. Red dilekçesinde red sebeplerinin tümünün açıklanması ve olgularıyla birlikte ortaya konulması gerekir. Uzlaştırmacının reddi sebebinin bulunup bulunmadığı, uzlaştırma bürosuna bakan Cumhuriyet Savcısı tarafından değerlendirilir. Talebin kabulü halinde uzlaştırma bürosu tarafından Büroya bakan Cumhuriyet Savcısının onayı alınmak şartıyla başka bir uzlaştırmacı görevlendirilir, red istemi ve kabule ilişkin kararlar kesindir. (cmk m.253/10)

Uzlaştırmacının çekilmesi veya reddi usulü mevzuatımızda açıkça düzenlenmemiş ise de, uzlaştırma bürosunun Cumhuriyet Başsavcılığı Bünyesinde kurulması, uzlaştırma iş ve işlemlerine ilişkin hizmetlerin yürütülmesini sağlamak ve denetlemek uzlaştırma bürosunun görev ve sorumlulukları arasında bulunduğundan uzlaştırmacının reddine ilişkin iş ve işlemlerinde uzlaştırma bürosu ve bu büroya bakan Cumhuriyet Savcısı tarafından değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. (cmk m.253/24)

²⁷¹ Özbek Serdar, s.93.

3.4. Uzlaştırmanın Sonuçları

Uzlaştırma Kurumu, uzlaştırmaya konu suçun ceza yargılaması sisteminin dışına çıkararak, Ceza sonucunu ortadan kaldırmak ve bunun yerine şüpheli/sanık veya mağdur/suçtan zarar görenin barış içerisinde anlaşmaları, uyuşmalarını esas aldığı için gerek ceza yargılaması hukuku, gerekse de özel hukuk hükümleri açısından çeşitli sonuçlar doğurur.

3.4.1. Soruştırma Evresinde

Soruştırma evresinde uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması durumunda yani tarafların uzlaştırmaları halinde edimin bir kerede yerine getirilmesi söz konusuysa uzlaştırma sonuçlanmış kabul edilir, bu durumda Cumhuriyet Savcısı tarafından Kovuştırmaya yer olmadığına dair karar verilerek soruştırma dosyası kapatılır²⁷².(Cmk 253/19)

Tarafların uzlaşmış olmalarına rağmen edimin bir kerede yerine getirilmesi yerine taksitler halinde yerine getirilmesi ya da edimin ileriki bir tarihe bırakılması, süreklilik arz etmesi hallerinde Cumhuriyet Savcısı tarafından tarafların uzlaşmış olduklarına ilişkin uzlaştırma raporu onaylanmış olsa dahi uzlaştırma henüz sonuçlanmadığı için, soruştırma dosyasının da derdest tutulması gerekir. Kanun koyucu bu durumlar için bir ara çözüm ön görmüştür. Buna göre taksitler halinde yerine getirilmesi ya da edimin ileriki bir tarihe bırakılması, süreklilik arz etmesi hallerinde soruştırma evresinde Cmk mad. 253/19 hükmü uyarınca kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir. Edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi uzlaştırma bürosu tarafından yapılır. Erteleme kararıyla birlikte erteleme süresince dava zaman aşımı süresi durur. Bilindiği üzere uzlaştırma teklifinde bulunulmasıyla uzlaştırma teklifinin sonuçsuz kalması ya da uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar ki sürede zaman aşımı zaten durmuştu. Erteleme kararıyla, edimin yerine getirilmesine kadar ki süreçte bu durma hali devam eder. Zaman aşımının kesilmesi söz konusu olmayıp özel hüküm söz konusu olmadığı sürece dava aşım zaman süresi Tck'nun 66. madde hükmüne göre tespit edilir.

²⁷² Soygüt, M.B, Ocak 2008 (Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, Galatasaray Üniversitesi yayınları İstanbul sayfa 157-158)

Kamu davasının ertelenmesi kararından sonra edimin ifası halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. Ancak edimin zamanında ifa edilmemesi durumunda artık uzlaştırma dava şartı olmaktan çıkar, direk kamu davası açılır²⁷³.

Şüphelinin uzlaştırma raporuna konu edimi yerine getirmemesi halinde uzlaştırma raporu veya uzlaştırma belgesi İİK Madde 38 de yazılı ilam mahiyetinde belge kabul edilir ve planlı icra takibine konu edilebilir. Edimin birkaç gün içerisinde defaten yerine getirilmesi söz konusuysa uzlaştırma raporu ya da belgesinin düzenlenmesinin beklenerek ifadan sonra oluşturulmasında fayda vardır.(cmk m.253/19)

3.4.2. Kovuşturma Evresinde

Uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması ve dosyaya bakan Hakim'in uzlaştırma raporu veya belgesini onaylaması şartıyla, edim bir kerede ifa edilmişse, mahkeme tarafından düşme kararı verilir. Aksi halde edim takside bağlanmış, ifası ileri tarihe bırakılmış ve süreklilik arz ediyorsa bu durumda Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir²⁷⁴. CMK 231/5 hükmü esas alınacağı için Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı için zorunlu yasal şartlar aranmaz. Sanık edimini yerine getirmez ise açıklanması geri bırakılan hüküm, CMK 231m yer alan şartlar aranmaksızın, açıklanır. Örneğin TCK'nın 86/1 maddesi kapsamında kalan kasten yaralama fiili ile ilgili olarak uzlaştırma prosedürünün olumlu sonuçlanması ve sanığın mağdura aylık 500. TL taksitler halinde toplam 2.500 TL ödemesi kararlaştırılmış ise mahkeme uzlaştırmanın özgür iradesine, hukuka, ve ahlaka uygun olduğuna kanaat getirerek raporu onaylayacaktır. Bu durumda CMK 251/2 Maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi gerekir. Taksitlerin bitimiyle beraber CMK 254/2 maddesi uyarınca Hükmün Açıklanmasının geri bırakılması kararı kaldırılarak sanık hakkında düşme kararı verilir. Sanığın edimini yerine getirmemiş olması durumunda uzlaştırma raporu veya belgesi İİK 38.maddesi kapsamında ilam hükmündedir, ilamı icraya konu edilebilir.

²⁷³ Çetintürk, s.587.

²⁷⁴ Adalet Bakanlığı Ceza Uyuşmazlıklarında El Kitabı Ankara 2009 s. 59.

3.4.3. Uzlaştırmanın Soruşturma ve Kovuşturma Evrelerindeki Ortak

Sonuçları

Adli sicil ve arşiv kaydı oluşmasına engeldir. Ayrıca uzlaştırmayla sonuçlanmış bir suça ilişkin tekerrür hükümleri uygulanamayacağı gibi sonradan işlenen suçlara ilişkin için de tekerrüre sebebiyet vermez²⁷⁵.

CMK madde 253/19 uyarınca uzlaştırmanın gerçekleşmesi durumunda mağdur tazminat alacağından vazgeçmiş sayılır, tazminat davası aılamayacağı gibi açılmış davadan da feragat etmiş sayılır. Ancak uzlaştırma raporu ya da belgesine konu edimi talep etme hakkı devam eder. Feragat etmiş sayılma hususu maddi tazminat yanı sıra manevi tazminatı da kapsar. Yine uzlaştırmanın olumlu sonuçlanması ihtimalinde edimin tam karşılanmamış olmasından dolayı mağdur ya da suçtan zarar gören kamu davası aamaz. Sadece ilamlı icra yoluyla takip başlatabilir. Cmk 253/19 maddesinde sadece tazminattan bahsedildiği için diğer hakların talebi mümkündür. Örneğin uzlaştırma gerçekleşmiş olsa dahi çocuğun teslimi cebri icra yoluyla istenebilir. 6284 sayılı yasada düzenlenen tedbir talebinde bulunulabilir.

Edimin tam ve eksiksiz olarak yerine getirilmemiş olması halinde ceza yargılaması kaldığı yerden devam eder ayrıca uzlaştırmaya konu edimin tahsiline yönelik icra takibi de başlatılabilir. Yani ceza davası ve icra takibi aynı anda yürütülebilir.

Soruşturma ve kovuşturma aşamasında gerçekleşen uzlaştırma prosedürü sonucunda, söz konusu olan uzlaştırmacı giderleri Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarife esas alınarak Cumhuriyet Savcılığınca tarifede yer alan alt ve st sınırlar çerçevesinde ücret belirlenerek sarf yazılması suretiyle ödenir. Birden çok uzlaştırmacının görevlendirildiği durumlarda her bir uzlaştırmacının creti ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir. Uzlaştırmacının cret almak istememesi durumunda kendisine ödeme yapılmaz²⁷⁶.

Uzlaştırmanın sağlanamaması durumunda kamu davasının açılması söz konusu olacaktır. Kamu davasının açılması ve sanığın mahkumiyetine karar verilmesi durumunda uzlaştırma prosedürünün uygulanmasından doğan giderler yargılama gideri olarak kabul edilerek sanıktan tahsil edilir. (cmk m.31/1)

Uzlaştırma gerçekleşmemiş olmasına karşı soruşturma aşamasında kovuştırmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ise uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi zerine kalır.

²⁷⁵ Yerdelen, s.212-215.

²⁷⁶ zgen, s.362.

Kamu davası açılmakla birlikte düşme yahut beraat kararı verilirse yine uzlaştırma giderleri devlet hazinesi üzerine kalır. Kamu davası açılmış ve sonucunda sanığın mahkumiyetine, cezanın ertelenmesine, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ya da güvenlik tedbiri uygulanmasına karar verilmiş ise uzlaştırma giderleri sanıktan tahsil edilir. Uzlaştırma prosedürünün uygulandığı süre dahilinde tercüman giderleri yargılama gideri sayılmadığı için giderleri devlet hazinesince karşılanır. Bilinmelidir ki sanığın yargılama giderlerinden sorumlu tutulabilmesi için oluşmasına sebebiyet vermesi gerekir. Sanığın iradesi dışında gerçekleşen giderlerde sanığın sorumluluğu söz konusu olmaz. Örneğin Tercümanlık giderleri ya da sanığın uzlaştırma teklifini reddetmesine karşın uzlaştırma giderlerinin oluşması gibi²⁷⁷.

Uzlaştırma kapsamındaki suçlar 5560 sayılı yasa, 6763 sayılı ve 24/10/2019 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 7188 sayılı yasayla genişletilmiştir. CMK 253.maddede yapılan değişiklik sonucunda uzlaştırma kapsamına giren suçun, uzlaştırma kapsamına alınmasından önce işlenmiş olmasından dolayı verilmiş olan mahkumiyet hükümleri tekerrüre esas alınamaz. Yargıtay 3.CD.,17.10.2017,2413/12985. Sayılı kararında TCK'nun 157. Madde kapsamındaki dolandırıcılık suçundan verilmiş olan mahkumiyet hükmünün TCK'nun 58. Maddesinde düzenlenen tekerrür hükümlerini esas alınmasına ilişkin değerlendirmede uzlaşma kapsamına alınmasından önce verilen mahkumiyet hükmü olması dolayısıyla tekerrüre esas alınamayacağının öncelikle TCK'nun 2. Ve 7. Maddeleri de gözetilerek tekerrüre esas alınan hükme dair uzlaştırma işlemine ilişkin prosedürün tamamlanması, sonucuna göre karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Birlikte işlenen suçlardan birinin uzlaştırma kapsamında olmaması nedeniyle uzlaşma kapsamında olan suçun da uzlaşma kapsamı dışında olduğu durumlarda uzlaşma kapsamında olmayan suçun muhakeme engelinin ortaya çıkması yahut sübuta ilişkin sebeplerle bu suça ilişkin takipsizlik kararı verildiği durumlarda uzlaşmaya tabi suç bağımsızlığını koruyacağından uzlaşma usulünün uygulanması gerekir. Takipsizlik kararının söz konusu olması ihtimalinde tebliğ işleminin yapılması ve kesinleşmesinin beklenilmesi zorunludur.

Uzlaştırma kapsamında olan bir suçun şüpheli tarafından işlendiğine ilişkin yeterli delilin bulunduğu kanaatiyle soruşturma dosyasının uzlaştırma bürosuna gönderilmesi üzerine

²⁷⁷ Özbek, s. 214-215.

uzlaştırma büro savcılığınca bu dosyanın incelenerek iade edilebilmesi söz konusu olabilecektir.

Değerlendirmede;

- Büroya gönderilen dosyada kabul edilen fiilin uzlaşma kapsamında olup olmadığı
- Şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli delilin bulunup bulunmadığı bu açıdan suçun sübutuna doğrudan etki edebilecek delillerin toplanıp toplanmadığının takdir edilerek dosyayı bir kararla soruşturma bürosuna iade etmesi yönetmelik EK-2 ve CMK 253/23'te düzenlenmiştir.

Dosya kendisine iade edilen soruşturma savcısının Cumhuriyet Başsavcısına başvurarak konuyla ilgili idari bir denetim yolunu kullanılmasını sağlama dışında başvurabileceğı bir yasal mekanizma yoktur.

Uzlaştırma Bürosuna bakan Cumhuriyet Savcısının iade yetkisi esas soruşturma savcısının fiile ilişkin yaptığı hukuki nitelermeyi denetleme imkanı tanıma açısından son derece istisnai bir yetkidir. Bilindiğı üzere mahkemeler tarafından iddianamenin iadesi söz konusu edildiğinde hukuki nitelendirmeden kaynaklı gerekçeye dayandırılmamaktadır.

Mahkeme tarafından uzlaşma bürosuna dosyanın gönderilmesi ihtimalinde uzlaşma büro savcılığınca sadece suçun uzlaştırma kapsamında olmayabileceğine ilişkin görüş belirtilerek mahkemeden kararını tekrar gözden geçirmesi talep edilebilir. Mahkemenin uzlaşma kapsamında olduğuna ilişkin kanaati söz konusu ise uzlaştırma prosedürünü uygulama mecburiyeti söz konusudur.

5237 sayılı TCK'nun 2 ve 7. Maddeleri de gözetilerek uzlaştırma kapsamına alınan suçlara ilişkin yasal değışikliğin şüpheli/sanığın lehine olduğu göz önünde bulundurularak değışiklikten önce işlenmiş suçlara da uygulanması gerektiğı, hatta infazı gerçekleştirilmiş olması ya da HAGB'nin uygulanmış olması ihtimallerinde dahi sanık lehine sonuç doğurması söz konusu olacağından talebi söz konusu ise uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerekir²⁷⁸.

²⁷⁸ Yarg. 10. CD., 01/10/2019, 2019/796, 2019/5976.

SONUÇ

Ceza Adalet Sisteminin amacı temel hak ve özgürlükleri korumaktır. Bir insanın temel hakkının başka kişi/kişiler tarafından ihlal edilmesini önlemek devletin temel görevi olduğu gibi ihlal söz konusuysa ihlal eden kişinin cezalandırılması, mağdurun zararının giderilmesi de gerekir. Kişilerin yaşam hakkı mülkiyet hakkı, özet hayata saygı gibi hakların ihlal edilmesi çoğu kez suç oluşturur. Ceza adalet sistemi işlenen suçun sonuçlarını ortadan kaldırmak üzere dizayn edilmiştir.

Bireylerin temel hak ve özgürlükleri devlet otoritesini kullanan kurumlar ya da kişiler tarafından da çiğnenebilir. Ceza Muhakemesi hukuku normları kamu gücü karşısında bireylerin hak ve özgürlüklerine dokunulamaz sınırlarını belirleyerek hak ve özgürlükleri güvence altına alır. Bu güvencelerin yasalarda yazılı olması tek başına yeterli olmayıp aynı zamanda hukuk uygulayıcıları tarafından yaşama geçirilmesi de gerekir.

Günümüz Ceza Adalet sisteminin temel stratejisi sosyal güvenin kurulması ile birey temel hak ve özgürlüklerine saygı arasındaki dengeyi doğru yerde tutarak gerçeklikle uyuşan adil yargılanma standartlarını oluşturmaktır. Bireyin temel haklarını korumak ve sosyal düzenin korunması arasındaki dengeyi sağlayacak güvenceler anayasa ve Uluslararası hukuk metinleriyle düzenlenmiştir.

Türk Yargı Sisteminin aşırı iş yükünden dolayı sorun yaşadığı bilinen bir gerçektir. Bu sorun alternatif uyuşmazlık çözüm yolları arayışına sebebiyet vermiştir. Adaletin gecikmesi ve davaların uzun sürmesi ülkemizde önemli bir sorun olduğu gibi başka ülkelerin çoğunda da aynı sorunun yaşandığı bilinmektedir. Aşırı iş yüküne sebebiyet veren etkenlerin tek tek irdelenmesi gerekir. Ülkemizde acil olarak tüm mevzuata yayılmış ceza normlarının tek bir ceza kanununda toplanılması ve bu ceza normlarının toplum düzeni açısından suç olarak değerlendirilmesinin zorunluluk arz edip etmediği değerlendirilmesi yapılarak suç olmaktan çıkarma akımı başlatılmalıdır. Bu özensiz bir şekilde kişilerin şüpheli yapılması, suç olgusunun hoyratça geniş yorumlanmasının gereksiz birçok davranışın suç sayılmasının önüne geçmeyi ifade eder. Suç sayılan davranışların net olarak ortaya konulması suç içeren normların anlaşılır ve öngörülebilir olmasına özen gösterilmesi muğlak ve belirsiz ifadelerden kaçınılması anlamını da içerir. Ülkemizde Adalet Bakanlığı Adli Sicil Genel Müdürlüğünün 2016 ve 2017 yılına ait istatistikler dikkate alındığında şüphelilerin %46'sı hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği, %39.9'u hakkında kamu davası açılması, % 14'ü hakkında

diğer kararların verildiği, sayısal verilerle sabittir. Yine Adalet Bakanlığı verileri esas alındığında 2016 yılı itibariyle şüpheli sayısının 10.599.327 kişi sayısına ulaştığı anlaşılmaktadır. Türkiye nüfusunun aralık 2016 tarihi itibariyle 79.814.871 kişi olduğu dikkate alındığında, 2016 yılı itibariyle toplam nüfusun %13.27'sinin şüpheli konumda olduğu, önceki yıldan devreden şüpheli sayısı düşünüldüğünde de erişkin nüfusun her 100.000 kişiye düşen şüpheli sayısının 7945 kişi olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle 2016 yılı içerisinde erişkin nüfusun %7.94'ü şüpheli kişi olarak adli sürece dahil edilmiştir ve 12.5 yılda toplumun tamamının şüpheli olabileceğine işaret etmektedir. Bu rakamlar dahi özensiz şekilde kişilerin şüpheli yapıldığı gerçeğini ortaya koymaya yetmektedir. Adalet Bakanlığı Adli Sicil Genel Müdürlüğünün 2016 ve 2017 yıllarındaki istatistiki verilerinde anlaşıldığı kadarıyla haklarında kamu davası açılan kişilerden sadece %43.3'ü hakkında mahkemelerce mahkumiyet kararı verilmektedir. Bu ise 2016 yılı itibariyle Türkiye genelinde 4.160.853 kişi hakkında ceza adalet sistemi tarafından işlem yapıldığı anlamına gelmektedir. Rakamlar tek başına çok büyük bir yanlışlığın olduğunu apaçık göstermektedir. Ülkemizin acilen suç olmaktan çıkarma veya suç niteliğinde özensiz davranmama hareketini başlatması gerekir. İnsan davranışlarını kontrol edebilmek için ceza hukuku mekanizmalarında aşırı düzenlemeye gidilmesi her sorunun çözümü olarak cezalandırmayı ön gören kültürün oluşmasına sebebiyet verir. Ülkemizde bu kültürün oluştuğu görülmektedir. Geline nokta itibariyle suç olmaktan çıkarma akımına acil ihtiyaç olduğu ortadadır²⁷⁹.

Günümüzde tüzel kişilerin sosyal ve ekonomik hayattaki rolleri ve ağırlıkları ile suç işleme yetenekleri bütün olarak göz önünde bulundurularak haksız fiil ehliyeti ve suç faali olma potansiyellerine ilişkin düzenlemelerin yapılması şarttır. Tüzel kişilerin ceza sorumluluklarının olması gerektiği, Uluslararası kongreler ve Uluslararası kuruluşlar tarafından da kabul görmektedir. 1929 Bükreş, 1959 Roma, 1978 Budapeşte, 1983 Kahire Ceza Hukuku kongrelerinde tüzel kişilerin cezaevi sorumluluğunun olması gerektiği kabul edilmiş, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ekonomik suçlarda tüzel kişilerin cezai sorumluluğuna ilişkin tavsiye kararı almış, birleşmiş milletler 2000 Viyana kongresinde örgütlü suçlarla mücadele bakımından Tüzel kişilerin cezai sorumluluğu benimsenmiştir.

²⁷⁹ Pıçak ,Vahit Türk Ceza Hukukunda Adalet anlayışı Ankara Adalet Şurası 10-11/01/2018 s.15

Fransa, İngiltere, Kanada, ABD, Almanya ve Hollanda Hukukları da Tüzel kişilerin cezai sorumluluğunu kabul etmiştir²⁸⁰.

Ülkemizde türk ceza kanunu md.60 ile Tüzel kişilerin işlediği suçlara ilişkin uygulanacak yaptırım olarak güvenlik tedbiri öngörülmüştür. Bu güvenlik tedbirlerine örnek olarak izin iptali, kazanç müsadere, eşya müsadere, siyasi partiler için kapatma veya hazine yardımından yoksun bırakma gibi hususlar belirtilebilir.

Ceza Adalet Sistemimizde Toplum düzenini bozan bir eylemin gerçekleşmesi durumunda en kısa sürede tespiti ve suçlunun cezalandırılması, toplumdaki düzenin sağlanması amaçlanır. Bunun gerçekleştirilmesi sürecinde masum kişilerin itibarlarının zarara uğrayabileceği ihtimali her zaman mevcuttur. Ceza Adalet sisteminin kalitesi ve verimliliğinin artırılabilmesi için maliyet fayda analizinin de göz önünde bulundurulması gerekir. Suçla mücadelenin birim başına maliyeti, bu mücadelenin topluma sağladığı yarardan daha fazla olması durumunda maliyet fayda analizinin devreye sokularak suç olmaktan çıkarma yoluna gidilip gidilmeyeceği hususu değerlendirilebilir. Ülkemizin adalet işleyişinde hukuka ekonomik yaklaşma akımı olarak da değerlendirilen maliyet fayda analizinin yeterince yapılmadığı, gelişmiş ülkelerin çoğunda bu çalışmaların yapıldığı, örneğin herhangi bir suçta suç başvurusunun alınması, mağdura destek, suç soruşturmasının başlatılması, tutuklama, kolluğun fezleke hazırlaması, savcının soruşturma dosyasını hazırlaması, duruşma safhası, sabıka kaydı tutulması gibi kalemler ayrı ayrı maliyet hesabında değerlendirilebilmektedir. Bu sadece soruşturma ve kovuşturma maliyetini ortaya koymaya yönelik bir değerlendirme olup aynı zamanda verilen kararların denetimi, infaz maliyeti gibi ilave başka maliyet kategorileri de eklenmektedir. Ülkemizin adalete ayrılan kamu kaynaklarının hoyratça harcanmaması, kamu kaynaklarının akılcı kullanılması, maliyet fayda analizleri çerçevesinde hareket edilmesi gerekir. Örneğin çok düşük değerdeki mal varlığı kaybına ilişkin soruşturma ve kovuşturmanın maliyeti suçun takibinin maliyet fayda analizi açısından gerekli ve zorunlu olup olmadığı açısından yeniden değerlendirmeyi sağlayabilir. Halen ülkemizde ekonomik değeri son derece düşük olan mal varlığına ilişkin suçların soruşturulması ve kovuşturulması hakkında kamu kaynakları yüksek miktarlarda kullanılabilmektedir. Ülkemizde şüpheli sayısı mağdur, müşteki sayısı göz önünde bulundurulduğunda kamu kaynaklarının her bir suç için maliyet fayda analizine gerekli olduğu söylenebilir.

²⁸⁰ Özen, M “Türk Ceza Kanunu Tasarısının Tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna ilişkin hükümlerine genel bir bakış”2003, s. 64.

Türk Yargı Sisteminin karşılaştığı aşırı yükten kurtulmasının diğer bir yolu da alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin devreye sokulmasıdır. Mahkemelerin nitelik arz eden suçlara ilişkin esaslı yargılama yapabilmeleri için gerekli zaman ve imkanlara sahip olması gerekir. Artan iş yükü yanı sıra alt yapı ve personeldeki yetersizlik ve adalete ayrılan bütçenin azlığı nedeniyle maddi gerçeğe en kısa zamanda ulaşılabilmesi ve mağduriyetlerin giderilmesi zorlaşmaktadır. 2005 yılında hukuk sistemimize dahil olan uzlaştırma müessesesi artan iş yükünü hafifletmesini amaçlamaktadır.

Uzlaştırma, Anglow-Amerikan Hukuk sisteminde fail ile devlet arasında pazarlığı ifade eder. Bu pazarlıkla savcıyla şüpheli/müdafisi arasında isnat edilecek suç konusunda iddia pazarlığı yapılarak, şüphelinin suçunu kabul etmesi şartıyla hangi nitelendirilmeden dolayı dava açılacağı konusunda uzlaşma sağlanır. Sanık kendisinin de kabul ettiği nitelendirmeye uygun suçtan dolayı duruşma yapılmaksızın mahkum edilir. Mahkeme sadece sanığın eylemine uygun cezayı belirler²⁸¹.

24/10/2019 tarihinde 30398 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı kanunun 23.maddesiyle 5271 sayılı kanunun mülga 250. Maddesi başlığıyla birlikte değiştirilerek hukuk sistemimize seri yargılama usulü dahil edilmiştir.

Sınırlı sayıdaki suçlar için Cumhuriyet Savcısıyla şüphelinin anlaşmasına bağlı olarak şüphelinin daha az ceza almasıyla sonuçlanan ancak koğuşturma aşamasına gidilmeden cezanın tayinini hedef alan bu sistemde yapılan ceza pazarlığı soruşturmanın etkinliğinin ve hızının artması, mahkemelerin iş yükünü azaltması sonucunu doğurmaktadır. Hukuk sistemimize ilk defa dahil olan bu sistem kanunda belirtilen 13 katalog suç hakkında ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmemiş olması durumunda uygulanabilecektir.

Bu sistemde yer alan uzlaştırma kurumu Kara Avrupası'nda uygulanan fail mağdur uzlaştırması niteliğindedir. Uzlaştırma Kurumunun etkin şekilde uygulanabilmesi için ülkemizde son zamanlarda yapılan yasal değişiklikler ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurulmuş olup 6763 sayılı yasa ile getirilen değişiklikler sayesinde uzlaştırma kapsamındaki suç sayısında artış, uzlaştırmanın olumlu sonuçlandırılabilmesi için gerekli tedbirlerin büyük oranda alındığı görülmektedir.

²⁸¹ Özgenç, s. 94.

Kara Avrupasına özgü fail mağdur uzlaştırma sistemi yanı sıra Anglow Amerikan sistemine özgü fail devlet arasında gerçekleşecek pazarlık sisteminin de iş yükünü azaltma noktasında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır. 7188 sayılı yasada yapılan değişiklik ile seri yargılamaya ilişkin düzenlemede katalog suçlar ön görülmüş olup dar kapsamlı ve sınırlı sayıdaki bu düzenlemenin yeterli olmadığı, alanın genişletilmesi özellikle ekonomik suçlar ve kamu tüzel kişiliğinin taraf olduğu suçlara ilişkin de kapsamın genişletilmesinin gerekli olduğu kanaatindeyim.

Uzlaştırma kurumunun Kara Avrupasındaki pek çok ülkede başarıyla uygulanabildiği göz önünde bulundurularak sorunlu bir sistem olduğu algısı yerine ülkemizde uzlaştırmının daha etkin uygulanmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekir.

Ülkemizde yargı dışı yollarla uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin kültürün bulunduğu kabul edilmekle beraber alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının kurumsallaşması ve uygulanması fikrine yabancı olduğumuz söylenebilir. Uzlaştırma faaliyeti belli bir organizasyonu gerektirir. Bunun için aracılık yapacak kurumların oluşturulması ve bu kurumların bilgi donanımı ve ekonomik kaynak itibarıyla yüksek oranda desteklenmesi gerekir. Adliyelerde uzlaştırma komisyonlarının kurulması bağımsız ve etkili bir şekilde işleminin sağlanması, bu komisyonun uygun görmesi durumunda soruşturma ve kovuşturma evresine geçilmesine ilişkin düzenlemelerin yapılması gerekir.

CMK 5271 sayılı CMK 253. Maddesinde düzenlenen uzlaştırma kurumunun artıları ve eksileri hususunda yapılan değerlendirme neticesinde;

1- Madde başlığının uzlaştırma olarak değiştirilmesi doğru olmuştur. Uzlaştırma faaliyetinin uzlaştırmacılar tarafından gerçekleştirilmesi ve tarafları uzlaştırması esas alındığında kurumun isminin uzlaştırma olarak belirlenmesi yerinde olmuştur.

2- Kimlerin uzlaştırmacı olacağı CMK 253/24. Maddede ve CMUK 4/1 fıkrasında düzenlenmekte olup avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişi olma şartı ön görülmüştür. Uzlaştırma faaliyetinin bir boyutuyla barıştırma, tarafların ortak bir paydada buluşturma olduğu göz önünde bulundurulduğunda uzlaştırmacının kişisel donanımının taraflar üzerinde etkin rol oynayacağı bir gerçektir. Hukuk eğitimi almış olmanın tek başına zorunlu ve yeterli şart olmasının doğru olmadığı kanaatindeyim, özellikle Başhekimlik, Emniyet Müdürlüğü, Kurum Müdürlüğü gibi insan psikolojisi ve yönetimi iyi bilen bu bağlamda eğitim almış kendini yetiştirmiş kişilerin de uzlaştırma faaliyetlerinde

uzlaştırmacı olarak rol alabileceği kanaatindeyim. Ülkemizde erken yaşta emekliliğinde söz konusu olabileceği göz önünde bulundurulduğunda uzlaştırma kurumunda yararlanılabilecek muazzam bir potansiyelin olduğu anlaşılmaktadır. Uzlaştırma faaliyeti sırasında uzlaştırmacıda aranacak hukuk bilgisinin uzlaştırmacı eğitimlerinde kişilere verilebileceği, uzlaştırma dosyasının uzlaştırmacının niteliği göz önünde bulundurularak atama işlemlerinin geręekleřtirilebileceęi, bunun verimi arttırıcı bir unsur olacağı, uzlaştırmacının belli bir deneyim, yaş ve olgunlukta olması gerektiği kanaatindeyiz.

3- Mağdur/suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması durumunda uzlaşma faaliyeti geręekleřtirilememektedir. Kamu görevlisine karşı direnme suçu ya da suça sürüklenen çocukların söz konusu olduğu durumlarda uzlaşma faaliyetlerinin uygulanmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.

4- Hırsızlık suçu (TCK Mad.141) uzlaşma kapsamında olmasına karşın suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK Mad. 165) suçunun uzlaşma kapsamı dışında tutulmasının uygulamada yarattığı sorunlar göz önünde bulundurularak 7188 sayılı yasayla CMK 253. Maddede yapılan değişiklik ile uzlaşma kapsamına alınmıştır. Hırsızlık suçunun toplumda yarattığı infialle, suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun yarattığı etki karşılaştırıldığında, hırsızlık suçunun toplumu daha çok olumsuz etkilediği ortadadır. Hırsızlık suçuna ilişkin uzlaştırmanın geręekleřtięi durumda suçla bağlantılı ve daha az nitelikli suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK Mad. 165) fiilin ceza yargılamasına tabi tutulmasının ceza adalet sisteminde ön görülen alternatif çözüm yöntemleri açısından doğru olmadığı eleştirileri doğrultusunda uzlaştırma kapsamına alınmasına ilişkin bu düzenlemenin yerinde olduğu kanaatindeyiz.

5- TCK'nun 86/3-a maddesinde düzenlenen Kasten yaralama suçunun üst soya, alt soya, eşe veya kardeşe karşı işlenmesi halinde şikayete tabi olmaması yanı sıra uzlaşma kapsamında olmamasının doğru olmadığı kanaatindeyim.Zira aile içinde geręekleřen ve çoğu kez terbiye amacıyla ya da ıslah amacıyla ebeveynler tarafından çocuklarına yönelik geręekleřen ve basit bir müdahale boyutunda olan çoğu kez herhangi bir tıbbi müdahaleyi gerektirmeyen şiddet eylemlerinde huzursuzluğun Alternatif Çözüm yöntemiyle giderilmesi yerine failin cezalandırılması aile üzerinde çoğu kez çok büyük olumsuz etkilere yol ağabildiği görölmektedir. Aynı aile içerisinde üvey anne ya da üvey babanın çocuğa yönelik eylemi söz konusu olduğunda uzlaşma hükümlerinden yararlanması mümkünken öz anne ve babanın bu haktan yararlanamaması bir eksik düzenleme olduğu kanaatindeyim. Basit Tıbbi Müdahale sınırında kalması şartıyla TCK'nun 86/2-3a

maddesiyle ilişkilendirilen suçların da uzlaşma kapsamına alınmasının doğru olacağı kanaatindeyim.

6- TCK'nun 89/4 maddesi kapsamında birden çok kişiye yönelik taksirle yaralanmanın söz konusu olduğu durumlarda CMK 253/7 Maddesi esas alındığında ‘‘ mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesinin gerekmesi nedeniyle failin mağdurlardan bir ya da birkaçıyla uzlaşması mümkün olmayacaktır. Her ne kadar 5 Ağustos 2017 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Ceza muhakemesinde uzlaştırma yönetmeliğinin 7/4 fıkrasında buna cevaz veren düzenleme yer almaktaysa da bunun yasal düzenlemeye kavuşturulmasının daha doğru olacağı kanaatindeyim. Bilindiği üzere mağdur veya suçtan zarar görenin bir kısmının uzlaşması, failin yargılanacağı madde fıkrasını ve ceza miktarını değiştirebilmektedir. Dolayısıyla failin uzlaşmak isteyen mağdurlar ile uzlaşma yaparak kendi lehine hukuki bir durum yaratmış olacaktır. Ayrıca bilindiği üzere uzlaşmayla tazminat sorumluluğundan da kurtulmuş olacaktır.

7- CMK 253/3-Son fıkrasında yer alan ‘‘uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde uzlaşma hükümleri uygulanmaz.’’ hükmünün uzlaştırma alanını daralttığı kanaatindeyim. Ayrıca eylemlerin karşılıklı olduğu suçlarda taraflardan birinin aynı nitelikteki suçtan dolayı uzlaşma hükümlerinden yararlanması söz konusuysa uzlaşma kapsamında olmayan bir suçu işlediği şüphesi altında bulunan kişinin yararlanamaması daha da önemlisi soruşturma dosyalarının tefrik edilmesi ve delillerde karmaşanın oluşmasına sebebiyet verdiği bilinmektedir.

8- Cumhuriyet Savcıları tarafından soruşturma dosyasının müktezaya bağlanması ihtimalinde Cumhuriyet Başsavcısının görüldü işlemi yapması düzenlenmiş olmasına karşı, uzlaştırma kararları ya da uzlaştırma bürosu tarafından dosyanın uzlaşma kapsamında olmadığı ya da delil durumu itibarıyla iadesi durumlarında Cumhuriyet Başsavcısının görüldüsünün bulunmamasından dolayı uzlaşma kapsamındaki dosyanın gereksiz yere iade ve zaman kaybına uğradığı uygulamada görülebilmektedir. Uzlaşma dosyasına konu ve uzlaştırmaya ilişkin kararların da Cumhuriyet Başsavcısının görüldü işlemine tabi olmasının yararlı olacağı kanaatindeyim.

9- 5 Ağustos 2017 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Ceza muhakemesinde uzlaştırma yönetmeliğinin 66. maddesinde uzlaştırmacı eğitim kuruluşlarının denetim işlerinde görevlendirilmek üzere daire başkanlığında yeterli sayıda denetim görevlisinin istihdam edileceği düzenlenmiş olup, herhangi bir niteliğin

belirtilmemiş olmasının uygulamada sakıncalar doğurma ihtimalinin bulunduğu, bu düzenlemeye hukuk bilgisi barındıran ve insan ilişkilerini ilgilendiren eğitim, tecrübe ve liyakatı esas alan tanımlamaların yapılması gerektiği kanaatindeyim.

10- Mağdur veya suçtan zarar görenin ölmesi durumunda uzlaştırma işlemleri sonlandırılmaktadır. Uzlaştırma raporu düzenlendikten sonra mağdur/ suçtan zarar görenin ölmesi halinde icra iflas kanunu mad.38 kapsamındaki ilam niteliğinde bir belgenin söz konusu olmasından dolayı mirasçılarının icra takibi yapma hakları mevcuttur. Oysa kovuşturma evresinde mağdurun katılan sıfatını almadan ölmesi durumunda katılanın mirasçılarının uzlaştırma yoluna gitmesi mevcut düzenleme itibariyle mümkün değildir. Soruşturma evresinde mağdurun şikayetçi olmasından sonra uzlaştırma teklifi yapılmadan önce ölmesi durumunda uzlaştırma faaliyetlerinin mirasçılarıyla yürütülebilmesi mümkünken kovuşturma evresinde şikayetçi olduğunu beyan eden ancak katılan sıfatını almadan ölen kişinin mirasçılarının da aynı mahiyette uzlaştırma işlemlerinde taraf olma haklarının olması gerektiği kanaatindeyim.

11- CMK m.253/16 fıkra uyarınca uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen şüpheli ile mağdur ya da suçtan zarar görenin uzlaştıklarını gösteren belgeyle iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet Savcısına başvurusu durumunda uzlaştıklarına ilişkin belgenin esas alınacağı ve soruşturma dosyasının bu aşamada sonlandırılacağı düzenlenmiş olup, iddianamenin düzenlenmesinden ne anlaşılması gerektiği hususu açıkça belirtilmemiştir. Bilindiği üzere Cumhuriyet Savcısınca iddianamenin yazılmasından sonra Cumhuriyet Başsavcısının görüldüsüne gitmesi zaman alabileceği gibi Cumhuriyet Başsavcısınca görüldü işleminin yapılması yani iddianamenin onaylanması durumunda ilgili mahkemenin 15 gün süre ile iddianamenin kabulü ya da iadesi hususunda takdir uygulayabilme yetkisi söz konusudur. Bu süreçte tarafların özgür iradeleriyle anlaşmış olmaları durumunda dahi uzlaşmanın geçerli sayılacağı ilgili mahkemeden de iddianamenin iadesinin isteneceğine ilişkin düzenlemenin faydalı olacağı kanaatindeyim.

12- CMK 253/20. Fıkarda ‘’ uzlaşma müzakereleri sırasında yapılan açıklamaların herhangi bir soruşturma ya da kovuşturmada delil olarak sunulamayacağına ‘’ ilişkin hükmün sadece soruşturma/kovuşturmayla ilgili bir gizlilik olduğu algısını oluşturmaktadır. Hukuk ve idare davaları yönünden bu gizliliğin geçerli olup olmayacağı hususunun yoruma yol açmayacak mahiyette açıkça düzenlenmesinin belirsizliği ortadan kaldıracığı kanaatindeyim.

13- Uzlaştırma müzakerelerinin tarafların avukatlarının da katılabileceği belirtilmiş olmasına karşı vekalet ücretinin düzenlenmemiş olması isteksizliğe sebebiyet verebileceği anlaşılmaktadır. Fransız ceza hukukunda yer alan avukatsızlaştırma prosedürünün, uzlaştırma kurumu açısından esas alınarak düzenlemenin yapılmasını tarafların gerçek ve samimi duygularıyla uzlaşmalarına katkı sağlayacağı ve bu husustaki karışıklığı gidereceği kanaatindeyim.

14- Ülkemizdeki uzlaşma kapsamındaki suçların niteliği ve cezanın üst haddi esas alındığında birçok Avrupa ülkesine göre kapsamının dar olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Almanya yargısında yetişkinlerde üst sınır 5 yıl, SSÇ'ler de ise üst sınır 15 yıl olarak uygulanmaktayken, ülkemizde yetişkinler için üst sınır söz konusu olmadığı gibi, Suça sürüklenen çocuklar açısından da 3 yıl olarak uygulanmaktadır. Uzlaştırma hükümlerinin ülkemizde uygulama alanlarının genişletilmesinin sisteme olumlu katkı sağlayacağı kanaatindeyim.

15- Ülkemizde gerçekleştirilen uzlaştırma işlemlerinde mağdur/suçtan zarar gören ile şüpheli/sanığın bir araya gelerek uzlaşma hususunda görüşme yapabilecekleri alanın tahsis edilmemiş olması, tarafların bir araya gelerek aydınlatılmış özgür iradeleriyle uzlaşma prosedürüne dahil olmalarına yönelik gerekli önlemlerin alınamamış olmasından kaynaklı çoğu kez tarafların bir araya gelmeden uzlaştırmacıya beyanda bulunması ve farklı zamanlarda uzlaşma raporunu imzalamaları mahiyetinde **uzlaşmış gibi** uzlaştırma raporlarının tanzim edildiği görülebilmektedir. Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı bünyesinde her ilde uzlaştırma büroları yanı sıra alternatif çözüm yöntemlerine ilişkin prosedürlerin uygulanabileceği **adalet evlerinin oluşturulması** gerektiği kanaatindeyiz.

Tablo 1: Uzlaştırma Kurumunun Diğer Kurumlardan Farkı

Şikâyetten Vazgeçme	Uzlaştırma
Fail ile mağdur/suçtan zarar gören arasında uzlaştırmanın sağlanması gerekli değildir.	Fail ile mağdur/suçtan zarar gören arasında uzlaştırmanın sağlanması esastır. Edimsiz uzlaştırmada şikâyetten vazgeçmek demek değildir.
Şikâyetten vazgeçme bir edim karşılığında gerçekleştirilemez.	CMK m.253, 17, 19; 254, 2 ve CMUY m.33 hükümleri edimi, uzlaştırmanın bir unsuru olarak açıkça düzenlenmiştir. Ayrıca yönetmelik hükümlerinde de edim ayrıntılı olarak açıklanmıştır.
Şikâyetten vazgeçme durumunda Birlikte işlenen suçlarda tüm şüpheli veya sanıklara sirayet eder sadece kovuşturma aşamasında şikâyetten vazgeçmeyi kabul etmeyen sanık hakkında kovuşturmaya devam edilir.	Mağdur/suçtan zarar görenin, şüpheli/sanıklardan biri veya bir kısmıyla uzlaştırması ya da uzlaşmaması diğer şüpheli/sanıklara sirayet etmez. Mağdur/suçtan zarar gören, şüpheli/sanıkların biriyle, bir kısmı ile veya hepsi ile uzlaşıp uzlaştırmamak konusunda özgür iradesini kullanabilir. (CMK m.255)
Şikâyetten vazgeçme, vazgeçme sırasında şahsi haklardan da feragat edildiği açıkça belirtilmedikçe, sorumluluk (tazminat) hukuku yönünden sonuç doğurmaz. (TCK m.73/7)	Uzlaştırmanın sonuçlarından biri de mağdur veya suçtan zarar görenin suç dolayısıyla talep hakkı bulunan tazminat alacağının sonlanmasıdır. Mağdur veya suçtan zarar gören,

	uzlaştırma neticesinde belirlenen edimin dışında herhangi bir tazminat talep edemez. Daha önce açılmış davalar varsa bunlardan feragat edilmiş sayılır.
Şikâyetin geri alınması soruşturma evresinde kendiliğinden, kovuşturma evresinde ise sanığın kabulü ile davayı sonlandırır.	Uzlaştırmanın sağlanması ve anlaşmanın Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından onaylanması, muhakemeyi tek başına sona erdirmez. Ayrıca, kural olarak, edimin ifası da tamamlanmalıdır.
Önödeme	Uzlaştırma
Uzlaştırma kapsamında olmamak koşulu ile yasada ön görülen hapis cezasının üst sınırı 6 ayı geçmeyen ya da yalnızca adli para cezası öngörülen suçlarda ön ödeme uygulanabilir. (CMK m.75)	Kural olarak, şikâyete tabi suçlar uzlaştırma kapsamındadır. Ayrıca kanunda açıkça uzlaştırma kapsamında olduğu belirtilen suçlar uzlaştırma kapsamındadır.
Fail ve mağdur/suçtan zarar gören arasında uzlaştırmanın sağlanması gerekmez	Fail ve mağdur/suçtan zarar gören arasında uzlaştırmanın sağlanması zorunludur. Uzlaştırmaya varmış olmaları asgari ölçüde aralarında barışın sağlandığını gösterir.
Ön ödeme kurumunun işletilebilmesi için TCK m.75, 1 ve 4 hükümleri çerçevesinde belirlenecek olan bir miktar paranın ve soruşturma veya yargılama giderlerinin süresi içerisinde devlete ödenmesi gerekmektedir.	CMK m.253, 17, 19 ve 254 2'de edim, uzlaştırmanın bir unsuru olarak düzenlenmiştir. Uzlaştırma kurumunun işletilebilmesi için şüpheli veya sanığın mağdur yahut

	suçtan zarar görene bir edim ifa etmesi gerekmektedir.
Özel hukukla bağlantılı tazminat gerektiren uyuşmazlıklar devam eder.	Mağdur/suçtan zarar görenin özel hukukla bağlantılı tazminat hakkı sona erer. Sadece uzlaşmaya vardıklarında kararlaştırılan edimi talep etme hakkı olur.
Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi	Uzlaştırma
üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren ve şikâyeteye bağlı olan suçlar için uygulama imkanı vardır.	Konusunu kural olarak, şikâyeteye bağlı suçlar oluşturur. Ayrıca kanunda açıkça uzlaştırma kapsamında olduğu belirtilen suçlar uzlaştırma kapsamındadır. CMK 171/3 gereğince uzlaştırma hükümleri önceliklidir.
Fail ve mağdur/suçtan zarar görenin aralarında anlaşmanın olmasına gerek yoktur.	Fail ve mağdur/suçtan zarar görenin aralarında anlaşma zorunludur. Taraflar arasında asgari bir barış sağlanmalıdır.
Failin sabıka durumu, gelecekteki suçu işleyip işlemeyeceğine ilişkin oluşturduğu kanaat, kamu davasının açılmasının ertelenmesinin fail ve toplum açısından etkileri, kamu davasının açılmasının ertelenmesinin şartları arasında düzenlenmiştir.	Failin sabıkası gelecekte suç işleyip işlemeyeceği veya uzlaştırmanın fail yahut toplum için faydalı olup olmadığı uzlaştırma bakımından önem arz etmez.
Kamu davasının açılmasının ertelenmesinden bahsedebilmek için mağdur/suçtan zarar görenin yahut kamu zararının, suçtan önceki hale getirme,	Uzlaşmanın sağlanması durumunda mağdur/suçtan zarar görenin özel hukuk kapsamındaki tazminat hakkı

aynen iade ya da tazmin mahiyetinde bütünüyle giderilmesi gerekmektedir.	sona erer. Diğer taraftan uzlaştırma anlaşması ile kararlaştırılan edim talep edilebilir.
Ceza tehdidi, erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmemesi halinde son bulur. (CMK 171/4)	Tarafların uzlaşmış olmaları ihtimalinde edimin ifasıyla birlikte ceza tehdidi ortadan kalkar.
Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması	Uzlaştırma
Yargılama neticesinde adli para cezası veya iki yıl ve daha az hapis cezası uygulanan suçlar hükmün açıklanmasının geri bırakılması kapsamındadır.	Kural olarak şikâyet kapsamında olan suçlar ile kanunda açıkça uzlaştırma kapsamında olduğu belirtilen suçlar uzlaştırma kapsamındadır. Uzlaştırma kapsamındaki bir suçun yargılamaya konu edilebilmesi için öncelikle uzlaştırma prosedürünün tamamlanması gerekir. Uzlaşmanın sağlanamaması ve mahkumiyet hükmünün kurulmuş olması ihtimalinde ceza miktarı itibarıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.
Yargılama neticesinde ceza miktarının iki yıl veya daha az süreli hapis cezasının gerektirdiği durumlarda mahkemece sanık hakkında HAGB uygulanması ihtimalinde sanık açısından bağlayıcı bir hüküm kurulmuş olmakla birlikte bu hükmün hukuki sonuç doğurması şarta bağlı ertelenmiştir. (CMK 231/5)	Soruşturma evresindeki uzlaştırma neticesinde şüpheli hakkında takipsizlik ya da kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Kovuşturma evresindeki uzlaştırma neticesinde uzlaşma sağlanamamış ise sanık hakkında

	HAGB, uzlaşma sağlanmışsa düşme kararı verilir.
Sanık ve mağdur/suçtan zarar gören arasında barış söz konusu değildir. CMK m.231/6-c’de HAGB kararının verilebilmesi için sanığın bunu kabul etmesi şartı düzenlenmiş ise de; bu sanığa tanınmış beraat etme ihtimaline dayalı yargılanmasının devam edilmesini isteme hakkını ifade eder.	Şüpheli/sanık ve mağdur/suçtan zarar görenin uzlaşmış olmaları durumunda aralarında anlaşmaya varmış olmaları şarttır. Bu uzlaştırma anlaşması aynı zamanda tarafların barıştığını da gösterir.
Mağdur ile sanık arasında bir uzlaşma durumu söz konusu olmaz. HAGB’nin uygulanabilmesi için sanığın sabıkasız olması, geçmişi, duruşmadaki hal ve tavrı, gelecekte suç işlemeyeceğine ilişkin hakim kanaati şartları söz konusudur.	HAGB’nin uygulanabilmesi için gerekli olan sanığın sabıkasız olması, geçmişi, duruşmadaki hal ve tavrı, gelecekte suç işlemeyeceğine ilişkin hakim kanaati şartları uzlaşma müessesesi için gerekli şartlar değildir.
Mağdur/suçtan zarar görenin veya kamunun uğradığı zarar, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmelidir. Tazmin, derhal veya denetim süresi içerisinde aylık taksitlerle gerçekleştirilebilir.	Uzlaşan mağdur/suçtan zarar görenin tazminat hakkı son bulur. Yalnızca uzlaştırma anlaşmasında belirtilen edimleri talep etme hakkı devam eder. Önceden açılmış davadan feragat edilmiş sayılır.
Fail hakkında öngörülen denetim süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmemesi ve verilmiş ise denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerinin ihlal edilmemesiyle ceza tehdidi son bulur.	Ceza tehdidi, kural olarak edimin ifası ile son bulur.
Arabuluculuk	Uzlaştırma

Arabuluculukta, arabulucunun tarafların yerine geçip bir karara varması söz konusu değildir. Bu yöntemde amaç, tarafların memnun dilmesi ve mahkeme dışında uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıdır. Arabuluculuk sürecinde, sonuç hakkında karar verecek olan arabulucu değil taraflardır. Taraflar her zaman, menfaatlerine en uygun anlaşmayı sağlamak isteyecektir. Arabuluculuk özel hukuk uyuşmazlıklarında başvuru bir yöntemdir. Özellikle tazminat ve iş hukuku uyuşmazlıklarında sıklıkla başvurulur. İş davaları ve ticari davalarda Arabuluculuk yöntemine başvurulmuş olması dava şartıdır. Diğer özel hukuk davalarında taraflar anlaşmak suretiyle arabuluculuğa başvurabilirler.	Ceza uyuşmazlıklarında başvuru bir yol olan uzlaştırmada tarafların özgür iradeleri ile bir edim üzerinde anlaşmaları söz konusudur. Uzlaştırma ile ceza hukuku uyuşmazlığı, mağdur ve toplumun yaralarının sarılması odaklı bir onarıcı adalet anlayışıyla şekillenmektedir. Sanığın yargılama süreçlerinden kurtulması ve mağdurun da zararının tazminine bir an evvel kavuşması söz konusu olmaktadır.
Dünya'daki genel uygulamalara bakıldığında, arabulucunun hukukçu olması gerekmez de Türkiye'de arabulucu olmak için hukuk mezunu olmak ve en az beş yıllık tecrübeye sahip olmak gerekmektedir. Süreçte gizliliğin korunması genel ilkelerdendir. Arabuluculuk faaliyeti süresince yapılan görüşmeler ve sunulan deliller kural olarak	Ceza muhakemesi evrelerinden soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her ikisinde de mümkün olsa da işin esası soruşturma evresinde bu yolun kullanılmasıdır. Dünya'daki genel uygulamalara bakıldığında uzlaştırmacı olmak için hukuk mezunu olmak gerekmemektedir. Türkiye açısından ise hukuk mezunu olmak

ilerideki yargılanmalarda delil olarak kullanılamaz (HUAK m. 4-5).	veya hukuk öğrenimi görmüş olmak yeterli sayılmaktadır. Gizlilik ve delil olamama bakımında arabuluculuk ile aynı kurallar geçerlidir.
--	---

KAYNAKÇA

Abdullah Batuhan Baytaz, “Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt:71, Sayı:1

Adalet Bakanlığı – UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı), **Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaştırma El Kitabı**, Ankara 2009.

Adalet ,uzlaştırmaya ilişkin olmak üzere uygulamacılara yönelik yapılan çalıştay Raporu Aksoy, M.R., 2008, Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Adalet Dergisi,Bakanlığı, Albayrak Mustafa, **Ceza Muhakemesi Kanunu Öz Kitap**, 3.Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.

Aydın Mehmet Akif, **Türk Hukuk Tarihi**, 4.Baskı, Beta Yayın, İstanbul 2001.

Bardakoğlu Ali, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1994, C:9.

Bayraktar Köksal, “Genel Uzlaştırma Üzerine”, **Güncel Hukuk Dergisi**, Temmuz 2005, s. 7.

Canpolat Can, Sabuncuoğlu Zeyyat, **Uzlaştırma**, 1. Bası, Legal yayınları, İstanbul 2017

Centel Nur/Zafer Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2019.

Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 10.Baskı, Beta, İstanbul, 2019.

ÇETİNTÜRK, E. (2017). Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma. Ankara: Adalet Yayınevi

Coronas, C. C. (2008). Mağdur-Fail Arabuluculuğu Hizmetlerinde İyi Uygulamalar. G. Jahic ve B. Yeşiladalı (Ed.) içinde, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı (s. 109-202). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi

Çolak Haluk/Taşkın Mustafa, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007.

Damaska Mirjan, **StV** 1988.

Demirbaş Timur, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 14.Baskı, Seçkin, Ankara 2019.

Demirbaş/ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler,14.bası,Seçkin yayınevi, Ankara 2019

Demirbaş Timur, **İnfaz Hukuku**, 3.Baskı, Seçkin, Ankara 2013.

Duran Mustafa, “Fransız Adli Yargılama Sisteminde, Mahkeme Önünde Duruşmalı Yargılamaya, Savcılık Aşamasında Getirilen Alternatif Çözümler”, **Adalet Dergisi**, Yıl: Eylül 2013, Sayı:47, s. 1-12.

Dönmezer Sulhi/Erman Sahir, Nazari ve tatbiki Ceza Hukuku,C.3,İstanbul 1997.

Erdem Mustafa Ruhan/Eser Ferda/Özşahinli Pakize Pelin, **100 Soruda Uzlaştırma**, 1.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015.

Eser Ferda, “**Ceza Muhakemesinde Uzlaştırmada İzmir Modeli**”, Yaşar Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2013.

Feyizli Hasan Tahsin, **Feyzü’l-Furkan Kur’ân-ı Kerim Meali**, 3.Baskı, Server

Ildır Gülgün, “Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Hak Arama Özgürlüğü”, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, s. 385-403, Ankara 2004.

İçel Kayıhan-Yenisay Feridun, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları**, 4.

Bası, İstanbul 1994. İpek, A.İ., 2014. Suça sürüklenen çocukların muhakemesi. Ankara: Adalet Yayınevi

2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu. (1932, 19 Haziran). Resmi Gazete (Sayı 2128). Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2004.pdf>. Erişim Tarihi: 09.09.2018.

İpek Ali İhsan/ Parlak Engin, **İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma**, 1. Bası, Adalet Yayınevi,Ankara 2009.

Jahic Galma/Yeşiladalı Burcu, **Onarıcı Adalet: Yeni bir yaklaşım, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaştırma Uygulamaları**, İstanbul 2008.

Kaymaz Seydi/Gökcan Hasan Tahsin, **Uzlaştırma ve Önödeme**, 2. Bası, Seçkin Yayın, Ankara 2007.

Ketizmen Muammer, “Uzlaştırmının Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi” **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:2, S:1, s. 1-10, Yıl 2012.

Yenisey Feridun/Nuhoğlu Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 7. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2019.

Macuncu, Muhsin, “Amerikan Hukuk Sistemlerinde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010 Özel Sayı: 1

Önder/Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C.2-3, 2.BASİ, İstanbul 1992

Özbek Mustafa Serdar, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.

Özbek Mustafa Serdar, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.:54, S.:3, s. 289-321, Ankara Eylül 2005.

Özbek Mustafa Serdar, “Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması”, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, İstanbul 2005.

Özbek Veli Özer, **Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı; CMK İzmir Şerhi**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005.

Özbek Veli Özer, Doğan Koray, Bacaksız Pınar, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.

Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5.bası, Ankara 2010

ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku, Genel Hükümler, 12.bası, Ankara 2016

Özgenç İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, 1.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005.

Özgenç Nuri Berkay, “**Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaştırma Kurumu**” Marmara Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul 2013.

Parlatır İsmail, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, 2. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara, 2009. Yayınları, İstanbul 2007.

Özbek Mustafa Serdar, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.

Özbek Mustafa Serdar, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.:54, S.:3, s. 289-321, Ankara Eylül 2005.

Özbek Mustafa Serdar, “Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması”, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, İstanbul 2005.

Özbek Veli Özer, **Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı; CMK İzmir Şerhi**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005.

Özbek Veli Özer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2006.

Özgenç İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, 1. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005.

Özgenç, İ. ve Şahin, C. (2001). İddia ve Savunma Hakkı. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, V (1-2), 84-111.

Özgenç Nuri Berkay, “**Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaştırma Kurumu**” Marmara Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul 2013.

Parlatır İsmail, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, 2. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara, 2009.

SAVAŞ, Vural/MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık, **Türk Ceza Kanunu Yorumu**, Ankara, 1994,

Savaşçı, S., 2015, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Biri Olarak Arabuluculuk, İstanbul Adliyesi Dergisi,

Sezer Ahmet, Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.

Sezer, Y., 2010, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Kamu Personel Hukukuna Etkileri, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi,

Soygüt Arslan Mualla Buket, **Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaştırma Kurumu**, 1. Bası, İstanbul 2008.

Soysal Tamer, **Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma**, İstanbul 2005.

Şahin, C. (1998). Ceza Muhakemesinde Uzlaşma. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 221-297.

Şahin, Cumhur, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 10. bası, Ankara 2019

Şahin Cumhur, **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, 1. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005.

Süha Tanrıver, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:64, Ankara, (Mayıs-Haziran 2006)

Tosun Öztekin.,**Suç Hukuku El Kitabı**, Ar Basım, İstanbul 1982.

Weigend Thomas, **Absprachen in Ausländischen Strafverteidiger**, Freiburg i.Br, 1990.

Yakut Bahadır, “ABD’de Avukatların Müvekkillerine Arabuluculuğu Tavsiye Etme Yükümlülüğü” **Ankara Barosu Dergisi**, Y: 67, sayı 4, s. 31-44, Güz 2009.

Yakut Bahadır, “Arabuluculuğun Kanunla Düzenlenmesi Bakımından Amerika Birleşik Devletleri Örneği” **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Nisan 2010, Sayı 1, s. 30-79.

Yenisey Feridun, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2005.

Yerdelen, E., Uzlaştırmanın Esasları ve Benzer Kurumlardan Farkları, Özbek, M.S., Cüni, O., Özcan, M.(Ed), 2018, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, 1.Baskı, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları,

Yıldız, Ali Kemal, “Uzlaşma-şikâyet ilişkisi (YTCK m.73)”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, Arıkan Yayınları, 2005

Yılmaz Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, 1. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2003.

Yurtcan Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 12. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2007.

Zararsız Abdulmuttalip, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Diğer Alternatif Çözüm Yöntemleri” **Akademik Teklif Hukuk ve İdari Bilimler Dergisi** , Yıl 2016, Sayı 5, Cilt 3, s. 104-121.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu. (2004, 12 Ekim). Resmi Gazete (Sayı 25611). Erişim Adresi

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.5237&MevzuatIliski=0&sourceXmlsource=&Tur=1&Tertip=5&No=5237>. Erişim Tarihi:10.07.2018.(TCK).

527sayılı ceza muhakemesi kanunu (2004, 17 Aralık). Resmi Gazete (Sayı 25673). Erişim Adresi:

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.5271&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5271>. Erişim Tarihi: 10.07.2018. (CMK).

6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2016, 2 Aralık). Resmi Gazete (Sayı 29906). Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161202-1.htm>. Erişim Tarihi: 23.07.2019.

<http://tdkterim.gov.tr/BTS>, e.t : 19.11.2015

<http://www.buyukturkcesozluk.net/arama.php>, e.t : 19.11.2015

<http://tdkterim.gov.tr/BTS>, e.t :19.11.2015

<https://www.hadissitesi.com/hadis/250-nolu-hadis>,e.t:26.04.2018

RG: 26.07.2007, sayı: 26594.

RG: 19.12.2006, sayı: 26381.

RG: 9.7.2009, sayı: 27283.

RG: 2.12.2016, sayı 29906.

RG: 5.8.2017, sayı 30145.

RG: 5.1.2018, sayı 30292.

Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 2008/7520 E. 2010/78 K.

Yargıtay 15. Ceza Dairesi, 2012/13408 E. 2013/1665 K.

Yargıtay CGK, 11.04.1983,2/2

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2009/9-259 E., 2010/47 K.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 30/05/1988 tarih ve 8-177/238.

Yargıtay 10. CD., 01/10/2019, 2019/796, 2019/5976.

Yargıtay3. CD, 26/09/2018, 2018/5370 E., 2018/13723 K. Yargıtay 3. CD., 12/09/2018, 2018/5113 E.,2018/12661 K.

Yargıtay 2.CD., 18/10/2017,2017/3853, 2017/10310.

Yargıtay 3. CD.05/04/2017, 2743/4022 ve 08/05/2017, 2362/5925.

ÖZGEÇMİŞ

Fikret GÜNEY, 1971 Yılıının ilk günü olan Cuma gecesinin sabahında (yılbaşı gecesinde) medeniyet adına ateşin icat olduğu tarım aletlerinin bir kısmının keşfedildiği çağı yaşayan Erzurum'un Hınıs İlçesine bağlı Halilçavuş Köyü'nde doğdu. Soğuk ve karla kaplı bu coğrafyada insanların tek derdinin biyolojik varlıklarını sürdürmek ve sağ salim bahara kavuşmanın olduğu bu evde doğal seleksiyona direnmeyi başarmıştır. İlkokulu ve ortaokulu Halilçavuş Köyü İlkokulu'nda bitirdikten sonra lise eğitimi için Hınıs ilçesinde baraka (ailenin ikametine uygun olmayan barınak tarzı) evi kiralarak kendisi gibi köyden gelen öğrencilerle kalmak suretiyle sürdürüp lise eğitimini okul birinciliğiyle tamamladıktan sonra 1989 Yılı'nda Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazanmış ve Cumhuriyet yurdunda 224 nolu odada kalarak, 1993 Yılı'nda fakülte eğitimini tamamlamıştır. 1995 Yılı Ağustos Ayı'nda hakim-savcı stajına başlayan GÜNEY, 1998 Yılı'nın Temmuz Ayı'nda Hatay İli Altınözü ilçesinde Cumhuriyet savcısı olarak göreve başladı. Altınözü ilçesinde üç yıl görev yaptıktan sonra, 2001 Yılı yaz kararnamesi ile Sivas ili Altınyayla İlçesi'ne Cumhuriyet Savcısı olarak atandı. Burada geçen iki yılın ardından 2003 Yılı'nda atandığı Samsun ili Ladik İlçesinde iki yıl Cumhuriyet Savcısı olarak görev yaptı. 2005 ile 2012 yılları arasında Samsun Cumhuriyet Savcısı olarak görev yaptı. 2012 Yılı'nda Yalova Cumhuriyet Savcılığı'na atanan GÜNEY halen bu görevini sürdürmektedir. 2013 Yılı'nda Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda master eğitimine başlayan GÜNEY, 2015 Yılı'nda basımı gerçekleştirilen "Adli Kolluğa Talimatlar" isimli eserin sahibidir. A2 seviyesinde İngilizce ve az oranda Fransızca bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.